

DENG

SIYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Evin Turizm İnşaat ve Yayıncılık Ticaret
Limited Şirketi Adına
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömer MAVLAY

Sahibi ve
Genel Yayın Yönetmeni
Bayram BOZYEL

YAZIŞMA ADRESİ
Kurtismailpaşa 5. Sok. Fırat 5 Apt.
Kat:1 No:2 Ofis/DİYARBAKIR
Tel/Faks: (0412) 229 02 88
E-mail: kovaradeng@mynet.com

BASKI
Furkan Matbaacılık
Tel: (0412) 223 91 22 Diyarbakır

ISSN: 1302-7964

TEMSİLCİLİKLER
İSTANBUL
Mahmut DÖĞER
Tel:0534 354 26 13

HEWLÊR
Tel: 009647504456108

ALMANYA
Postfach: 131831, 4245
Wuppertal/ALMANYA
Faks: 00-49-202-9743594
E-mail: demanu.almanya@yahoo.de

İçindekiler - Naverok

Merhaba2

Hıdır Yalçın
Yanlıştan dönmek erdemdir3-6

Mesut TEK
Şiddeti bir hak elde etme aracı olarak görme
anlayışından vazgeçilmelidir7-10

Dr. Arzu YILMAZ
ABD'nin Suriye Kürtlerini gözden çıkarması
beklenemez11-17

Yrd. Doç. Dr. Naif BEZWAN
Rejimler ve sınırlar değişirken Kürdistan
meselesini tanımlamak18-23

Elî Şemdîn
Agirbest li Sûriya û Cinêva-324-25

Prof. Dr. Bilal SAMBUR
Ortadoğu'da Kürtler, Kürtlerde Ortadoğu..26-39

Doç. Dr. Aziz YAĞAN
Kuzeyliler Kuzey'e sabitlendi mi?40-42

Nuri SINIR
Siyaset, ihanet ve zulüm43-53

Mesut BAŞTÜRK
Diyarbakır Cezaevi, 35 yıl öncesi ve sonrası ..54-57

Mazhar KARA
Çağdaş yönetim yaklaşımları58-66

Bayram BOZYEL
Kürt özgürlük davasının ölümle sınandığı
koridor67-72

Merhaba

Yeniden merhaba,

Gururluyuz, çünkü 27 yıllık yayın serüvenimizde 100. Sayımızı geride bıraktık. Kürdistan gibi ateşten bir coğrafyada bu kolay bir iş olmasa gerek. 100. sayımızı geniş bir okur ve yazar kitlesiyle coşkulu bir şekilde kutladık.

24.01.2016 tarihinde Deng'in 100 sayısının vesilesiyle Diyarbakır'da yaptığımız "Geçmişten Gelece Kürt Basını" konulu panel, yüzlerce yazar, gazeteci, akademisyen ve aydının katılımıyla tam bir şölene dönüştü. Panelimiz, 100 yılı aşan Kürt basın tarihi bakımından bir ufuk turu ve hatırlama platformuna dönüştü.

Bu vesileyle bir kez daha Deng'in 100 sayılı serüveninde emeği geçen bütün kadın ve erkeklerle teşekkürler. 100. Sayı şenliğinde coşkumuza coşku katan bütün dostlar, sağ olsunlar.

101. sayımızda yine farklı, yoğun ve ağır gündem konularıyla karşınızdayız.

Kürdistan'ın önemli bazı ilçelerinde can almaya devam eden silahlı çatışmalar gündemin bir numaralı konusu. 6 Kürt örgütü söz konusu savaşa dur diyebilmek amacıyla 6-7 Şubat 2016 tarihinde Diyarbakır'da "Kürdistan'da savaşın sonlandırılması ve siyasi çözüm perspektifi" konulu bir Konferans gerçekleştirdi. Konferansta çatışmalı süreç çok yönlü tartışıldı ve ortaya konulan çözüm önerileri bir sonuç bildirisi şeklinde kamuoyu ile paylaşıldı.

Bu sayımızda Diyarbakır Konferansı'nda sunum yapan PSK Genel Sekreteri Mesut Tek ile akademisyen Yrd. Doç. Dr. Naif Bezwan'ın konuşma metinlerine yer veriyoruz.

Bu sayıda ayrıca Yazar Hıdır Yalçın ile

Akademisyen Aziz Yağan'ın savaşın yıkımını irdeleyen yazıları yer alıyor.

Bölgenin ve Türkiye'nin diğer bir yakıcı gündemi ise hiç şüphesiz sürüp giden Suriye iç savaşı. Bu konuyu da meseleyi yakından takip eden Uluslararası Siyaset Uzmanı Dr. Arzu Yılmaz ile konuştuk. Sayın Arzu Yılmaz, kendisiyle yaptığımız röportajda, Suriye'ye ilişkin akla gelen birçok soruya açıklık getirdi.

Ayrıca, Suriye Kürt Demokrat İlerici Partisi Yürütme Kurulu üyesi Sayın Elî Şemdin dergimiz için Suriye konusunu birinci elden ele alan bir makale yazdı.

Bu sayımızda yer verdiğimiz konulardan biri de Diyarbakır 5 Nolu Cezaevi. 12 Eylül darbesinden 36 yıl sonra TBMM çatısı altında nihayet Diyarbakır Cezaevi ile ilgili bir komisyon kuruldu. Diyarbakır Cezaevi gerçeğini bütün boyutlarıyla ortaya çıkarma iddiasıyla kurulan komisyon 18 Şubat 2016 tarihinden itibaren dönemin mağdurlarını dinlemeye başladı. TBMM Diyarbakır Cezaevi Komisyonu'nun ilk başta dinlediği tanıklardan Sayın Mesut Baştürk, Nuri Sınır ve Bayram Bozyel konuya ilişkin görüşlerini Deng için kaleme aldılar.

Dergimizin değerli yazarlarından akademisyen Bilal Sambur ise, Deng'in bu sayısını için "Ortadoğu'da Kürtler, Kürtlerde Ortadoğu" başlığı altında Kürt sorununu değişik boyutlarıyla irdeleyen çarpıcı bir yazı yazdı.

Eğitimci yazar Mazhar Kara'nın "Çağdaş Yönetim Yaklaşımları" başlıklı tez konusu yazısı bu sayımızda yer verdiğimiz konular arasında.

Okuyunca beğeneceğinizi umuyoruz.

DENG

Yanlıştan dönmek erdemdir

Hıdır Yalçın

Siyasette ve savaşta başarının ölçütü kazanmaktır. Kazanmak ise, öngörülen hedeflere ulaşmaktır. Salt direnmek kazanmak değildir.

Geçmiş Kürt tarihi kahramanca yenilgi tarihidir. Bu bakımdan Kürtlerin esas sorununu direnmemek ya da az direnmek değil, kazandıracak bir direniş tarzını doğru zamanda ve uygun koşullarda hayata geçirememektir. Son zamanlarda Kuzey Kürdistan’da olup-bitenlere bakıldığında yaşanan şeyin direnerek kaybetmek olduğunu söylemek durumundayız. Silopi’de, Cizre’de. Sur ’da ve giderek başka yerlerde yapılmak istenenlerin ortaya çıkardığı tablo budur.

Silopi, Cizre ve Diyarbakır- Sur ’da yaşanan büyük acı ve yıkıma yol açan “Hendek “ çılgınlığının ortaya çıkardığı tablo karşısında sessiz kalmak mümkün değildir. Kürtler böyle bir tabloya neden

mahkûm edildi? Kaybedileceği belli olan hendek direnişine neden başvuruldu, Kürtler direnmek adına neden hendeklerde ölüme mahkûm edildi? Ne kazanıldı ne kaybedildi ve bu tablonun sorumluları bu halka nasıl hesap vereceklerdir ya da bu halk unutulması mümkün olmayan bu yıkım ve acının hesabını sormayacak mıdır? En azından Kürt cephesi, aydın ve siyasetçileri bu ve benzeri sorular temelinde yaşanan bu süreci doğru sorgulamak ve gerekeni yapmak durumuyla karşı karşıyadır.

Öncelikle bu vahşet tablosunun oluşmasının baş sorumlusu Türk devletidir. Türk devletinin tarih boyunca Kürt halkına yaptığı zulüm, katliam ve yıkım dikkate alındığında bugün de tarihine ve geleneğine yakışır bir barbarlığı gerçekleştirmesine tanık olmak şaşırtıcı değildir. Farklı olan bunun AKP yönetimi altında gerçekleşiyor olmasıdır.

Cumhuriyet tarihi boyunca hiçbir hükümet AKP döneminde olduğu kadar Kürt halkına çözüm ve barış umdu vermedi. Hiçbir hükümet AKP ‘nin cüret ettiği kadar Kürtleri ve Kürt sorununu gündemine almadı. Ve yine hiçbir hükümet Türk devletinin Kürtlere karşı uygulamalarından dolayı kendi tarihleriyle yüzleşmesi gereğinden söz etmedi. Hiçbir Türk hükümeti Kürtçe radyo-TV yayını yapmadı ve Kürtçe öğretim için ortamı uygun hale getirmedi. Ama aynı şekilde hiçbir hükümet AKP kadar kürdün umuduyla böyle oynamadı.

Cumhuriyet mağduru kesimlerin desteğini arkasına alarak iktidara gelen AKP’nin kendisi despotlaşarak mağdura zulmeder bir duruma geldi. Kürt sorunu vardır ve bunu ben çözerim diyen Erdoğan, Kürt sorunu yoktur diyecek noktaya geldi. Ortaya çıktı ki, AKP Kürt sorununu iktidara gelmenin ve iktidarını pekiştirmenin bir enstrümanı olarak kullandı. Kürtleri, kendisinin çizdiği daire içinde kalmaya ve verdiği kadarıyla yetinerek yaşamaya zorladı. Kürtlerin varlığını kabul etmekle inkâr ve asimilasyonun son bulduğu tezine sarıldı. PKK’nin silahsızlanmasını ve güçlerini sınır dışına çekmesini sorunun çözümünün esası sandı. Bölgede izlediği dış politikanın iflâsı ve yaşanan daralma AKP yi içerde daha despotik ve saldırgan hale getirdi. Suriye’de çöken politikasının birincil dereceden sorumlusu olarak Kürtleri gördü. Yaşanan gelişmeler AKP’nin özünde gizli, İslamcılıkla bezenmiş şoven Türk milliyetçi eğilimin güçlenerek dışa vurmasına yol açtı. Bu eğilim Silopi’ de, Cizre’ de ve Diyarbakır Sur’ da ölüm ve yıkım olarak karşımıza çıktı. “Terörizme ve teröriste karşı mücadele” adı altında Kürtlere uygulanan bu zulüm, yaşatılan bu yıkım ve acı o kadar büyüktür ki,

Kaybedileceği belli olan hendek direnişine neden başvuruldu, Kürtler direnmek adına neden hendeklerde ölüme mahkûm edildi? Ne kazanıldı ne kaybedildi ve bu tablonun sorumluları bu halk nasıl hesap vereceklerdir ya da bu halk unutulması mümkün olmayan bu yıkım ve acının hesabını sormayacak mıdır?

bunu tarif etmek ve resmetmek mümkün değildir. Yerle bir edilen mahalleler, sokaklar, evler, katledilen ve yakılan bedenler bu acının ve yıkımın görünen yüzüdür. Bunun bir de kürdün ruh ve duygu dünyasında yarattığı yıkımı ve enkazı görmek önemlidir. Kardeşlik ve birlik nutuklarının Kürdün düşünce, ruh ve duygu dünyasında tam bir enkaza dönüştüğü ve anlamsızlaştığı, bunun giderek derinleşen bir kopuşa dönüştüğü artık herkesin görebileceği kadar açıktır.

Başbakan Davutoğlu’nun “büyük bir aşkla bağlı olduğunu” söylediği Sur’ u nasıl bir enkaz yığınına dönüştürdüğünü bu halk yaşıyor ve görüyor. “Ya Benimsin Ya Kara Toprağın” mealindeki bu “aşkın” nasıl yok edici olduğuna yaşayarak tanıklık ediyor. Ve bunu asla unutmayacaktır. Hal böyle iken AKP’nin o çokça sözü edilen “fabrika ayarlarına” tekrar dönmesi ve Kürt sorununda çözen aktör imajı ve şansını kazanması olası görünmüyor. AKP Kürt meselesini daha çok ölüm ve yıkımla çözmenin mümkün olmadığını geçmişe dönüp bakarak anlamalıydı. Katlettiği Kürt “ceset” lerini saymakla zafer kazanmanın eşdeğer olmadığını görmeliydi. Ama artık çok geç.

Yaşanan bu acı tabloyu sadece devletin yaptıklarıyla izaha kavuşturmak mümkün değildir. Bu trajedinin yaşanmasının bir diğer sorumlusu da PKK’dır.

Kürt sorunu vardır ve bunu ben çözerim diyen Erdoğan, Kürt sorunu yoktur diyecek noktaya geldi. Ortaya çıktı ki, AKP Kürt sorununu iktidara gelmenin ve iktidarını pekiştirmenin bir enstrümanı olarak kullandı. Kürtleri, kendisinin çizdiği daire içinde kalmaya ve verdiği kadariyle yetinerek yaşamaya zorladı.

Çözüm süreci adı altında Kürtleri Türkiye'ye entegre etme siyaseti yürüterek halkı "Silahlar susacak, barış olacak" söylemi etrafında umutlandırarak PKK, seçimler yaklaştığında "barajı geçmezsek savaş olur" söylemiyle %13 gibi bir oy ve 80 milletvekili çıkararak önemli bir sonuç elde etti. Tüm Kürtler artık barışçıl demokratik siyasal mücadele dönemi başladı inancını yaşıyorken AKP ile karşılıklı ortamı tahrik eden açıklamalar ve adımlar atıldı. Suroç ve Diyarbakır bombalaması ardından yaşanan eylemlerle ortada barış ve çözüm süreci adına hiçbir şey kalmadı. Ardından bildiğimiz "öz yönetim ilanları" ve bunun savunma taktiği olarak "Hendek savaşı" başladı.

PKK'nin hendek savaşı kararı peşin kaybedilmiş bir çatışmayı kabul etmek demektir. Kürdistan'ın bazı ilçe ve mahalleriyle sınırlı ve hendekte ölüme yatmak biçimindeki bir direnişin başarı şansının olmadığını bilmek için dahi olmaya gerek yok. Peki, buna rağmen Kürt gençleri neden bu taktiğe yatırıldı? Kobani'den ilham alınarak bir deneme mi yapıldı, ya tutarsa babında bir girişim midir bu? Eğer böyleyse bu bir cinayettir, hata değil ulusal bir suçtur işlenen. Kobani'de IŞİD çetelerinin vahşi saldırılarına karşı Kürtler uluslararası ittifak güçleri ve Peşmergenin aktif desteğiyle direnmiş ve sonuçta bir zafer kazanmıştır. Orada tüm dünyanın

ortak düşman bellediği ve karşısında savaştığı bir IŞİD vardı. Eğer dünyanın desteği olmasaydı Kobani'de bu zafere kazanmak mümkün olabilir miydi? Hayır. Peki, Kobani ile Silopi, Cizre, Sur veya Kuzeyin diğer kentlerindeki koşullar aynı mıdır? Bunun böyle olmadığını gelişmelerden haberdar olan herkes çok iyi bilir. Durum bu kadar açık iken PKK, bu konuda olmaz diyen, itiraz eden hiç kimseyi dinleme, ciddiye alma ve yanlışından dönme gereği duymamıştır. Hatta öyle ki, buna itiraz edenleri hainlikle suçlamıştır. Hain bireyler, gruplar, kurumlar ve giderek hain kentlerin ilanına gitmiştir. Sonuç ortada. Büyük bir yıkım, yaşanmaz hale gelen kentler, yüzlerce can kaybı ve on binlerin göçü...

Bu tablo karşısında "Cizre'de hata yaptık, biz devletin bu kadar vahşice saldıracağını tahmin etmiyorduk" tarzında yapılan açıklama ise hayli düşündürücü. Yapılan yanlışın ya da "hatanın" izahı bu olamaz. Devletin merhametine sığınarak taktik mi üretilir. Bu halkın tarihini çok iyi bildiğini, bu devleti çok iyi tanıdıklarını söyleyenler bu cümleyi kurmamalıydı. Kaldı ki, ortada çok ağır bir tablo var. Bu öyle hata yaptık denilerek geçiştirilecek bir durum değildir. Bunun hesabını kim nasıl verecek? PKK yaptığı yanlışlarla yüzleşmek ve bunun hesabını Kürt halkına vermek zorundadır. Kürt halkı bu haliyle PKK'yi daha fazla taşıyamaz. Kürt halkının büyük öfkesi ve tahammülsüzlüğü görmezden gelinemez. PKK bunu yapar mı yapmaz mı bilemeyiz. Ama PKK açısından gelişen nokta ya yanlışlarını aşar ya kendisi aşılır noktasıdır.

Bu sorgulamayı Kürtler yapıyor ve yapmalıdır. Eminim Kürt aydınları, si-

Eminim Kürt aydınları, siyasetçileri, sivil toplum örgütleri ve toplumun tüm kesimleri bu tartışmayı yani, Kürt cephesini yanlışlarından arındırma mücadelesini daha aleni, daha kararlı ve yüksek bir sesle yapacaktır. Bu durumdan çıkmanın başka yolu yoktur.

yasetçileri, sivil toplum örgütleri ve toplumun tüm kesimleri bu tartışmayı yani,

Kürt cephesini yanlışlarından arındırma mücadelesini daha aleni, daha kararlı ve yüksek bir sesle yapacaktır. Bu durumdan çıkmanın başka yolu yoktur. Yaratılacak toplumsal baskıyla hem yanlış politika ve uygulamalara karşı bir set oluşturmak ve hem de yeni seçenek ve tercihler ortaya çıkarmak mümkün olacaktır. Aksi halde dayatılanlara katlanmaktan başka çare yoktur.

Şiddeti bir hak elde etme aracı olarak görme anlayışından vazgeçilmelidir (*)

Mesud TEK

Değerli katılımcılar,

Konferansımız gündemi uyarınca Kürd sorununun çözümüne ilişkin olarak partimin görüşlerini sunmadan önce, konferansın halkımızın özgürlük ve demokrasi mücadelesine katkı sunmasını, başta Sur, Cizre ve Silopi olmak üzere Kuzey Kürdistan'ı yakan ateşin söndürülmesine yardımcı olmasını dilerim.

Konferansımızın toplandığı dönemde Cizre ve Sur'da yaşanan çatışmaların sonlandırılması için ilk elden yapılacak olanlar; devletin operasyonlara son vermesi, sokağa çıkma yasaklarını ve bazı yörelere uyguladığı ablukayı kaldırmasıdır. PKK'nin de Kürd halkına zarar vermekten öte bir işe yaramayan hendek savaşlarına son vermesi, çatışmaları sivil alanlara taşıma politikasını bir kenara bırakmasıdır.

Bunlarla birlikte PKK'nin koşulsuz

bir ateşkes ilan edip tüm silahlı güçlerini Kürdistan hükümetinin onayı ile Güney'e çekmesi, devletin de Kuzey Kürdistan'daki askeri operasyonlarını sonlandırması, yeni karakolların yapımını durdurması, "kamu güvenliğini sağlama bahanesiyle" hazırladığı yeni güvenlik tedbirlerini uygulamaktan vazgeçmesi de ortamı yumuşatacak ve sorunun diyalog ve barışçıl çözümü yolunda atılacak ilk adımlar olacaktır.

Bu ilk adımlar gerekli ve önemli olmakla birlikte, Kürd sorunun köklü çözümü için yeterli değildir. Siz de takdir edersiniz ki bir sorunun kökten çözümü için yapılacak öneriler, o sorunun tanımlanmasıyla doğrudan ilintilidir. Bu nedenle öncelikle Kürd sorununu doğru tanımlamak gerekiyor.

Değerli katılımcılar,

Kürd sorunu sadece insan hakları, de-

mokrası ve geri kalmışlık sorunu değildir. Sorunu bunlardan biri ile tanımlayarak çözüme kavuşturmak, bugüne kadar yaşananların da ortaya koyduğu gibi imkansızdır.

Bizce Kürd sorunu, ülkesi işgal edilerek 4 parçaya ayrılan bir halin sorunu- dur. Kürt sorunu yakın ve Ortadoğu'nun en kadim ve nüfusu fazla halklarından biri olan Kürtlerin Güney Kürdistan hariç ulusal haklarının gaspedilmesinin neden olduğu tarihi bir sorundur.

Tarihte, doğudan batıya, batıdan doğuya doğru sefere çıkan imparatorlukların savaş alanı olan Kürdistan, ilk önce 1639 yılında Osmanlı ve İran İmparatorluğu arasında yapılan Kasr-ı Şirin Anlaşmasıyla ikiye bölündü. Bu iki imparatorluğun bir asker ve vergi deposu olarak gördükleri ülkemiz her iki devlet arasında yaşanan savaşlar ve yağma nedeniyle yakılıp yıkıldı, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesi engellendi.

Ülkemiz toprakları üstünde bir paylaşım savaşı yürüten bu iki işgalci imparatorluk, Kürd halkının baskı ve zulme karşı direnişlerini bastırılması konusunda iş ve güç birliği yapmaktan da geri durmadılar. Kürdlerin 19. yüzyıl boyunca giriştiği ulusal nitelikteki bir dizi ayaklanması, Osmanlı ve İran devletlerinin ortak çabaları ve batılı büyük sömürgeci devletlerin desteği sonucu kanla bastırıldı.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Kürdistan bir kez daha bölündü ve dört parçaya ayrıldı. İngilizler Güney Kürdistan'ın büyük bölümünü kendi mandaları altındaki Irak sınırları içine aldılar. Fransızlar petrol ve tarım bakımından zengin Kürdistan'ın Güneybatı bölgesini kendi yönetimleri altındaki Suriye'ye

bağladılar. İran eski payını korurken, Kürdistan'ın en büyük parçası, Osmanlı Devleti'nin yakınlıkları üstünde kurulan ve onun mirasını devralan Türkiye Cumhuriyeti'ne kaldı.

Sayın katılımcılar,

Üzerinde kurulduğu coğrafyanın etnik ve kültürel çoğulcu niteliğinin inkarı üzerine inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti, Türk etnisitesine dayalı tekçi bir anlayış ile kuruldu. Kürt kimliği yok sayıldı, Kürt dili ve kültürü yoğun bir inkâr ve asimilasyon politikasına tabi tutuldu. Türk devleti Kürdçeyi eğitim alanında, resmi işlemlerde, basın-yayında yasakladı.

Bizce Kürd sorunu, ülkesi işgal edilerek 4 parçaya ayrılan bir halkın sorunu- dur. Kürt sorunu yakın ve Ortadoğu'nun en kadim ve nüfusu fazla halklarından biri olan Kürtlerin, Güney Kürdistan hariç ulusal haklarının gasp edilmesinin neden olduğu tarihi bir sorundur.

Kürt halkının hak ve özgürlük uğrunda her türlü meşru girişimi şiddetle bastırıldı. Kürdler zoraki göç ettirildiler ve asimile edilmeleri için hazırlanan bir plan dahilinde zoraki iskâna tabi tutuldular. Bu durum Kürt toplumunun ekonomik, sosyal, kültürel gelişiminin engellenmesine, Kürdistan'ın bir yangın yerine dönüşmesine yol açtı.

Türk devletinin Kürt halkına karşı izlediği bu red, inkâr, asimile ve baskı politikasının Türk toplumu bakımından da olumsuz ve yıkıcı sonuçları oldu. Türkiye'nin kaynakları Kürd ulusal direnişlerini bastırmada harcandı. Irkçılık ve şovenizm Türkiye'de siyasal ve kültürel hayata damgasını vurdu, militarizmin ülke yönetimindeki ağırlığı arttı. Özce-

si Kürt halkına karşı izlenen çağdışı politika, Türkiye’de demokrasinin gelişip kurumlaşmasının önüne büyük engeller çıkardı.

Son dönemde, özellikle AKP iktidarı döneminde bazı olumlu değişimlerin yaşanmasına, Kürdlerin artık eskisi gibi inkar edilmemesine, Kürd dili ve kültürü üzerindeki baskıların kısmen kaldırılmasına karşın, devletin bu politikası, köklü bir değişime uğramadan sürmektedir.

Kürt halkının ulusal demokratik haklarının gasp edilmesi, Kürdistan’ın bölünüp parçalanmışlığı tarihi bir haksızlıktır. Bu durum Ortadoğu’da süren savaş ve siyasi çalkantıların da başlıca nedenidir. Türkiye’de yıllardır devam eden çatışma durumu, artarak derinleşen kutuplaşma ve demokrasinin sorunlu yapısı, Kürt ve Kürdistan sorununun adil ve eşitlikçi bir tarzda çözülememesinden kaynaklanmaktadır.

Kürt halkının kendi ülkesi Kürdistan’da özgür ve onurlu bir şekilde yaşaması, onun ulus olmaktan kaynaklanan temel ve vazgeçilmez hakkıdır. Bu hak, aynı zamanda insanlığın ortak mücadele ve birikiminin ürünü olan uluslararası belgelerle güvence altına alınmıştır.

Değerli katılımcılar,

Kürt sorunu, Kürdlerin ulusal demokratik haklarının gaspedilmesi, Kürdistan’ın statüsüz bırakılması sorunudur. Bu sorun Kürdlerin özgürleşmesiyle, Kürdistan’ın özgür bir statüye kavuşmasıyla çözülür. PSK, Kürt halkının ulusal özgürlüğünün, halkımızın kendi kaderini özgürce tayin etmesiyle gerçekleşebileceği inancındadır. Kuzey Kürdistan’da Kürdler gelecekleriyle il-

Kürt sorunu, Kürdlerin ulusal demokratik haklarının gasp edilmesi, Kürdistan’ın statüsüz bırakılması sorunudur. Bu sorun Kürdlerin özgürleşmesiyle, Kürdistan’ın özgür bir statüye kavuşmasıyla çözülür. PSK, Kürt halkının ulusal özgürlüğünün, halkımızın kendi kaderini özgürce tayin etmesiyle gerçekleşebileceği inancındadır.

gili kararları kendileri almalı, kimlerle ve nasıl yaşayacaklarına kendileri karar vermelidirler, bir başka merkez, örneğin Ankara olmamalıdır.

Bize göre Kuzey Kürdistan’da bu, yani kendi kaderimizi tayin etme şekli iki biçimde olabilir. Ayrılıp kendi devletimizi kurabiliriz veya Türkiye halklarıyla demokratik bir birlik oluşturup birlikte yaşayabiliriz. Ki bunun biçimi de federasyondur.

Uluslararası, bölgesel ve ülkemizin içinde bulunduğu şartları gözönünde bulunduran Partimizin şu andaki tercihi, eşit şartlar temelinde oluşturulan federasyondur. Türkiye federal bir sisteme geçmeli, Kürdistan da federe bir statü ile federal Türkiye içinde yer almalıdır. Federe Kürdistan’ın kendi parlamentosu, hükümeti ve yasama organı olmalıdır. Özcesi Türklerin kullandığı ulusal haklar biz Kürdlere de tanınmalıdır.

Değerli katılımcılar,

Elbette bu, bugünden yarına gerçekleştirilecek bir şey değildir. Bu bir çok aşamayı içeren inişli, çıkışlı bir süreçtir.

Bu süreçte öncelikli olarak yapılması gereken şey şiddetin devreden çıkartılması ve sürecin normalleştirilmesidir.

Bu kapsamda;

- Başta Sur ve Cizre ve benzeri yerlerde yaşanan çatışmalar bir an önce sona

ermelidir. Devlet askeri operasyonlara, Kuzey Kürdistan'ın daha fazla militarize edilmesi çabalarına son vermelidir.

- PKK tek taraflı ateşkes ilan etmeli, silahlı güçlerini Güney'e çekmelidir.

- Dağdakilerin, cezaevinde bulunan siyasi tutukluların ve sürgündeki Kürt kadrolarının siyasal sürece ve normal yaşama katılımları için adım atılmalıdır.

- Kürtlerin kendi kimlikleriyle, Kürd ve Kürdistan ismiyle örgütlenmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

- Kürtçe eğitim dili olmalı, kamusal alanda özgürce kullanılmalı ve resmi statüye kavuşturulmalıdır.

- Bütün bu adımlar Kürdlerin varlığını tanıyan, ulusal demokratik haklarını güvence altına alan bir anayasa ile tamamlanmalıdır.

- Bunun için Kürt siyasi aktörlerinin ve diğer toplumsal kesimlerin etkin katılımı ve yoğun müzakeresi ile yeni bir süreç işletilmelidir. Bunun dinamikleri Kürt ve Kürdistan sorununun çözümü bakımından Kürt siyasi aktörleri ve sözü olan bütün Kürtlerdir. Elbette silah meselesi tek başına PKK ile görüşülebilir.

Değerli katılımcılar,

Bize göre, Kürt halkının hak ve özgürlük mücadelesi ile Türkiye'nin demokratikleşmesi arasında yakın bir ilişki vardır. Evrensel standartlarda bir demokrasinin Türkiye'de yerleşmesi, Kürt halkının ulusal özgürlük mücadelesi bakımından önemli bir fırsat oluşturur. Aynı biçimde Kürt ulusunun özgürleşmesi ise Türkiye'nin demokratikleşmesini kolaylaştırır.

Bu açıdan, Partimiz, ulusal özgürlük

Bu aşamada, Kuzey Kürdistan'da şiddeti bir hak elde etme aracı olarak görme anlayışından vazgeçilmelidir. Kürdler ulusal taleplerini elde etmek için, evrensel direnme hakkı çerçevesinde, legal, barışçıl ve demokratik mücadeleyi temel alan bir anlayışı geliştirmelidirler.

mücadelesinde Türkiye halklarını, Türkiye'nin demokrasi ve değişimden yana olan güçlerini dost görür, onlarla dayanışmaya ve ortak mücadeleye büyük değer verir.

Kürd sorunu bir sınıfın, katman ve tabakanın değil, tüm Kürdlerin sorunudur ve bu kesimlerin özgürlük mücadelesinde yerleri vardır; olmalıdır.

Bunun için, tüm ulusal güçleri; özgürlükten yana bütün sınıf ve katmanları, farklı inanç ve ideolojilere sahip kesimleri, bu toplum kesimlerini temsil eden yurtsever parti ve kurumları ortak bir mücadele zemininde birleştirmek gerekir.

Bu aşamada, Kuzey Kürdistan'da şiddeti bir hak elde etme aracı olarak görme anlayışından vazgeçilmelidir. Kürdler ulusal taleplerini elde etmek için, evrensel direnme hakkı çerçevesinde, legal, barışçıl ve demokratik mücadeleyi temel alan bir anlayışı geliştirmelidirler.

Partimiz bu doğrultuda yürüttüğü çabaları, bundan sonra da kararlı bir biçimde sürdürecektir.

Konferansımızın Kürd sorununun barışçıl çözümüne katkı sunması dileğiyle, hepinizi partim adına saygıyla selamlıyor ve başarılar diliyorum.

5 Şubat 2016 / Amed

(*): Mesud Tek'in, 06-07 Şubat tarihlerinde Amed'de yapılan "Kürdistan'da Savaşın sonlandırılması ve siyasi Çözüm Perspektifi konferansı'nda PSK adına yaptığı konuşma.

ABD'nin Suriye Kürtlerini gözden çıkarması beklenemez

Dr. Arzu YILMAZ

Dergimizin bu sayısında bölgeyi kasıp kavuran Suriye krizini, konuyu yakından takip eden Uluslararası Siyaset Uzmanı Dr. Sayın Arzu Yılmaz ile konuştuk. Suriye’de yürürlüğe konulan ateşkes sürecini, Cenevre III görüşmelerinin akıbetini, ABD ve Rusya’nın Suriye’ye ilişkin pozisyonlarını, Suriye Kürtlerini nasıl bir gelecek beklediğini, özetle Suriye iç savaşıyla ilgili akla gelebilecek birçok soruyu Sayın Arzu Yılmaz’a sorduk. Sayın Yılmaz’ın sorularımıza verdiği yanıtlar Suriye sorununa ilişkin birçok noktayı aydınlatacak tespitler içeriyor.

-ABD, Rusya ve ilgili tarafların vardıkları anlaşma sonucu 27 Şubat tarihinde Suriye’de geçici bir ateşkes yürürlüğe konuldu. Suriye iç savaşının ulaştığı boyutlar ile birlikte ele alındığında, söz konusu ateşkes kararını uygulama kabiliyeti ve siyasi çözüme etkisi bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

-Ateşkesin ömrünü belirleyecek olan büyük ölçüde Cenevre III çerçevesinde sürdürülecek müzakereler olacaktır. Bu müzakerelerden hemen bir sonuç alınmasa dahi tarafları bir araya getiren siyasi bir platformun varlığının savaşı sınırlaması beklenebilir. Ancak bu ateşkesin gelişmelerin Rusya ve Esad rejiminin lehine seyrettiği bir anda gerçekleştiğini unutmamak gerekir. Dolayısıyla, müzakerelerin ve dolayısıyla ateşkesin akıbeti de bu iki aktörün savaşta elde ettikleri askeri avantajları siyasi alana nasıl taşıyacaklarına bağlı olacaktır. Esad’ın gitmemekte direnmesi, rejimin kaybettiği bölgelerde kontrolü yeniden sağlama girişimleri ve Rusya’nın bu yönde bir çabaya destek olması ateşkesi bitirir.

-ABD ve Rusya’nın Suriye’ye ilişkin pozisyonları hakkında ne dersiniz? İki süper güç arasında Suriye’nin geleceği

konusunda gizli/açık bir mutabakat-tan söz edilebilir mi? Aralarındaki uzlaşma ve çatışma noktaları bakımından durumu nasıl görüyorsunuz?

-Her şeyden önce ABD'nin Suriye iç savaşı başladığında deklare ettiği pozisyonu unutmamak gerekir. Özetle ifade etmek gerekirse, örneğin Libya'da aldığı pozisyonun aksine, "Bizim çıkarlarımızı çok da ilgilendiren bir durum değil" dedi. Zaten ABD'nin Irak travması malum. Son tahlilde, ABD "No Boots on the ground (Postallarımız alana değmeyecek)" kararını uyguladı. Bu tercih Obama'nın yeniden seçildiği ikinci dönem dış politika öncelikleriyle de (ABD çıkarlarının ilgi odağı olarak Asya işaret edildi) uyumluydu. Bu bağlamda, ABD'nin Suriye politikasındaki kırılma Kobanê ile yaşandı denilebilir. IŞİD'in Kobanê'ye saldırması ertesinde ABD, her ne kadar yine asker göndermediyse de, askeri olarak büyük ölçüde hava bombardımanları yoluyla gelişmelerin yönünü tayin edici oldu. Bu noktada dikkatten kaçmaması gereken şey ABD askeri operasyonlarının Esad rejimine karşı değil, söz konusu IŞİD olduğunda gündeme gelmiş olmasıdır. Esad binlerce insanın ölümüne neden olurken ABD kılını bile kıpırdatmadı. Siyasi olarak hiç kuşkusuz Esad karşıtı bir pozisyon aldı. Eğitim-donat çerçevesinde Suriye muhalefeti güçlendirme yoluna gitti, ama doğrudan askeri müdahale yoluna IŞİD saldırıları ertesinde gitti. Bu arada, ABD'nin Suriye politikasında önemli kilometre taşlarından sayılabilecek kimyasal silahlar konusunda Rusya'nın arabulucu rolünün bizzat ABD tarafından desteklendiğini de unutmamak gerekir. Bu bağlamda, bugünden bakılınca gizli ya da açık bilemem ama Suriye konusunda ABD ve Rusya ara-

sında en azından derin görüş ayrılıklarının olduğunu başından beri söylemek mümkün değil. Ancak, Rusya'nın Eylül 2015 itibariyle Suriye'ye girişinin de doğrusu ABD tarafından çok da beklenen bir hamle olduğunu söylemek zor. ABD belli ki Rusya'nın bu hamlesine hazırlıksız yakalandı. Ya da Ukrayna ve Kırım'da olduğu gibi bu hamleyi tersine çevirebilecek bir güç kullanma tercihinde bulunmadı. Onun yerine Rusya'nın

ABD'nin Suriye politikasındaki kırılma Kobanê ile yaşandı denilebilir. IŞİD'in Kobanê'ye saldırması ertesinde ABD, her ne kadar yine asker göndermediyse de, askeri olarak büyük ölçüde hava bombardımanları yoluyla gelişmelerin yönünü tayin edici oldu.

ekonomik ve askeri maliyeti göze alan tutumundan faydalanma yoluna gitti. Nihayetinde IŞİD'le mücadele kesin bir öncelik olarak belirmişken Rusya'nın Suriye'deki varlığının Esad rejimini güçlendiren yanına göz yumulup IŞİD bağlamında sağlayacağı faydalara odaklanıldı. Bu çerçevede, uzlaşma noktası büyük ölçüde net zaten. Esad'lı bir geçiş planı. Ama yukarıda da söylediğim gibi Esad'ın kalıcı ve ılımlı muhalefetin ile Kürtlerin dışlanması muhtemelen çatışma konusu olacaktır.

-ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, geçici ateşkesin uygulanmaması halinde "B" planının ülkenin bölünmesi olabileceğini söyledi. Sizce Kerry ne demek istedi, Suriye açısından "B" planı ne anlama geliyor?

-Kerry ne demek istedi bilmiyorum ama Suriye için bir B planının Esad rejimini ortadan tümüyle kaldırarak Suriye'nin Kürtler, Sünniler ve Aleviler arasında paylaşılacak bir federatif yapıya

kavuşturulması olacağını öngörmek zor değil. Ama B planının asla Suriye'nin toprak bütünlüğünün ortadan kalkması anlamına gelmediğini söyleyebilirim. Zira yalnızca ABD'nin değil, genel olarak uluslararası toplumun Ortadoğu'da sınırların değişmemesinden yana bir irade ortaya koyduğu çok açık.

-Suriye'de siyasi süreç bakımından tablo nedir, Suriye'nin geleceği açısından bir öngöründe bulunulursa, ne dersiniz?

-Suriye'de her ne kadar ateşkes şimdilik sağlanmış olsa da ya da Cenevre III işlemeye devam etse de iç savaşın biteceğini düşünmüyorum. Çünkü tıpkı Irak'ta olduğu gibi bir kez toplumsal yapı alt-üst olduktan yeniden istikrarın sağlanması mümkün olmuyor. Bu bağlamda, kısa ve orta vadede uluslararası toplumun en fazla IŞİD tehdidinin sınırlandırılmasından ibaret bir başarı elde edebileceği görünüyor. Sonuçta uluslararası toplumun iradesi Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunmasından ve krizin bölgeye taşmasının önüne geçmekten yana işleyecektir. Suriye iç savaşı ise yine Irak'ı örnek vereceğim, devam eder görünüyor.

-Gelenen aşamada Esad rejiminin pozisyonunu tahkim ettiğinden söz ediliyor. Bu durumun siyasi sürecin dışı bakımından ne tür sonuçları olabilir? Baas rejimi, özel olarak da Beşar Esad ailesinin Suriye'nin geleceğindeki yerine ilişkin neler söylenebilir?

-Suriye'de bir topyekûn değişim şimdilik olmayacak, bu açık. Böyle bir değişimi ne uluslararası toplum göze alabiliyor/destekliyor ne de yerel/iç dinamikler bu değişimi gerçekleştirebilecek bir güç oluşturabiliyor. Dolayısıyla, değişimin rejim ölçeğinde gerçekleşme-

Suriye konusunda ABD ve Rusya arasında en azından derin görüş ayrılıklarının olduğunu başından beri söylemek mümkün değil. Ancak, Rusya'nın Eylül 2015 itibarıyla Suriye'ye girişinin de doğrusu ABD tarafından çok da beklenen bir hamle olduğunu söylemek zor. ABD belli ki Rusya'nın bu hamlesine hazırlıksız yakalandı.

si daha olası bir durum. Bu da muhtemelen Beşar Esad'ın gitmesi ve fakat rejimin devamını sağlayacak kurumların kalması sonucunu doğuracaktır.

-IŞİD'in geleceğini nasıl görüyorsunuz, Suriye ve Irak sahasında IŞİD için bir ömür biçmeyi isabetli bulur musunuz?

-IŞİD'in genişlemesi durdu. Ama IŞİD'i ortaya çıkaran koşullarda bir değişiklik olduğunu söyleyemeyiz. Dolayısıyla, IŞİD'in bir süre daha varlığını koruyacağı söylenebilir. IŞİD'in tamamen ortadan kalkması ya da etkisinin minimize edilmesi ise Sünnilerin her iki ülke ölçeğinde siyasal sisteme entegre olmalarıyla ilgili bir durum. Bunun için bir zaman vermek ise çok zor. Çünkü Sünnileri toparlayabilecek bir siyasi liderlik henüz yok. Bu liderliğin oluşabilmesinin koşulları ise büyük ölçüde Sünni toplumunun iç dinamiklere bağlı. Ve orda işler çok karışık çok katmanlı ve dağınık...

-Suriye'de Kürtleri nasıl bir gelecek bekliyor? Bir süre önce ABD Dışışleri yetkilisi Mark Toner'in "Suriye'de özerk Kürt bölgesi istemiyoruz" ve benzeri açıklamalarıyla birlikte düşünüldüğünde... ABD'nin Suriye düzleminde somut bir Kürt politikasından söz edilebilir mi?

-ABD'nin Kobanê savunmasına doğ-

rudan desteği bir dönüm noktasıydı. Obama bu müdahaleyi “ahlaki” gerekçelere dayandırdı ama nihayetinde ortaya çıkan siyasi sonuçları göz ardı edilemez. Günün sonunda, Rojava’da 1991’de Irak’ta hayata geçirilen

Günün sonunda, Rojava’da 1991’de Irak’ta hayata geçirilen “safe haven” benzeri bir durum ortaya çıktı; bu kez hukuki değil ama fiili olarak durum böyle. Zira ABD desteği Kobanê ile sınırlı kalmadı. En son Tel-Abyad’a IŞİD saldırdığında yine ABD güçleri YPG’yi destekledi.

“safe haven” benzeri bir durum ortaya çıktı; bu kez hukuki değil ama fiili olarak durum böyle. Zira ABD desteği Kobanê ile sınırlı kalmadı. En son Tel-Abyad’a IŞİD saldırdığında yine ABD güçleri YPG’yi destekledi. Bu bağlamda Toner’ın ya da diğerlerinin açıklamalarının savaş alanında benimsedikleri fiili tutumla bağdaşmadığı ortada. Ama şu da bir gerçek ki, ABD bu desteğini hep IŞİD’le mücadele üzerinden meşrulaştırdı. Yani Suriye Kürtlerinin hakları konusunda henüz bir pozisyon almadı. Ancak, her ne kadar PYD-Esad rejimi arasındaki ilişkiler şimdilik doğrudan bir karşı karşıya gelme haline işaret etmiyorsa da, müzakere masasına dönüldüğünde Esad rejiminin kanton yönetimleri konusunda nasıl bir tutum takınacağı meçhul. ABD’nin Suriye’deki Kürt politikası da bu aşamada netleşecektir diye düşünüyorum. Bu bağlamda, Cenevre III’e çağrılmayan Rojava Yönetimi’ne bağlı silahlı güçlerin yerinde ziyaret edilmesi- Obama’nın IŞİD’le Mücadele Koalisyonu Özel Temsilcisi Brett McGurk’ün ziyaretini kastediyorum- önemli bir işaret. Tabii bu ziyaret daha çok Türkiye’nin PYD karşıtlığı üzerinden anlamlandırıldı ama aynı anda Esad rejimine de bir mesaj olarak okunabilir. Öte yandan, meselenin ABD’nin Suriye politikası kadar PKK politikası çer-

çevesinde okumanın doğru olacağını düşünüyorum. Zira 2002-2004 arası

PKK iç yapılanmasında ABD’nin oynadığı rol bize ABD’nin PKK tasavvuru konusunda bilgi veriyor. En son tahlilde ABD PKK’nin her bir Kürdistan

parçasında mevcut siyasal sisteme entegrasyon yoluyla tasfiyesinden yana. Zaten PYD de aslında bu sürecin bir ürünü. Bugün ABD’nin “PKK terörist bir örgüt” ama “PYD müttefik bir güç” ayrımına gitmesinin böyle bir arka planı olduğu unutulmamalı. Ama gözden kaçmaması gereken bir başka ayrıntı ise ABD’nin yalnızca PYD’den ibaret bir Suriye Kürtleri siyasal temsili tasavvuru olmadığı. ABD açıkça PYD’nin diğer Kürt partileriyle eşgüdümlü hareket etmesini destekliyor. Aslında yalnızca Suriye Kürt partileri değil, genel olarak Rojava ve Kürdistan Bölgesel Yönetimleri arasında bir eşgüdüm sağlamaya çalışıyor. 2014 Duhok, 2015 Hewler görüşmeleri bu tercihin somut göstergeleri. En son tahlilde, ABD’nin ne IŞİD’le mücadele ne de Esad’la müzakere çerçevesinde Suriye Kürtlerini gözden çıkarması beklenemez. Ama bu durumun Kürtlerin siyasi beklentilerini karşılayıp karşılamayacağı henüz net değil.

-IŞİD’e karşı mücadelede Kürtlerin, daha somut olarak PYD/YPG’nin hem ABD, hem de Rusya’dan destek bulmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Suriye’de Kürtler ABD ve Rusya kamplaşmasında taraf tutmak gibi bir durumla karşı karşıya mı? Değilse nasıl bir çizgi..?

-Ben bir yazımda da ifade etmiştim. Üçüncü Yol stratejisi Rojava Yönetimi'nin bugüne kadar ayakta kalmasının en önemli dayanaklarından biridir diye. Ama bu stratejiden optimum faydanın sağlandığı Rusya'nın Suriye'ye müdahalesi anı, aynı anda bir yol ayrımının da başlangıcı olacaktır demiştim. Son haftalarda yaşanan gelişmeler beni doğruluyor. Nihayetinde ABD ve Rusya her ne kadar Suriye politikasında büyük ölçüde ortaklaşsalar da alanda yalnızca kendileriyle hareket edecek aktörler arayacaklardır. Bu bile tek başına PYD için bir yol ayrımını dayatmaya yeter. Öte yandan realite ben hiçbir tarafta değilim demeyi gerçekçi bir tutum olmaktan çıkarıyor. Giderek ABD ve Rusya öncelikleri birbirinden farklılaşıyor. Fırat'ın batısı ve doğusu ayrımı daha bugünden kendini gösteriyor. Bu bağlamda, eğer orta vadeli bir projeksiyon yapmak gerekirse nihayetinde Rusya'nın aldığı pozisyonun Suriye'de statükonun değişmemesinden yana net ve kesin olduğu söylenebilir. ABD bu konuda daha muğlak, henüz netleşmiş değil. ABD'de yapılacak seçimler sonrası muhtemelen daha somut şeyler söyleyebileceğiz. Dolayısıyla, eğer nihai hedef Kürtler için bir özerklik ise Rusya seçeneği çok açık bir risk. Kısa vadede kazandırabilir ancak bir kez rejim gücünü konsolide ettikten sonra Esad rejimin ve Kürtlerin karşı karşıya gelmesinin kaçınılmaz olacağını herkes biliyor. Öte yandan, ABD'nin ise özellikle Türkiye'ye rağmen daha ne kadar PYD'ye destek olacağı şüpheli. Ezcümle bir seçim yapmak kaçınılmaz olacak gibi görünüyor ama seçilecek hiçbir tarafın da garantisi yok.

-Suriye krizi patladığında Türkiye'nin önceliği rejim değişikliği.

Öte yandan realite ben hiçbir tarafta değilim demeyi gerçekçi bir tutum olmaktan çıkarıyor. Giderek ABD ve Rusya öncelikleri birbirinden farklılaşıyor. Fırat'ın batısı ve doğusu ayrımı daha bugünden kendini gösteriyor.

Gelinen noktada Türkiye, Kürtlerin, daha somut olarak YPG'nin ilerleyişini durdurmaya odaklanmış durumda. Türkiye açısından bu odak kaymasını nasıl değerlendirirsiniz?

-Ben bu konuya birçok yazımda defalarca değindim. Türkiye Kürtlerle barış Ortadoğu'da büyümenin bir basamağı olarak sahiplendi. Ama ne zaman ki bu hayalinin gerçekleşemeyeceğini anladı, yeniden sınırlarım, güvenliğim demeye başladı. Bu bağlamda kırılmanın da Ekim 2014 olduğunu düşünüyorum. ABD'nin Kobanê'de YPG'ye destek vermesi, Türkiye'de başlayan Kobanê ayaklanması..vs. Nihayetinde o zaman Cumhurbaşkanı Erdoğan, bir ABD ziyareti dönüşünde, şu açıklamayı yaptı: "Pozisyonumuz değişti". Bu pozisyon değişikliği açıkça Türkiye'nin Suriye'deki önceliğinin Esad rejimi değil Kürtler olacağının işaretiydi. Ezcümle, gelinen aşamada Türkiye eğer Ortadoğu'da sınırlarımı genişletemeyeceksem ve bana kalan yalnızca TC sınırlarıysa o da ancak biz Türklere yeter dedi ve o gün bugündür hem içeride hem dışarıda Kürtlere karşı bir pozisyon aldı.

-Türkiye'nin son dönemde ABD'yi Suriye'de kendisi ile YPG arasında bir tercihte bulunmaya zorlaması nedeniyle iki ülke arasındaki ilişkiler giderek geriliyor. Bu sürdürülebilir bir politika mı? Türkiye bu dayatmacı tutumuyla nereye varmak istiyor olabilir?

-Her şeyden önce bugün Türkiye'nin dış politikasında somut hedeflerden söz etmenin mümkün olmadığını düşünüyorum. Evet, AKP'nin çok iddialı bir dış politika projeksiyonu, planı, programı vardı ama bu çöktü. Ezber bozuldu.

Her şeyden önce bugün Türkiye'nin dış politikasında somut hedeflerden söz etmenin mümkün olmadığını düşünüyorum. Evet, AKP'nin çok iddialı bir dış politika projeksiyonu, planı, programı vardı ama bu çöktü. Ezber bozuldu.

Dolayısıyla dış politikada derin bir bocalama döneminden geçildiğini göz önünde bulundurmalıyız. Bu haliyle de söz konusu dayatmanın somut bir hedef gütmekten çok politikasızlığı örtbas etmeye dönük bir yaygara olduğunu düşünüyorum. Zira içerde de aynı durum var. Ama dış politika alanı ile iç politika alanında attığınız adımların sarf ettiğiniz sözlerin sonuçları aynı ölçüde sonuçlar doğurmaz. İçerde tamir ve telafi görece daha kolaydır. Ama dış politikada bıraktığınız izler kalıcıdır, kolay kolay silinmez. Bu çerçevede, zaten somut bir hedef ve politika yokluğunda söz konusu dayatmacı tutumdan bir sonuç çıkmasını beklemek doğru olmaz. Ama bu arada ABD-Türkiye ilişkilerini de yalnızca AKP iktidarı üzerinden okumak da yanlış olur. Bir başka ifadeyle, ABD için Türkiye'nin önemi AKP'ye rağmen sürmektedir ve dolayısıyla ilişkiler ne kadar gerilirse gerilsin bir kopuş beklenmemelidir.

-Türkiye'nin Suriye'ye tek başına ya da Suudi Arabistan vb. ile birlikte bir kara harekâtında bulunması senaryolarına ne dersiniz?

-Bu konuda bir öngöründe bulunmak zor. En azından şimdilik bu konunun ilk gündeme geldiği günlerdeki heyecanlı bekleyişin sürmediği ortada. Bir de bu konuda sanırım şu gerçeği hep akılda

tutmak gerekiyor. Türk Silahlı Kuvvetleri bir NATO askeri gücüdür. Bu angaj-

man Türkiye'nin sınır ötesi tüm askeri operasyonlarında bağlayıcıdır. Yani TSK'nın NATO'ya rağmen bir Suriye operasyonuna girişmesini,

Suudilerle ya da tek başına, NATO onayı olmaksızın düşünmek hayalcilik olur.

-Türkiye'nin Suriye konusunda yalnızlaştığı ve izlediği politikanın sürdürülemez olduğu iddialarına ne dersiniz? Türkiye'nin söz konusu açmazdan dönüşü bakımından durum nasıl görünüyor?

-Ben bu konuda özellikle Başbakan Davutoğlu'nun bir "U dönüşü" hazırlığı yaptığı kanaatindeyim. Bu bağlamda en son yaptığı İran gezisi önemliydi. Ama Cumhurbaşkanı'na rağmen bu çabasında başarılı olabilir mi, şüpheli. Zira bugüne kadar böylesi ayrışmalarda geri çekilen taraf hep Davutoğlu oldu.

-Türkiye'de 7 Haziran'dan sonra başlayan şiddet ortamının ve kimi Kürt yerleşim merkezlerine yansıyan kanlı çatışmaların Suriye iç savaşıyla bağlantılı olduğu yorumlarına ne dersiniz?

-Evet doğru. Ben de bu görüşü hep savunageldim. Ama artık Türkiye Kürdistanı'nda yaşanan iç savaş Suriye'den bağımsız kendi iç dinamiklerini yarattı. Suriye bu içinden geçtiğimiz sürecin bir boyutu olmaya devam ediyor ama başlangıçta olduğu gibi tayin edici bir dinamik değil.

-Suriye'de savaşın son bulması ve siyasi çözüm sürecinin işleme Türkiye-

ye'nin iç dengelerini nasıl etkileyebilir? Özellikle de Kürt sorununa barışçıl çözüm çabaları açısından...

-Bu Suriye'de siyasi çözümün ne olacağına bağlı bir durum. Ve henüz buna ilişkin net bir durum ortada yok. Dolayısıyla bu sorunun yanıtını vermek için henüz çok erken olduğunu düşünüyorum.

-Genel kanı Türkiye'nin Suriye'de izlediği Kürt karşıtı politikasının Türkiye'nin kendi Kürt politikasına savaş ve çatışma olarak yansıdığı yönünde. Tersine de söz konusu olamaz mı? Türkiye Suriye Kürt politikası üzerinden kendi Kürt sorununu çözüm yoluna sokamaz mı?

-Bu imkân vardı. Aslında İmralı süreci de bu imkânın çerçevesiydi. Öcalan'ın 2015 Newroz'unda ısrarla "Eşme Ruhu"nu vurgulaması da bu yüzdendi. Ama bu trenin artık kaçtığını düşünüyorum. Türkiye Kürdistanı'nda artık geri dönüşü zor bir yola girildi.

-ABD aracılığıyla Türkiye'deki PKK militanlarının Güney Kürdistan ve Rojava'ya çekilmesi karşılığında Türkiye'nin Suriye Kürt politikasını gözden geçirebileceğine ilişkin yorumlara ne dersiniz?

-Bu aslında işleyebilecek bir formül. Ama en başta ABD'nin böylesi bir arabuluculuğa soyunma niyetinde olup olmadığı şüpheli. Öte yandan, AKP hükümetinin uluslararası bir "üçüncü taraf"a zinhar karşı olduğu malum. Dolayısıyla, bu yorumları destekleyecek bir siyasi zemin yok görünüyor.

-Suriye iç savaşının son bulmasının, Irak'ın geleceğini, Güney Kürdistan'ın bağımsızlık sürecini etkileme potansiyeli hakkında ne dersiniz?

-Ben genel olarak bu iki çökmüş devletin (failed state) kaderinin birbirine bağlı olduğunu düşünüyorum. Yani gelişecek bir çözüm ya her iki ülke ölçeğinde de işler ya da çöker. Birinde çözüm diğerini de şekillendirir; tam tersi çözümsüzlük bir diğerindeki çözümü de engeller. Bu bağlamda, Güney Kürdistan'ın bağımsızlığı da son tahlilde bu iki ülkenin kaderine bağlı olacaktır. O noktada da asıl soru, uluslararası toplum Suriye ve Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması konusunda daha ne kadar direnebilir olmalı? Bunu sağlamak için gerekli askeri ve mali gücü daha ne kadar karşılayabilir? Buna niyeti olsa bile gücü yeter mi? Bu soruların yanıtları dolaylı olarak Güney Kürdistan'ın bağımsızlığını da tayin edecektir.

Rejimler ve sınırlar değişirken Kürdistan meselesini tanımlamak *

Yrd. Doç. Dr. Naif BEZWAN

Giriş

Çatışma çözümleri üzerine çalışma yapan bilim insanlarına göre bugün dünya çapında faal düzeyde yaklaşık 30 silahlı self-determinasyon (kendi geleceğini belirleme) çatışması vardır. Bu aktif çatışmalara ek olarak 50'ye yakın self determinasyondan kaynaklanan ve gerekli ilgi gösterilmediği takdirde şiddete dönüşme riski taşıyan örnekler mevcuttur.

Bu sunumda, Kürdistan meselesi ve bundan kaynaklanan yüz yıllık çatışmalar bir self determinasyon meselesi ve çatışması olarak ele alınacak. Buradan hareketle, uluslararası literatürde sıkça ifade edildiği üzere, Kürtlerin en büyük “devletsiz millet” olma haline yol açan tarihsel sürecin sebepleri ve günümüze kadar uzanan sonuçları kısaca değerlendirilecektir.

1. Kürdistan Meselesinin Kısa Tarih ve Tanımı

Kürdistan meselesi ve devletin Kürdistan politikası söz konusu olunca tarihsel olan ile güncel olan arasında bir sınır çizmek mümkün değildir. Tarih şaşırtıcı bir şekilde her daim günceldir.

Kürdistan meselesi, bundan yaklaşık 100 yıl önce Büyük bir Cihan Harbi'nin; emperyalist bir paylaşım savaşının ortaya çıkardığı çok özel jeopolitik şartlar altında ulusal ve uluslararası bir mesele olarak ortaya çıktı. Meselenin özünde Ortadoğu'da rejimlerin ihdas edildiği ve sınırların çizildiği bir kader anında Kürtlerin kendi toprakları üzerinde siyasi ve hukuki bir statü elde etmekten zorla alıkonulması yatmaktadır. Bu durum, Kürtlerin ayrı bir toplum olmaktan kaynaklanan haklarının

yok sayılması ve hak taleplerinin şiddet politikalarıyla bastırılmasına yol açarak meselenin günümüze kadar devam etmesine neden olmuştur.

Çok kısaca hatırlamaya çalışalım. Birinci dünya Şavaşının muzaffer devletleri İngiliz ve Fransızlar sırasıyla Irak ve Suriye’de birer manda rejimi oluştururken, Türkiye ve İran’da birer vesayet rejiminin kurulmasını aktif bir şekilde desteklediler. Batı, bilhassa Büyük Britanya İmparatorluğu, Türkiye ve İran’ın Sovyetlerin nüfuz alanına girmesini engellemeyi temel bir strateji olarak benimsedi.

Batı, Türkiye’de Hilafeti ve Saltanatı kaldırma karşılığında daha sonra Kemalizm adı altında şekillenecek olan bir Cumhuriyet rejiminin kurulmasını siyasi ve askeri olarak destekledi.

Bu tarihsel ve travmatik süreç Kürtler açısından ikili bir sonuca neden oldu. 1919 yılında Versailles Antlaşmalarıyla şekillenen yeni dünya nizamı ve onun Ortadoğu’daki ayağı olan 1923 Lozan Antlaşması’ndan sonra Kürtler hem yeni kurulmakta olan manda ve / veya vesayet rejimleri altında azınlık haklarından yoksun bırakıldı; hem de kendi kendileri yönetme hakları yok sayıldı.

Statüsüzlük ve self determinasyonun inkarı Kürdistan ve Kürtlerin sürekli olağanüstü baskı ve kontrol rejimleri altında tutulmasına neden oldu. Takrir-i Sukun Kanunu, Şark İslahat Planı, İstiklal Mahkemeleri, Umumi Müfettişlikler, İskan Kanunları, dönemsel olarak ilan edilen Sıkıyönetimler, sayısız askeri hareketler ve niyayet 90’lı yıllarda kurulan Olağanüstü Bölge Valiliği, devletin Kürdistan politikasının şifreleri ve Kürdistan’da tesis edilen “idare-i mahsusanın” belli başlı hukuki ve siyasi formları ola-

rak karşımıza çıkmaktadır.

Örneğin 1925 yılında kabul edilen Şark İslahat Planı’na temel teşkil eden raporlardan birinde Kürdistan bölgesinde bir “müstemleke tarz-ı idaresinin” kurulması yani bir sömürge yönetiminin oluşturulmasının gerekli olduğu açıkça belirtilmekteydi.

1919 yılında Versailles Antlaşmalarıyla şekillenen yeni dünya nizamı ve onun Ortadoğu’daki ayağı olan 1923 Lozan Antlaşması’ndan sonra Kürtler hem yeni kurulmakta olan manda ve / veya vesayet rejimleri altında azınlık haklarından yoksun bırakıldı; hem de kendi kendileri yönetme hakları yok sayıldı.

Bir bütün olarak bakıldığında bu sürecin en kahredici sonucu Kürdistan’ın milli, coğrafi, siyasi, ve kültürel bütünlüğünün parçalanması ve dolayısıyla Kürt toplumunun kendini yönetme, birlikte yaşama ve gelişme olanaklarının ortadan kaldırılmasıydı.

Bunun sonuçları biliniyor. Kürt toplumunu; aile-aile, aşiret-aşiret, köy-köy, mahalle-mahalle, kasaba-kasaba bölen ve gerçekte Kürdistan-Kürdistan sınırlarından başka bir şey olmayan utanç duvarları Türkiye, Irak, Suriye ve İran devletlerin yeni sınırları olarak empoze edildi.

Kürt toplumunun hakları ve iradesi yok sayılarak çizilen bu gayri insani ve gayri ahlaki sınırların hangi korkunç sonuçlar ortaya çıkardığını en son Roboski trajedisıyla karşımıza çıktı.

(Kürdolojinin önemli isimlerinden Robert Olson bir çalışmasında Türk Havacılık Kurumunun oluşmasında başta Şeyh Said Hareketi olmak üzere Zilan, Ağrı ve Dersim hareketlerinin bastırıl-

masının temel bir rol oynadığını belirtir. 1990’li yılların sayısız sınır-ötesi hava saldırılarına da dikkat çeken Olson, Kıbrıs hareketi hariç, Türk Hava kuvvetlerinin bütün bir tarihi boyunca Kürtlerin dışında kimseyle savaşmadığını vurgulamaktadır).

Özetle, devletin Kürdistan politikasını anlamak için negasyon, asimilasyon, eliminasyon politikalarının sürekliliğini ve bunların birbiriyle olan ilişkilerine yakından bakmak gerekir.

Birincisi, inkar edilen şeyin bireysel anlamda bir inkar olmadığı; ve fakat Kürtlerin milli varlığı ve bundan kaynaklanan hakları olduğudur. İkincisi, asimilasyonun imhanın bir formu ve temel unsurlarından biri olduğu gerçeğidir. Dolayısıyla inkar asimilasyona, asimilasyon da imha politikalarına neden olmaktadır.

Bu bağlamda iki noktayı akılda tutmakta fayda var. Birincisi, inkar edilen şeyin bireysel anlamda bir inkar olmadığı; ve fakat Kürtlerin milli varlığı ve bundan kaynaklanan hakları olduğudur. İkincisi, asimilasyonun imhanın bir formu ve temel unsurlarından biri olduğu gerçeğidir. Dolayısıyla inkar asimilasyona, asimilasyon da imha politikalarına neden olmaktadır.

2. Kürdistan Meselesinin Temel Problem Alanları ve Çözümün Olası Parametreleri

Bugün yüzyıl önce kurulan rejimlerinin can çektiği, masa başından cetvelle çizilen sınırların her geçen gün biraz daha anlamsızlaştığı; Kürtleri statüsüzlüğe, kimliksizliğe ve yabancı egemenliğine maruz bırakan ve mahkum eden statükonun giderek sürdürülemez olduğu çok özel tarihsel bir momentuma ta-

nıklık etmekteyiz.

Müzakereye dayalı bir çözümün parametreleri açısından bakıldığında biri devlet, diğeri de Kürt siyasi aktörlerinden kaynaklanmak üzere iki temel problem alanından sözedilebilir.

1. Kürtlerin ulusal bir topluluk olmaktan kaynaklanan haklarının inkar edilmesi.

Bütün Cumhuriyet hükümetleri, Kürt meselesinin milli ve teritoryal bir karakter taşıdığı bilinciyle hareket ederken, aynı zamanda meselenin ulusal ve teritoryal bir gerçeklik olarak ele alınmasını hep red etmişlerdir. Dolayısıyla hem Kürt meselesinin ulusal ve teritoryal niteliğini inkar etmek hem de tam da bu niteliğini ortadak kaldıran politikalara başvurmak Türkiye Cumhuriyeti’nin Kürdistan politikasının özünü ve bugüne kadar değişmeyen doğrultusunu teşkil etmektedir.

Bu politikanın, akamete uğrayan son ‘çözüm süreci’ üzerindeki etkisini daha iyi anlatmak için 08 Nisan 2015’de başka bir yerden yayınlanan bir yazımdan izni- nize uzun bir alıntı yapmak istiyorum.

“Çözüm sürecinde yaşanan gerilimlerin temel nedeni tarafların Kürdistan meselesinin niteliğine dair temelde farklı yaklaşımlar içerisinde olmasından kaynaklanmaktadır. Bu da meselenin çözümüne kaynak teşkil edecek ortak bir normatif eksenin bulunmasını zorlaştırmaktadır. Gerçekte bütün Kürt parti ve grupları başta ana dille eğitim hakkı olmak üzere öz yönetim talebini çözümün anahtarı olarak görürken, hükümet yetkilileri bu talepleri barış sürecini akamete uğratan parametreler olarak görmektedir.

Nitekim Başbakanın başkanışmanla-

Gerçekte bütün Kürt parti ve grupları başta ana dille eğitim hakkı olmak üzere öz yönetim talebini çözümün anahtarı olarak görürken, hükümet yetkilileri bu talepleri barış sürecini akamete uğratan parametreler olarak görmektedir.

rından Hatem Ete'nin üstelik Kürdistan Bölgesel Yönetiminin başkenti Hewler'de kısa bir süre önce mevcut çözüm sürecinin aslında, 'PKK ve HDP'nin statü istemediklerine dair' garanti vermesiyle başladığını iddia etmesi ve Oslo sürecinin de bizzat statü ve özerklik gibi taleplerin masaya getirilmesi nedeniyle tıkandığını açıkça ileri sürmesi, hükümetin sürece dair zihin haritası ve çözüm ufkunun anlaşılması noktasında şimdiye kadar ortaya konan en açık örneklerden biri olarak görülebilir.

Faraza söz konusu başdanışman bu yaklaşımı Erbil'de misafir olduğu Kürtlere istinaden dile getirseydi çok büyük bir ihtimalle "persona non grata" (diplomatik dilde istenmeyen kişi) olarak ilan edilirdi. Kavmi meseleler söz konusu olduğunda grup hakları ve bunun bir gereği olan kendini yönetme hakkı yok sayıldığı oranda inkar siyasetine başvurulduğu; inkar siyasetinin ise eninde sonunda şiddete ve baskıya dayalı "çözümleri" koşullandırdığı, sadece Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürdistan politikasının verileriyle değil, aynı zamanda dünyadaki bütün benzer örneklerin tecrübeleriyle de sabittir".

2. Kürtler arası Siyasal bir Mutabakatın Yokluğu

Yüzyıl sonra yeniden ortaya çıkmaya başlayan yeni bir kader anında Kürtlerin kendi geleceklerini özgürce belirlemesi ve diğer haklarla eşit bir şekilde

yaşaması en başta Kürt siyasetinin yeni düşünsel ve siyasal açılımlar ve atılımlarda bulunma kabiliyeti ve kapasitesine bağlı olacaktır.

Kürt siyasi alanını oluşturan siyasi yapıların aynı topluma /millete mensup olmanın gerektirdiği siyasi bilinç ve sorumlulukla davrandığını iddia etmek zor. Kapsayıcı ve çoğulcu bir Kürdistan sözleşmenin hayata geçirilememesi, ortak bir Kürdistan politikasının inşa edilememesi iki temel probleme yol açmaktadır.

Birincisi, Kürtlerin içerde demokratik ve çoğulcu bir toplum oluşturmaları imkansız hale gelmektedir. İkincisi, TC devleti açısından tarihsel olarak çoğu zaman ne yazık ki başarılı bir şekilde uygulanmış olan böl ve yönet politikalarını hem daha cazip hem de etkili hale getirmektedir.

Kürtleri "böl ve yönet" politikalarıyla etkisiz hale getirmek düşük maliyetli bir opsiyon olarak durdukça Ankara'da hiç bir hükümetin Kürtlerle ciddi anlamda müzakereye dayalı, adil ve barışçıl bir siyasi çözüm politikasını tercih etmesi beklenmemelidir.

2.1 Ana akım Kürt hareketini oluşturan yapılar arasında koordinasyon problemi

PKK, DTK, DBP ve HDP gibi ana akım Kürt siyasi hareketini farklı düzenlemlerde temsil eden yapılarda zuhur eden sosyal, sınıfsal ve siyasal çeşitlilik, bir yandan büyük bir başarı öyküsünü tanıklık etmektedir. Ancak diğer yanda çıkarların, tahayyüllerin ve beklentilerin farklılaşmasına ve giderek çoklu karar merkezlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kürtlerin legal siyasal düzlemde elde ettikleri tarihi bir başarıdan hemen sonra HDP'nin karşılaştığı siya-

sal ikilemler eşgüdüm probleminin boyutlarını ve olumsuz sonuçlarını ortaya koyan örnekler olarak görülebilir.

Max Horkheimer akıl tutulması kavramıyla, sadece araçlara ve sonuca odaklanan, kendi iktidar ve güç çıkarlarını korumayı ve sürdürmeyi esas alan ve bunun için hakikati ve demokratik değerleri hiçe sayan araçsal bir akli tarif eder.

Geçmişte bu sorunu hiyerarşik olarak çözmek bir şekilde mümkün olabiliyordu. Ancak halihazırda çoklu mücadele alanları ve çok geniş coğrafyalarda siyaset yapmanın gerektirdiği özgül ihtiyaçlar ve bundan kaynaklanan hareket ve inisiyatif serbestisi dikkate alınmadan söz konusu koordinasyon problemine çare bulmak mümkün görünmüyor. Bu da büyük bir güç ve enerji kaybına yol açtığı gibi, zaman zaman Kürtlerin elini zayıflatan ve giderek çözümünü zorlaştıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2 Kürt toplumunun ve kamuoyunun karar süreçlerine aktif olarak katılımı

Savaş ve barış gibi toplumların hayatlarını, haysiyetlerini, özgürlüklerini ve geleceklerine derinden etkileyen yazgısal kararların topluma sorulmadan, danışılmadan ve hesap verilmeden yapılması hiç bir gerekçeyle mazur görülebilecek bir davranış değildir.

Savaş ve barış gibi bir toplum için kader tayin edici kararların tepeden inme bir şekilde verilmesi toplumsal desteğin çekilmesine, meşruiyet kaybına, siyasal yabancılaşmaya ve depolitizasyona neden olduğu gibi uluslararası hak arama mekanizmalarının harekete geçirilmesine ve hakedilen uluslararası desteğin elde edilmesine de engel olmaktadır.

Toplumu muhatap almak; desteğini ve katılımını sağlamak hem reel politik açıdan hem de normatif ve demokratik ilkeler ve değerler açısından kaçınılmaz bir yükümlülüktür.

Sonuç Yerine

Sunumumu konumuzla ilgili önemli gördüğüm üç noktayı vurgulayarak bitirmek istiyorum.

1. Savaşın olanca yıkımı ve vahşetiyle yeniden adeta bir kabus gibi hortlaması, sürece eleştirel bakan analistler tarafından haklı olarak “akıl tutulması” kavramıyla tanımlanmaya çalışıldı.

Frankfurt ekolünün ünlü düşünürlerinden Max Horkheimer akıl tutulması kavramıyla, sadece araçlara ve sonuca odaklanan, kendi iktidar ve güç çıkarlarını korumayı ve sürdürmeyi esas alan ve bunun için hakikati ve demokratik değerleri hiçe sayan araçsal bir akli tarif eder. Bu anlamda çözüm ve çatışma sürecinin bütün aktörlerinin bir akıl tutulması içinde olduklarını belirtmek gerekir.

Zira tekrar çatışma sürecine dönüşmesi kendi başına bile aklın ve vicdanın güç tarafından esir alınmasından başka bir şey değildir.

Ancak Türkiye Cumhuriyeti devleti ve onun mevcut hükümeti açısından akıl tutulması kadar Hannah Arendt’in “kötülüğün sıradanlığı” (banality of evil) olarak tanımladığı bir devlet aklından bahsetmek gerekir.

Devletin Kürdistan politikası bağlamında bu kötülüğün bir tarihi, bir sistemi, bir sürekliliği ve dayandığı bir devlet akli ve doktrini vardır.

Bizler bu salonda konuşurken Sur’da, Şırnak’ta, Silvan’da, Cizre’de, Nusaybin’de ve daha bir çok yerde yaşananlar

artık tarih kitaplarında kalmasını içtenlikle arzuladığımız kötücül bir devlet aklının yeniden tezahür etmesinden başka bir şey değildir.

Tarih ve tahribat arasında tanık olduğumuz bu yıkım ve kuşatma AB müktesebatı yerine “Ankara müktesebatı”nın uygulanması olarak okunabilir. Takrir-i Sukun Kanunu, Şark İslahat Planı, Umumi Müfettişlikler, İskan Kanunları, Sıkıyönetimler ve niyahet 90’lı yıllarda Olağanüstü Bölge Valiliği bu müktesebatın değişmez referansları ve kilometre taşları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kürdistan meselesini tanımlarken statü, Kürt toplumunun siyasi ve hukuki durumu, Kürdistan’ı yöneten egemenlik sistemlerinin niteliği, self-determinasyon, grup ve / veya kollektif haklar meselesi, öz yönetim formları, demokrasi model-

lerini hem yerel hem de evrensel ölçekte bilimsel bir titizlik ve mukayeseli bir perspektifle ele alınması gerekmektedir.

Kürdistan meselesinin demokratik ve siyasi çözümü mümkündür, hayatidir ve acildir. Müzakereye dayalı bir çatışma çözümü siyasi, stratejik ve ahlaki açıdan tek meşru yoldur. Ancak adil ve sürdürülebilir bir barış için, birincisi, Kürtlerin millet olmaktan kaynaklanan haklarının Türkiye Cumhuriyet’i tarafından en azından ilkesel düzeyde tanınmasına; ikincisi, Kürt siyasi aktörlerinin aynı millete mensup olmaktan kaynaklanan siyasi, toplumsal ve vijdani sorumluluklarını yerine getirmesine bağlı olacaktır.

*

“Kürdistan’da Savaşın Sonlandırılması ve Siyasi Çözüm Perspektifi Konferansı” ında yaptığı konuşma metnidir.”

Agirbest li Sûriya û Cinêva-3

* Elî Şemdîn

Ne veşarti ye, ku rewşa Sûriya û pêşeroja wê ber bi astekî metirsîdar û nediya ve çûye ku êdî ji di destê miletê Sûriya yekcar derketiye û bi temamî ketiye destê hêzên navdewletî û navçeyî de û li gor bercewendiyên wan hêzan birêvê dîçe. Evê yekê derfetek daye rêjîmê ku rola xwe vegerîne û xwe bihêztir bike bi alîkariya hevbendên xwe mîna Îran û Rûsiya û Hizbulah. Derî jî li liber hêzên tûndrew û çekdar hatiye vekirin, ku ji hewîrdor ve werin li Sûriya cîbicî bibin û welat wêran bikin.

Di vî warî de bi tenê miletê Sûriya baca vî şerî dide bi kuştin û talan û girtin û penaberî û wêrankirinê. Di demekê de ku opozisyon jî lawaz û zêf û belav e, herwiha dostên miletê Sûriya jî di pêşiya wan de Emerîka tenê bercewendiyên xwe diparêzin û mijûl in bi şerê li dijî DAIŞî û hêzên tûndrew, û guhnadin êş û nexweşiyên miletê Sûriya, herwiha ruxandina Rêjîma BAAS li Sûriya yekcar ji bîr kirine.

Lewma ragihandina agirbestê li Sûriya, di şeva 26/27 Sibata 2016'an de bi dirêjiya du heftan, ciyê hêviyeke mezin e li cem miletê Sûriya bi giştî û li cem miletê Kurd bi taybetî. Bi omîda ku vê kuştin û wêraniyê bide sekinandin, û derî veke li ber qonaxê siyasî nû ku dawî bi rêjîma Beşar Esed werîne û Sûriyake demokratî, perlemanî û federal were ava kirin, ku mafê hemî pêkhatan tede were parastin, nexasim mafên miletê Kurd.

Tevî giringiya vê gavê ku yekem car e agirbest tê ragihandin li Sûriya di van pênc salên şoreşê de, lê mixabin astengî û kêşeyên zor hene li pêşiya cîbicîkirina vê agirbestê. Vê yekê nîgeraniyek kûr û metirsiyeke rasteqîne li cem miletê Sûriya û dostên wî daye peydakirin ku ev agirbest qet bi sernakeve û tu encaman nade û gumanan xurtir dike, ku bi tenê rêjîm wê qazancê jê wergire li dijî opisiyonê û

miletê Sûriya.

Ji wan kêşeyên ku hene li pêşiya vê agirbestê, ew e ku Rûsiya ji aliyekî ve li gel Emerîka rêkeftiye û di encam de ev agirbest ragihandine, di eynî kat de ew bi xwe ye ku bi hemî hêza

xwe ve li kêleka rêjîmê disekine û alîkariya wî dike di kuştina milletê Sûriya û wêrankirina welatê wî. Herwiha sînore ciyografî ku agirbest têde cîbicî bibe diyar nîne, di demekê de hemî hêz û çekê giran di destê rêjîmê de hene ku dikare herşûnekê û di herdemê de topbaran bike bi behana êrîşkirina li ser rêxistina DAIŞ û Bereya Nûsre.

Li aliyekî din ve jî, hêzên opisizyonê bi xwe jî dûdil in beramberî vê agirbestê, û guman dikin ku Emerîke serî bo Rûsiya çemandiye û tenê razîbûna wê dixwaze ku were nav hevbendiya wê li dijî DAIŞ û Bereya Nûsre, êdî rûxandina Beşar Esed li cem Emerîke nemaye mercekî giring, tenê şikandina tîrorist û tûndrewan giring maye li cem wê. Lewma Îtilafa Opisiyona Sûrî tevî ku pabendbûna xwe bi agirbestê ragihandiye jî, lê di eynî kat de nerazîbûn û metirsiya xwe li ser şêwe û naveroka wê eşkere kiriye û ne veşarti ye, ku wê rêjîm vê agirbestê nebe serî eger ne li qazanca wî be.

Ne veşarti ye ku ev agirbest di 22/2/2016'an de hatiye imzekirin di navbera Emerîka û Rûsiya de, bi omîda sekinandina şer û topbaranê li Sûriya û

gihandina pêwistiyên jiyane bo navçên dorpêçkirî û parastina xelkê sivîl, û

Li aliyekî din ve jî, hêzên opisizyonê bi xwe jî dûdil in beramberî vê agirbestê, û guman dikin ku Emerîke serî bo Rûsiya çemandiye û tenê razîbûna wê dixwaze ku were nav hevbendiya wê li dijî DAIŞ û Bereya Nûsre, êdî rûxandina Beşar Esed li cem Emerîke nemaye mercekî giring, tenê şikandina tîrorist û tûndrewan giring maye li cem wê.

xweşkirina rê ji bo saxkirina Kongireya Cinêva-3 bûye, li ser bingeha yasa û pîrensîbên navdewletî derbarî çareserkirina kirîza Sûriya, bi riya pêkanîna veguhestineke siyasî

ji desthilatê re û avakirina desteyeke desthilatdar ya veguhêz, ku hemî desthilatên cîbicîkar bi destxwe bigire, ku tu şûn û rol ji Beşar Esed û rêjîma wî re têde nemîne, li ser bingeha daxwiyaniya Cinêva 2012 an, û biryarên Encûmena Ewlekariyê, bi taybet biriyara 2118/2013, û 2254/ 2015'an, û Daxwiyaniya Munihe ku ji girûpa Navdewletî ji bo alîkariya Sûriya di 11/2/2016'an de derketi bû.

Ji ber vê yekê, pêwisteyeke dîrokî ye ev agirbest biserkeve di bercewendiyê milletê Sûriya de, û her şikestinek ji vê agirbestê re, wê yekser bandora xwe bide ser Kongireya Cinêv-3 û wê vê derfetê têkbibe û hilweşîne.

Emerîka jî ragihandiye eger agirbest bi sernekeve wê pirojeya xwe ya B têxe kar de, ew jî ew e ku êrîşên serbazî bîne ser Sûriya û bi xurtî piştgiriya hêzên opisiyonê yên miyanrew bike. Bi vî rengî nawçe tê ajotin ber bi şerekî cîhanî berfireh de û bi her hal milletê Sûriya bi tena xwe qelenekî giran daye û her wê bide jî.

** Endamê Mekteba Siyasî ya Partî Demoqrati Pêşverû Kurdî li Sûriya û Nûnerê wê li Herêma Kurdistanê Îraqê.*

Ortadoğu’da Kürtler, Kürtlerde Ortadoğu

Prof. Dr. Bilal SAMBUR

Giriş

Kürt sorunu Ortadoğu’nun en önemli sorunudur. Yaklaşık olarak elli milyon nüfusa sahip olan ve Irak, Suriye, Türkiye ve İran’da yaşayan Kürtlere ilişkin sorunlar bu dört önemli ülkenin yanında, daha büyük bir Ortadoğu coğrafyasını yakından ilgilendiren, etkileyen, çok boyutlu bir özelliğe sahip bulunmaktadır. Kendilerine ait bir devletlerinin olmaması, self-determinasyon hakkı, bunun yanında anadilde eğitim, kimlik gibi temel haklardan bile yoksun bırakılmaları ve yaşadıkları devletlerde sürekli hak ve özgürlük ihlalleriyle karşılaşmaları Kürt sorununun temel başlıklarından bazılarını içermektedir. Bölgesel belirsizliklerin ve çatışmaların arttığı dönemlerde Kürt sorununun etkileri daha yoğun bir şekilde ortaya çıkmaktadır ki en son Irak ve Suriye savaşları söz konusu dönemseller yoğunlaşmaların en

derin ve sahici bir şekilde ortaya çıkışına örnek olarak verilebilir. Bu çalışmada, Kürtlerin, ağırlıklı olarak yaşadıkları dört ülkedeki durumları hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır. Ülkesel bazda değerlendirmelere geçmeden önce ise bu giriş bölümünde Kürtlerin Ortadoğu coğrafyasındaki durumlarına ilişkin bazı genel analiz ve bilgilere yer verilecektir.

Kürtler, yukarıda sayılan dört ülkede farklı sosyal ve siyasi tecrübelerine sahip bulunmaktadır. Ortadoğu’da Suriye ve Irak gibi otoriter ve totaliter rejimlere karşı mücadele eden Kürtler, büyük kitle hareketleri gerçekleştirmekte ve uluslararası gerilim ve çatışmalardan yararlanıp kendilerine ait bir statü ve özerk bir sistem oluşturmalarının yollarını aramaktadırlar. Tek bir devletin sınırlarını aşan PKK, bölgesel ve uluslararası düzeyde silahlı ve siyasi faaliyet yapan bir yapı

Kürdistan'ın paylaşılması, Kürt sorunu dediğimiz büyük problemin kaynağıdır. Kürt, Kürtçe ve Kürdistan şeklinde üç boyutlu bir sorun vardır. Kürt sorununa dair söylenen her şeyi, nerdeyse bu üçgen içinde ele almak mümkündür.

niteliğindedir. Irak'ta Kürtler, Kürdistan Bölgesel Yönetimi (Kurdistan Regional Government) şeklinde bir yapı kurmuşlardır. Suriye'de Esad rejimi güçlerinin çekilmesinden sonra Kürtler, Rojava denilen bölgede büyük ölçüde kontrolü kendileri sağlamaktadırlar. Çoğunlukla görmezlikten geline İran Kürtleri, Ortadoğu'da meydana gelen gelişmelerden etkilenmelerine rağmen, daha az ön plana çıkmaktadırlar. İran rejiminin, Kürt tutsaklara yönelik idam uygulaması dünya basınında yer bulmaktadır. Kürt coğrafyasının zorlu yapısı, politik ve toplumsal farklılıkları, Irak, Suriye, Türkiye ve İran'da yaşayan Kürt topluluklarını birbirinden farklı hale getirmiştir.

Kürt sorunu, Ortadoğu'nun 1920'li yıllarda sömürgeci Avrupa devletleri tarafından paylaştırılması sonucu ortaya çıkan büyük bir sorundur. Büyük oranda Sünni-Şafii inancına sahip olan Kürtlerin küçük bir bölümü ise Yezidi ve Alevi inancına mensuptur. Müslüman olmaları nedeniyle Kürtler, Araplar, Farslar ve Türklerle ortak dini kimliğe sahiptirler. 1920'lerde kolonyal güçler değişik zamanlarda Kürtlere bağımsız devlet vadedinde bulunmalarına rağmen, büyük devletlerin çıkarları çerçevesinde Ortadoğu'nun sınırları çizildiği gibi, Kürt coğrafyasının da sınırları aynı şekilde belirlenmiştir. Kürdistan'ın paylaşılması, Kürt sorunu dediğimiz büyük problemin kaynağıdır. Kürt, Kürtçe ve Kürdistan şeklinde üç boyutlu bir sorun vardır. Kürt sorununa dair söylenen her şeyi,

nerdeyse bu üçgen içinde ele almak mümkündür. Kürtler, sınırları içinde yaşadıkları devletlerde merkezi aktör olarak etkili olamamışlardır. Kürtlerin genellikle periferide kalan topluluklar olarak yaşadıkları görülmektedir. Etnik ve milliyetçi programlara sahip Türk, Arap ve Fars yönetimleri, Kürtleri merkezden uzak tutarak yönetmeye çalışmışlardır.

Kürtler, yaşadıkları baskı, şiddet, asimilasyon, tenkil ve katliamlar nedeniyle kendi ulus kimliklerinin farkına yoğun bir şekilde varmışlardır. Kürtler arasında, yaşanan büyük insani faciaların hep Kürt olmalarından kaynaklandığı şeklinde derin ve etkili bir kanaatin varlığından söz edebiliriz. Batıyla etkileşimin artması ve eğitim düzeyinin yükselmesi, Kürt kimliğinin farkında olan elit bir siyasetçi ve entelektüel sınıfının doğmasına neden olmuştur. Kürt elitleri, ulus bilinçlerini benimsedikleri ideolojiye -milliyetçilik, sosyalizm ve din gibi- göre ifade etmişler, farklı metotlar -silahlı mücadele, siyasi mücadele ve diplomasi gibi- takip etmişler, değişik siyasi yapılar ve örgütler meydana getirmişlerdir. Yani Kürtler arasında tek tip bir ideolojinin, milliyetçiliğin, örgütün, metodun veya amacın hâkimiyeti hiçbir zaman söz konusu olmamış ve kendilerini hep bir çoğulculuk içinde ifade etmişlerdir. Kürtler, dünyanın en büyük devletsiz topluluğu olmalarına rağmen, tek devlet fikri hiçbir zaman öne çıkmamıştır.

Kürtler bugün bulundukları ülkelerin şartlarını dikkate alarak örgütlenmekte ve yapılar ortaya koymaktadırlar. Türkiye'de yaklaşık otuz yıldır silahlı ve siyasi faaliyet gösteren PKK, yasal bir siyasi parti olarak örgütlenememiş, hâlihazır-

da bile ABD ve AB'nin terörist örgütler listesinde yer almaya devam etmiştir. PKK hareketinin siyasi kanadı niteliğindeki HDP, bugün Meclis'te grubu olan üçüncü büyük büyük siyasi parti olarak faaliyet göstermektedir. Irak'ta Kürdistan Bölgesel Yönetimi şeklinde bir siyasi yapı kurmayı başaran Kürtler, bu yapı sayesinde çok yönlü uluslararası ilişkiler geliştirmişlerdir. İran, Irak, Suriye ve Türkiye'de faaliyet gösteren önde gelen Kürt örgütleri, köklü bir silahlı mücade-

Öte yandan silahlı mücadele tecrübelerine rağmen ve Suriye'de bu tecrübeye dayalı bir yapılanma içerisine girmelerine rağmen; bugün Kürtler arasında siyasi ve sosyal mücadele seçeneği daha belirgin bir şekilde ön plana çıkmış bulunmaktadır.

le geleneğine sahip bulunmaktadırlar. Suriye savaşı başlar başlamaz Kürtlerin silahlı yapılarını kurmalarını, uzun silahlı mücadele tecrübelerinin bir sonucu olarak değerlendirebiliriz. Öte yandan silahlı mücadele tecrübelerine rağmen ve Suriye'de bu tecrübeye dayalı bir yapılanma içerisine girmelerine rağmen; bugün Kürtler arasında siyasi ve sosyal mücadele seçeneği daha belirgin bir şekilde ön plana çıkmış bulunmaktadır. 2013 Diyarbakır Newroz'unda silahlı mücadele döneminin kapandığının ve siyasi mücadele safhasına geçildiğinin deklare edilmesini, bu yeni durumun en önemli gelişmesi olarak değerlendirebiliriz. Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesut Barzani, barışçıl ve demokratik yollarla bağımsızlığın elde edilmesini savunmakta ve sürekli olarak Çekoslovakya modelini örnek göstermektedir. Kürtler, siyaset ve demokrasi alanının genişlemesi için HDP'ye 7 Ha-

ziran ve 1 Kasım seçimlerinde yüzde 13 ve 11 gibi oranlarda destek vermişlerdir. Kürt hareketlerinde silahlı mücadelenin yerini giderek siyasi yollara ve yapılara bırakmasını, siyasi, sosyal ve zihinsel alanlarda gerçekleşen çok önemli bir gelişme ve değişme olarak okumak mümkündür.

Türkiye ve Kürtler

Kürt sorununun Türkiye'nin en önemli sorunu olduğunu resmi yetkililer defalarca ifade etmişlerdir. Kürt nüfusunun Türkiye'de 15-20 milyon arası olduğu tahmin edilmektedir. Türk devlet yapısı katı merkezîyetçi, hiyerarşik ve müdahaleci bir nitelik taşımaktadır. Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren etnik açıdan homojen bir Türk ulusu yaratmak için asimilasyon, baskı ve askeri politikalar sistematik olarak uygulanmıştır. 1925-1938 yıllarında gerçekleşen bütün Kürt toplumsal hareketleri askeri olarak bastırılmıştır. Kürtlerin her ne kadar 29 defa isyan ettikleri söylene de Şeyh Sait, Ağrı ve PKK isyanları, gerçek anlamda isyan olarak nitelenmeyi hak etmektedirler. Altmışlı yıllardan itibaren sol hareketler içinde Kürt aydınları ve öğrencileri kendilerini ifade etmeye çalışmış, ancak bu dönemde serbest ifade imkânlarından mahrum olmuşlardır. 1984 yılından itibaren PKK, silahlı faaliyet yürütmeye devam etmektedir. PKK ve devlet arasında meydana gelen otuz yıllık savaşta 29. Kürt İsyanı olarak nitelenen silahlı mücadele bastırılmamıştır. Eski bir Genel Kurmay Başkanı'nın ifadesiyle, PKK, beş defa bitirilmesine rağmen, sorun bitmemiştir. Bağımsız birleşik Kürdistan hedefiyle faaliyete başlayan PKK, doksanlı yıllardan itibaren radikal bir anlayış değişikliğine giderek bu

hedefinden vazgeçmiş, Türkiye içinde Kürtlerin siyasi, kültürel ve dilsel taleplerinin karşılanmasını talep etmeye başlamıştır. PKK, günümüzde öz yönetim veya demokratik özerklik denilen kısmi

Anayasa Komisyonunun dağılması, demokratik sivil bir anayasa yapımının gündemden kalkması, Çözüm Komisyonu raporunun yetersiz görülmesi ve Akil Adamların hazırlamış olduğu raporların dikkate alınmaması çözüm sürecinin çatışma sürecine evrilmesinde etkili olmuştur.

otonomi tarzında yeni bir yönetsel talep de bulunmaktadır. PKK'nın gündemi tamamen yönetim üzerine odaklanmış durumdadır. Başka bir ifade ile PKK'nın gündeminde kimlik ve kültürden yönetime doğru şeklinde bir eksen kayması gerçekleşmiştir. Ak Parti, Kürt açılımıyla kültürel ve dilsel hak taleplerini karşılamak için birtakım düzenlemeler yapmış, ancak yapılan düzenlemelerden değişik Kürt toplumsal kesimlerinin şu ana kadar tatmin olmadıkları görülmüştür.

Türkiye, şimdiye kadar PKK'ya karşı yürüttüğü savaşı nasıl sonlandıracağını bilememektedir. Ortadoğu'da meydana gelen gelişmeler, özellikle Suriye savaşı, Türkiye'nin Kürt ve PKK sorununa çözüm bulma arayışlarını hızlandırmıştır. Türkiye, İran, Irak ve Suriye, Kürtlere karşı geleneksel olarak ortak bir tutum ve politika izleyen ülkelerdir. Ancak Türkiye'nin Esad rejimine karşı pozisyon alması ve rejim karşıtı silahlı grupları desteklemesi, İran-Suriye ittifakının Türkiye ile yollarını ayırmasına neden olmuştur. Tarihsel İran-Suriye-Türkiye ittifakının bozulması nedeniyle Suriye rejimi, Rojava bölgesinden güçlerini

çekmiştir. Rojava bölgesinde Kürtlerin inisiyatifi ele alması ve PYD'nin öne çıkması, Türkiye tarafından büyük bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Türkiye, Rojava'daki gelişmeleri PKK'nın bölgede devlet kurması olarak okumaktadır.

Suriye savaşı ve PKK'nın askeri olarak sonlandırılmaması nedeniyle, hükümet yetkilileri ve İmralı'da tutuklu bulunan Öcalan arasında yapılan görüşmeler sonucunda çatışmaların durdurulması, PKK üyelerinin sınır dışına çekilmesi, demokratikleşme adımlarının atılması konularında mutabakata varıldığı çözüm süreci sırasında iddia edilmekteydi. Türkiye'de çözüm süreci denilen girişimin başlatılmasının arkasındaki temel dinamik, Suriye savaşı ve PYD'nin Rojava'da kontrolü ele geçirmiş olmasıdır. Türkiye, PYD'nin Rojava'da etkin hale gelmesinden rahatsızlık duymaktadır. Bölge ülkeleri üzerinden Rojava'ya geçen silahlı gruplar, sivil halka saldırmakta ve Kürt yerleşim yerlerini işgal etmeye çalışmaktadırlar. PYD'nin Cenevre Konferansı'nda temsil edilmemesi için Türkiye gayret göstermektedir. PKK, Türkiye'nin Rojava konusundaki politikası ve gerekli demokratik reformları yapmadığı gerekçesiyle geri çekilmeyi durdurduğunu ifade etmiştir. Şu anda çözüm süreci bitmiş, yoğun bir silahlı çatışma dönemi başlamış ve yeni bir çözüm süreci imkânından artık taraflar söz etmemektedirler. Anayasa Komisyonunun dağılması, demokratik sivil bir anayasa yapımının gündemden kalkması, Çözüm Komisyonu raporunun yetersiz görülmesi ve Akil Adamların hazırlamış olduğu raporların dikkate alınmaması çözüm sürecinin çatışma sürecine evrilmesinde etkili olmuştur. Türkiye, bugün Kürt

sorununun olmadığını, var olanın bir terör sorunu olduğu şeklindeki klasik resmi anlayışa dönmüş bulunmaktadır. Öz yönetim ilanları sonucu Sur, Cizre, Nusaybin, Varto, Silvan ve İdil gibi yerlerde yoğun kent çatışmaları yaşanmış, yüzlerce insan ölmüş ve kentlerin boşaltılmasını sağlayan

büyük bir göç hareketliliği yaşanmıştır. Türkiye, kendi sınırları içinde PKK'yi, Suriye'de Rojava'da PYD'yi, Irak'ta Kürdistan Bölgesinde bağımsızlık sürecini etkisizleştirme şeklinde üç yönlü bir politika takip etmektedir.

Irak ve Kürtler

Irak içinde yaklaşık beş milyon Kürt yaşamaktadır. Kuzey Irak denilen bölge, Kürdistan Bölgesel Yönetimi olarak yapılandırılmıştır. Kürdistan Bölgesel Yönetimi, formel olarak Bağdat merkezi yönetimine bağlı gözükmese de fiilen devlet konumundadır. Kürdistan Bölgesel Yönetimi, devlet olamayan devlet gibidir. Irak Kürtleri, Ortadoğu'da devlet inşa etme ve yönetme tecrübesini yaşayan en önemli Kürt topluluğudur. Kürdistan Bölgesi, Irak içinde en istikrarlı ve güvenli bölge durumundadır. Kurumsallaşmaya çalışan Kürdistan Bölgesel Yönetimi, ekonomik açıdan gelişmeye çalışmakta ve uluslararası düzeyde tanınmak için çok yönlü adımlar atmaya çabalamaktadır.

Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde KDP, PUK ve Goran Hareketi en önemli üç siyasi yapıdır. Bölge seçimleri, Kürdistan'ın siyasi yapısının çoğulculuğunu ortaya çıkarmıştır. KDP ve Goran Hare-

keti arasında ciddi bir siyasi gerilim ve rekabet söz konusudur. KDP-KYB'nin oluşturduğu siyasi yönetim, yolsuzluk

Irak Kürtleri, Ortadoğu'da devlet inşa etme ve yönetme tecrübesini yaşayan en önemli Kürt topluluğudur. Kürdistan Bölgesi, Irak içinde en istikrarlı ve güvenli bölge durumundadır. Kurumsallaşmaya çalışan KBY, ekonomik açıdan gelişmeye çalışmakta ve uluslararası düzeyde tanınmak için çok yönlü adımlar atmaya çabalamaktadır.

ve baskı suçlamalarına muhatap olmakta ve ciddi bir toplumsal muhalefetle yüz yüze bulunmaktadır. Başkan Barzani, Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin ve KDP'nin refor-

mu için yeni bir politikayı uygulamaya sokmuş bulunmaktadır.

Saddam'ın devrilmesinden sonra Irak, fiilen Şiiilerin etkin olduğu bir idareye kavuşmuştur. Şu anda Irak'taki merkezi yönetim, fiilen İran'ın etkisinde ve kontrolündedir. Bağdat yönetimi İran yanlısı Şii milliyetçiliğine dayalı bir politika takip etmektedir. Tahran ve Bağdat yönetimleri, Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ne karşı bir ittifak içindedirler. İran ve Irak, Kürdistan için en büyük yakın tehdit konumundadırlar. Erbil ve Bağdat arası yaşanan gerilimli ilişkiler, Kürdistan'ı bağımsızlık ilanı noktasına getirebilmektedir. Duygusal ve sosyal olarak Kürtler, Irak'tan ve Araplardan kopmuş durumdadırlar. Halepçe ve Enfal soykırımları, Kürtlerin hafızasında hiçbir şekilde silinmemekte ve yaşanan derin acılar unutulmamaktadır.

Kürdistan Bölgesel Yönetimi için Bağdat'a bağımlı olmamak çok önemlidir. Kürdistan Bölgesel Yönetimi, Irak içinde kalmak ve bağımsız olmak seçenekleri arasında gidip gelen bir ikilemle sürekli karşı karşıyadır. Bağdat, Kürdistan Bölgesel Yönetimi üzerinde istediği şekilde etkili olamamakta ve Bölgesel Yönetim, Bağdat'ı tek aktör olarak değil

herhangi birçok aktörden biri olarak düşünmektedir.

Kürtler, federal bir anlayış çerçevesinde Bağdat'a bağımlılığın nasıl sürdürüleceği konusunda büyük bir açmaz içindedirler. Kürtler, Irak politikasında aktör olma konumuna gelmeyi başarmışlardır. Irak Merkezi Hükümeti'nde etkin olmalarına rağmen Kürtler, Bağdat'ın otoriter ve zorba bir yönetime dönüşmesi konusunda sürekli endişe ve korku içindedirler. Bağdat ve Erbil arasındaki ilişki net değildir. İki başkent arasında gerilimler ve korkular gidip gelmektedir. Özellikle enerji ve Kerkük konusu en çok çatışma ve gerilim yaratan konuların başında gelmektedir. Kerkük gibi tartışmalı bölgeler, Bağdat ve Erbil'i bazen savaşın eşiğine getirmektedir. Bu bölgeler fiilen Kürdistan'ın yönetiminde olmasına rağmen, resmi olarak buralar Bağdat'a bağlı gözükmemektedir. Kerkük gibi yerlerde Kürt güvenlik kuvvetleri ve yetkilileri görev yapmaktadır. Bölgesel Yönetimin yapmış olduğu uluslararası petrol ve enerji antlaşmaları Bağdat tarafından olumlu görülmemektedir.

Bağdat, merkezîyetçi anlayışı gereği Kürdistan'ın kendisine tam bağıllığını istemektedir. Kürdistan Bölgesel Yönetimi ise şu an için federal yapı ve bağımsızlık seçenekleri arasında gidip gelmektedir. Kürdistan Bölgesel Yönetimi, her ne kadar resmen Bağdat hükümetine bağlı olsa da fiilen ayrı bir devlet konumundadır. Herkesi meşgul eden soru, yakın bir gelecekte Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin bağımsızlık ilan edip etmeyeceğidir. Irak'ın içinde kalmayı esas alan federal yaklaşım, Kürdistan yönetiminin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Federal yapı Kürdistan için

Herkesi meşgul eden soru, yakın bir gelecekte Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin bağımsızlık ilan edip etmeyeceğidir. Irak'ın içinde kalmayı esas alan federal yaklaşım, Kürdistan yönetiminin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Federal yapı Kürdistan için çözüm değil, sorun oluşturmaktadır.

çözüm değil, sorun oluşturmaktadır.

Bağdat ve İran tehlikesine karşı Kürdistan yönetimi, Türkiye'nin kendisine müttefik olabileceğini hesaplamaktadır. Neçirvan Barzani'nin ifadesiyle Türkiye, Kürdistan'ın bağımsızlığını kabul eden iki güçlü komşu ülkeden (İran ve Türkiye) birisi olabilir. Türkiye, uzun bir süre bölgesel yönetimi hiçbir şekilde tanımamasına rağmen, son yıllarda her alanda ilişkiler geliştirmiştir. Başbakan Erdoğan'ın davetiyle Kürdistan Yönetimi Başkanı Mesut Barzani, Diyarbakır'da ağırlandı. Başbakan Erdoğan, Diyarbakır buluşmasında Kürdistan Bölgesi kavramını ilk defa kullanmıştır. Türkiye, Kürdistan'ı Katar-Suudi Arabistan-Türkiye'nin oluşturduğu Sünni ekseninde tutmaya çalışmaktadır. Kürdistan petrolünün dış dünyaya satılması ve enerji kaynaklarının işletilmesi konusunda Türkiye ve Kürdistan arasında önemli antlaşmalar imzalanmış olup ilişkiler yoğun bir şekilde derinleştirilmektedir. Almanya'dan sonra Türkiye'nin en çok ticari ilişkide bulunduğu ikinci ülke Kürdistan'dır. Kürdistan-Türkiye ittifakı, İran-Irak-Hizbullah eksenine karşı ortaya çıkan yeni bir işbirliği anlamına gelmektedir. Türkiye ve Kürdistan, siyasi, ekonomik ve diplomatik ilişkilerle yeni bir sürecin içine girmiş durumdadırlar. Türkiye, Kürdistan'la ekonomik, siyasal ve diplomatik ilişkiler kurmasına rağmen, Kürdistan'ın ba-

Barzani, barış sürecinde taraf olmak yerine müzakereleri kolaylaştırıcı bir pozisyon içinde Türkiye'yle ilişkileri geliştiren bir yerde durmayı amaçlamıştır. Barzani, Kürtlerin danışacağı akil bir otorite gibi davranma eğilimi içindedir.

ğımsızlığına şiddetle karşı çıkmaktadır. Türkiye, bağımsız Kürdistan'ı hala kendisine tehdit olarak değerlendirmekte ve Kürdistan'ın Irak'a bağımlı kalmasını savunmaktadır.

Kürdistan yönetimi, bütün Kürt coğrafyasına kendisini dayatmak yerine her bölgenin kendisine özgü şartlar içinde davranması gerektiğinin farkındadır. Ancak Kürdistan yönetimi, bütün Kürt coğrafyasında nüfuz ve güç sahibi olmayı da arzulamaktadır. Tarihte ilk defa toplanmaya çalışılan Kürt Ulusal Konferansı şimdiye kadar toplanamamıştır. Konferansın toplanamamasının arkasında Kürdistan yönetiminin ve PKK'nın bu girişimi bir nüfuz ve kontrol aracı olarak kullanma şeklindeki politikalarından ve tutumlarından kaynaklandığına dair iddialar ileri sürülmektedir. Kürdistan Bölgesel Yönetimi, Rojava'da ENKS denilen yapıyı desteklemektedir. En son olarak Kürdistan yönetimi, federasyon seçeneğini çözüm olarak savunmalarını Rojava Kürtlerine tavsiye etmiştir. Bakur ve Rojhelat'ta Mesut Barzani ve KDP'nin ciddi bir etkisi bulunmaktadır. Türkiye'de daha önce yürütülmüş olan barış sürecine aktif katkıda bulunmuş olan Barzani, Türkiye hükümetini ve Kürt hareketini barış ve diyalog yoluyla sorunu çözmeye teşvik etmiştir. Barzani, barış sürecinde taraf olmak yerine müzakereleri kolaylaştırıcı bir pozisyon içinde Türkiye'yle ilişkileri geliştiren bir yerde durmayı amaçlamıştır. Barza-

ni, Kürtlerin danışacağı akil bir otorite gibi davranma eğilimi içindedir.

Kürdistan Bölgesel Yönetimi ve Peşmerge ordusu, DAİŞ denilen terör çetesine karşı en etkin mücadeleyi veren yapı ve güç olarak dünyada tanınmaktadır. DAİŞ tehdidi karşısında Peşmerge kuvvetlerinin büyük mücadelesini, dünyanın takdirini kazanmış ve Kürdistan'ın meşruluğunun ve etkinliğinin artmasına neden olmuştur. DAİŞ tehdidi aynı zamanda Kürdistan'ın en önemli sorununun hala güvenlik olduğunu çok güçlü bir şekilde ortaya koymuştur. Peşmergenin eğitilmesi ve silah sağlanması gibi konularda Batılı devletlerin birtakım yardımları söz konusu olmasına rağmen, sağlanan destek yetersizdir. Kürdistan'ın yeni bir ordu yapılanmasına ihtiyaç duyduğu çok önemli bir ihtiyaç olarak gündeme getirilmektedir. DAİŞ ve Bağdat'ın kuşatması altındaki Kürdistan, en son olarak bağımsızlık referandumu yapmak için bir süreç başlatmış bulunmaktadır. Kürdistan'ın bağımsızlığını, 2016-2020 yılları arasında meydana gelebilecek olayların belirleyebileceğini öngörebiliriz. Şimdiye kadar bölgesel ve dünya dengelerini dikkate alarak başarılı bir politika izleyen Kürdistan yönetimi, uzun ve ince bir yolda var olmaya ve yürümeye çalışmaktadır.

Suriye ve Kürtler

Suriye'de iki milyon civarında Kürt nüfusu bulunmaktadır. Kuzey Suriye'de bulunan Kürt coğrafyasına Rojava denilmektedir. Kürtler Suriye'de de bastırılmış ve yoğun bir asimilasyona uğramışlardır. Irkçı bir Arap devleti olarak kurulan Suriye Cumhuriyeti'nde Kürtlere hiçbir zaman yer olmamıştır. Devletin Kürtlere karşı ayrımcılığı ve ırkçılığı sis-

tematik politika olarak uygulamasından dolayı Kürtler, hep dışlanmış ve kendi gettolarına hapsedilmişlerdir. Kürtler hep kültürel inkârın, sosyal ve ekonomik dışlanmanın ve siyasi baskının muhatabı olmuşlardır. Kürtleri Araplaştırmak için ırkçı asimilasyon politikaları yoğun bir şekilde uygulanmış, Kürtler zorla yerlerinden edilmiş ve Kürtlerin vatandaşlık ve mülkiyet hakları gasp edilmiştir. Kürtlerin hiçbir yasal ve hukuki statüye sahip olmamaları, Suriye'deki ırkçılığın ve baskının boyutlarını göstermektedir.

Kürtler, bu savaşa direkt katılmak yerine, mümkün olduğunca dışarıda kalmaya, bölgelerinin güvenliklerini sağlamaya, ekonomik, siyasi, yerel yönetim ve diplomatik işlerini kendilerinin karşıladığı üçüncü yol olarak tabir edilen yaklaşımı benimsemeye çalışmışlardır.

Kürt şehirleri Araplaştırılmış ve Kürtler, Arap Kemeri şeklindeki nüfus politikalarıyla kuşatılmışlardır. Kürtler, sosyal, kültürel ve siyasi arenada ortaya çıkmak konusunda hiçbir zaman yeterli imkânlara kavuşmamışlardır. Kürtler, ırkçı Suriye yönetimine karşı, bağımsızlık yerine daha çok ekonomik, kültürel ve sosyal haklarının tanınmasını gündeme getirmişlerdir. Bu noktada, Suriye savaşından sonra Rojava'da ortaya çıkan özerklik ve federasyon talebini yeni bir gelişme olarak görebiliriz.

Suriye'deki Kürtler, Irak ve Türkiye'de meydana gelen gelişmelerden yoğun olarak etkilenmektedirler. Şam yönetimi, Irak ve Türkiye'de faaliyet gösteren Kürt hareketlerine göz yummayı tercih etmesine rağmen, kendi içindeki Kürt hareketlerine hiçbir zaman toleranslı olmamıştır. Kürtler iki binli yıllardan itibaren taleplerini ve varlıklarını

daha görünür olarak ortaya koymaya çalışmışlardır. 2004 yılında Kürtlerin kitlesel gösterilerde ve protestolarda bulunmasına ırkçı Esad rejimi kanlı bir şekilde karşılık vermiştir. Yüzlerce Kürt öldürülmüş veya yaralanmıştır. Kamışlo'da başlayan ve diğer Kürt yerleşim merkezlerine yayılan gösteriler, Kürt sorununun Suriye kontekstinde yoğun bir şekilde tartışılmasını sağlamıştır. Esad rejiminin katliamları, Kürtler arasında kimlik bilincini yoğunlaştırmış ve kendilerini toplum olarak ortaya koyma ve örgütlenme ihtiyacını derin bir şekilde hissettirmiştir. PKK'nin uzun yıllar Suriye'de faaliyet göstermesi, Suriyeli Kürtlerin örgüt içinde güçlü olmalarına ve Demokratik Birlik Partisi'ni -PYD- kurmalarına neden olmuştur. PYD şu anda Kürt siyasi partilerinin en etkin olma konumundadır.

2011 yılından beri Esad rejimine karşı bir savaş yürütülmektedir. Kürtler, bu savaşa direkt katılmak yerine, mümkün olduğunca dışarıda kalmaya, bölgelerinin güvenliklerini sağlamaya, ekonomik, siyasi, yerel yönetim ve diplomatik işlerini kendilerinin karşıladığı üçüncü yol olarak tabir edilen yaklaşımı benimsemeye çalışmışlardır. Kürtler, Rojava'da Kobani, Efrin ve Cizire'de üç kantonal yönetim kurmuşlardır. Kürtler, DAİŞ ve diğer örgütlerin saldırılarına karşı kendilerini korumaya çalışmaktadırlar. PYD'nin silahlı kolu YPG, Kobani ve Şengal başta olmak üzere DAİŞ'e karşı büyük mücadeleler vermiş ve başarılar kazanmışlardır. Amerika ve koalisyon ülkeleri, DAİŞ'e karşı PYD-YPG ile işbirliği içindedirler. Amerika, PYD-YPG'yi terörist olarak değil, DAİŞ'e karşı savaşta en etkili güç olarak değerlendirmektedir. PYD ve bileşenleri, Suriye Demokratik Güçleri şeklinde

Rejim ve muhalifler, Kürtlerin Şam'a bağlı kalması gerektiğinin ötesinde, yani Kürtlerle ilgili eski statükonun korunmasının dışında hiç bir politikaya sahip değildir. Türkiye, Rojava'da Kürdistan Bölgesel Yönetimi tarzı bir yapılanmaya şiddetle karşı çıkmaktadır.

yeni bir yapı meydana getirerek DAİŞ'e karşı çok geniş bir alanda mücadele yürütmektedirler.

Çatışmaların yoğunlaşması ve bölge ülkelerinin baskıları sonucu Kürtler arasında farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bazı Kürt grupları Suriye Ulusal Konseyi içinde yer almayı kabul ederken bazıları da Suriye Ulusal Konseyi'nin dışında kalmayı tercih etmiştir. Suriye Ulusal Konseyi, Türkiye'nin ve İslamcı grupların etkin olduğu bir yapıdır. Suriye Ulusal Konseyi, Kürtlerin sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik hakları konusunda güven verici net bir politika ortaya koymamaktadır. Konseyin Türkiye'nin kontrolünde olması, İslamcılarının etkinliği ve Kürtlere yönelik hiçbir ciddi politikasının olmaması, Kürtlerin büyük çoğunluğunun bu yapıdan uzak durmasına neden olmuştur.

Birçok Kürt grup, Kürt Ulusal Konseyi yapılanması içinde yer almıştır. Kürdistan Bölgesel Yönetimi, Kürt Ulusal Konseyi'nde etkilidir. PYD ise üçüncü yol dediği bir strateji izlemektedir. Suriye ordusunun Rojava'dan çekilmesinden sonra PYD, Rojava'da kontrolü ele almıştır. PYD, muhalif unsurlara yönelik şiddet yapma eleştirilerine maruz kalmakla beraber, kendisi Suriye rejiminden ve rejim karşıtı oluşumlardan uzak durmaya ve müstakil bir yol izlemeye çalışmaktadır. Şu anda Özgür Suriye Ordusu ve el-Kaide unsurlarının

Rojava'ya saldırılarına karşı PYD ve Kürt Cephesi direnişle karşılık vermeye çalışmaktadırlar.

Suriye rejimi ve rejim muhalifleri, Kürtlerin statüsünü ve haklarını tanımak konusunda şimdiye kadar ciddi hiçbir politika geliştirememişlerdir. Suriye Ulusal Konseyi, Suriye'nin toprak bütünlüğü içinde Kürtlerin kimliğinin tanınacağını ifade etmektedir. Suriye Ulusal Konseyi'nin beklentisi Kürtlerin muhalefet içinde rejime karşı savaşmasıdır. Rejim ve muhalifler, Kürtlerin Şam'a bağlı kalması gerektiğinin ötesinde, yani Kürtlerle ilgili eski statükonun korunmasının dışında hiç bir politikaya sahip değildir. Türkiye, Rojava'da Kürdistan Bölgesel Yönetimi tarzı bir yapılanmaya şiddetle karşı çıkmaktadır.

PYD, SUK yerine Barzani etkisindeki Kürt Ulusal Konseyi (KUK) ile işbirliği yapmayı tercih etmektedir. PYD ve KUK, Kürt bölgesinin korunması ve yönetimi konusunda işbirliği geliştirmeye çalışmaktadırlar. Kürtlerin, Rojava'da kurmaya çalıştığı yapı, çok kırılgandır. Kürt grupları arasındaki farklılıklar, ekonomik sıkıntılar ve bölge ülkelerinin düşmanca tutumları Rojava'yı çok kırılgan hale getirmektedir. Rejim, DAİŞ ve karşıt güçler, Kürt bölgesine karşı yoğun saldırılar geliştirmektedirler. Rojava'yı Irak'taki Kürdistan Bölgesel Yönetiminin gelişimiyle karşılaştırmak doğru değildir. Rojava, şu anda ayakta kalma ve saldırıların dışında kalma mücadelesi vermektedir. Rojava'da Kürtlerin kendi yönetimlerini kurması, Kürtlerin hem Suriye'de hem Ortadoğu'da önemli bir aktör olarak orta çıkmasını sağlamıştır. Bölge devletleri, Kürtlerin Suriye'de ve Ortadoğu'da ortaya çıkış-

larına engel olmaya çalışmaktadırlar. Kürtler, Rusya ve Amerika ile aynı anda ilişki ve işbirliği içinde olmaya özen göstermekte, bölge ülkelerine karşı hiçbir düşmanca politika gütmemektedirler. Kürtler, bütün enerjilerini DAİŞ ve diğer çete yapılanmalarına karşı kendilerini korumaya harcamaktadırlar. Kürtler, DAİŞ'e karşı vermiş oldukları etkin mücadele ve seküler demokratik yapılarından dolayı dünyada büyük takdir toplamaktadırlar. Ancak bütün bu olumlu gelişmelere rağmen, Suriye savaşının çözümü için yapılan Cenevre toplantılarına Kürtlerin temsili sağlanmamaktadır. Suriye'de Kürtlerin olmadığı bir çözüme ulaşılmaya çalışılmaktadır. Suriye'de hiçbir şeyin, artık eskisi gibi olmayacağı kesindir. Kürtler, şu anda çok güçlü bir şekilde özerk veya federal bölge talebini gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

İran ve Kürtler

İran'da yaklaşık olarak beş milyon civarında Kürt olduğu tahmin edilmektedir. İran, Kürdistan isimli bir eyalete sahiptir. 1946 yılında kurulan Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nin Kürtler arasındaki etkisi köklü ve kalıcı olmuştur. 1988 yılında Kürt lider Abdurrahman Qasimlo'nun İran ajanları tarafından Viyana'da öldürülmesi, Kürtlerin İran'a olan güvensizliklerini arttırmıştır. İran, Kürtleri Farslaştırma yoluyla asimile etmeye çalışmış ve Kürtlere karşı hep ayırıcı politikalar izlemiştir. Kürtlerin Şii olması, Şii mezhepçisi ve Fars ırkçısı bir devlet olan İran'ın Kürtler üzerindeki baskısının yoğunlaşmasını sağlamıştır. Kürtlerin yaşadığı bölgelere hiçbir yatırım yapılmamakta, Kürtlerin kimlik ve kültürel hakları ihlal edilmekte, Kürtler çoğu zaman zorla yerinden edilmekte ve idamlarla devlet, Kürtlere gözdağı ver-

Bugün İran, Irak Kürdistan Bölgesel Yöntemini değişik yollarla baskı altında tutmaya çalışırken, İran Kürdistan'ında baskı, şiddet, yıldırma ve korku politikasını sürdürmeye devam etmektedir. İran Kürdistan'ı, birçok toplumsal ve siyasi gelişmeye gebe bir bölge durumundadır.

mektedir.

İç çekişmeler ve devletin acımasız baskıları yüzünden Kürtler, hak ve özgürlük taleplerini net olarak ifade etme imkânlarına sahip değildirler. Kürdistan Demokrat Partisi ve Komala, doksanlı yıllara kadar Kürt siyasi taleplerini gündeme getiren organizasyonlar olmalarına rağmen, silahlı faaliyette bulunmuyorlardı. Uzun bir süre silahlı ve siyasi faaliyeti birlikte yürüten PJAK –Özgür Yaşam Partisi-, bugün eylemsizlik hali içindedir.

Saddam rejimine karşı Irak Kürtlerini desteklemesine rağmen İran, hiçbir şekilde Kürtlerin hak, özgürlük ve otonomi taleplerine cevap vermemiştir. Bugün İran, Irak Kürdistan Bölgesel Yöntemini değişik yollarla baskı altında tutmaya çalışırken, İran Kürdistan'ında baskı, şiddet, yıldırma ve korku politikasını sürdürmeye devam etmektedir. İran Kürdistan'ı, birçok toplumsal ve siyasi gelişmeye gebe bir bölge durumundadır.

Sonuç

Kürt sorununun geleceğini kestirmek güçtür. Ortadoğu'da gerilim ve çatışmalar her geçen gün yoğunlaşmakta ve aktörler değişmektedir. Ancak Kürtlerin eski Kürtler ve Ortadoğu'nun eski Ortadoğu olmadığını söylemek mümkündür. Kürtler, artık Ortadoğu ve dünya ölçeğinde bölgesel ve küresel bir olgu haline gelmişlerdir. Kürtler artık başkaları

Kürt sorunu her ülkede kendisine özgü karakteristikler sergilemektedir. Bütün ülkeler açısından ortak bir duruma temas edilecek olursa o da Kürt sorununun her zaman şiddetle ve baskı politikaları ile anılan bir sorun olduğudur. Bölge ülkeleri ve büyük devletlerin Ortadoğu üzerindeki çekişmeleri, Kürtleri, her zaman büyük çatışmaların merkezine yerleştirmektedir.

adına mücadele eden bir toplum olmaktan çıkmıştır. Kürtler, tarihsel olarak iç çatışmalar içinde boğulan, liderlerinin arzuları ve ihtiraslarının peşinden giden, bir Kürt grubunun kolaylıkla bir başka ülkedeki Kürt topluluğu aleyhine faaliyet gösterebildiği, kendi çıkarı uğruna ötekiyle çatıştığı şeklinde olumsuz, yıkıcı ve verimsiz tecrübeleri yaşamışlardır. Ancak günümüzde ortaya çıkan gelişmeler, yaşanan bu tecrübelerden büyük memnuniyetsizlik duyulduğu, bölgesel düzeyde ortak bir kimlik bilincinin öne çıktığı, eski ayrışma ve bölünmelerin önemsizleştiği bir döneme girildiğini göstermektedir. Ulusal kimlik geliştirme konusunda çok geç kalan Kürtlerin, şimdi bunu telafi etmeye çalıştıkları görülmektedir. Yoğun olarak Kürt kimliğinin bilincine varmış olan Kürtler, Kürtlüklerine her zamankinden daha fazla vurgu yapmaktadırlar.

Kürtler, bugün kendilerini farklı olarak algılamakta ve köklü bir ulus bilincine varmış bulunmaktadırlar. Globalleşme ve teknolojik imkânlar sayesinde Kürtler arasındaki iletişim ve etkileşim artmıştır. Kürtler, sınırların ötesinde birbirleriyle ve dünyayla etkileşime geçmişlerdir. Kürdistan Bölgesel Yönetimi, Kürtler için en önemli esin kaynağıdır. Kürtler arasındaki ilişki, etkileşim ve ulus bilinci yoğunlaşmasına rağmen, or-

tada Pankürdizm olarak nitelenebilecek bir durum yoktur. Kürtler arasında iç çatışmalar ve gerilimler eskiye göre daha azdır. Bugün Kürtler arasında ilişki ve işbirliğinin gündemde olduğunu söyleyebiliriz, ancak Kürt Birliği şeklinde bir durum söz konusu değildir.

Kürt sorunu her ülkede kendisine özgü karakteristikler sergilemektedir. Bütün ülkeler açısından ortak bir duruma temas edilecek olursa o da Kürt sorununun her zaman şiddetle ve baskı politikaları ile anılan bir sorun olduğudur. Bölge ülkeleri ve büyük devletlerin Ortadoğu üzerindeki çekişmeleri, Kürtleri, her zaman büyük çatışmaların merkezine yerleştirmektedir. Suriye savaşı Kürtlere yönelik şiddetin yoğunlaşacağını göstermektedir. Kürt bölgesine rejim birlikleri, muhalif güçler, DAİŞ ve Nusra örgütleri tarafından yoğun olarak saldırılmaktadır. Ortadoğu'da Şii ve Sünni temelde yürütülen egemenlik ve nüfuz mücadelesinden Kürtler büyük zararlar görebilirler. Kürtler arası iç çatışmaların başlaması ve yoğunlaşması da her zaman mümkündür. Rojava'da kontrolü sağlamak suretiyle PYD, kısa zamanda Kürtler arasında iç çatışma ihtimalini azaltmış durumdadır. Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesut Barzani, Kürtler arasında bir kardeş kavgasına ve katliamına, yani brakujiye izin vermeyeceğini sürekli olarak dile getirmekte ve Kürtler arası ilişkilerde çok hassas bir politika izlemektedir.

Öte yandan günümüzde şiddetin, artık Kürt sorununun tamamı olmadığına anlaşılmaya başlandığını da söylememiz mümkündür. Kürtler arasında sorunun şiddet ve çatışma yerine barış, demokrasi ve diyalog yoluyla çözülmesi

gerektiğine dair anlayışın da giderek yaygınlaşan bir yaklaşım haline geldiğini söyleyebiliriz. Bu durumda Kürt sorunu, bölgesel çatışmaları derinleştiren bir şiddet ve istikrarsızlık kaynağı olmaktan çıkarılmalıdır. Kürtlerin hak ve özgürlükleri tanınarak diyalog ve barış yoluyla Ortadoğu'daki Kürt sorununun çözümlenmesi gerekmektedir. Kürtlerin hakları tanınmalı ve onlarla diyalog kurmanın araçları ve kurumları oluşturulmalıdır. Kürtleri terörizmle özdeşleştiren yirminci yüz yıl paradigması artık terk edilmelidir. Kürt sorunu, artık terörizm algısına hapsedilemeyecek bölgesel ve küresel boyutlar kazanmıştır.

Suriye'de Kürtlerin gündeminde olan temel talep, Rojava'da otonom statüde bir yapının kurulmasıdır. Kürtlerin Suriye'de otonomi ve statü talep etmesi, bölge devletleri tarafından reddedilmektedir. Ortadoğu'da ulus devlete sahip olmayan tek topluluğun Kürtler olduğunu unutmamak gerekmektedir. Ortadoğu'daki ulus devletler, Kürtleri kendilerine tehdit olarak algılamaya devam etmektedirler. Bölge devletlerinin bu algısı, Kürtler arasında büyük rahatsızlık yaratmaktadır. Irak ve Suriye'nin bütünlüğü söylemlerinin hiçbir anlamı kalmamıştır. Ortadoğu'da toprak bütünlüğüne ve katı merkezîyetçiliğe dayanan tekçi ulus devlet modeli bitmiştir. Yirminci yüz yıla ait ulus devlet modelinin büyük ölçüde ürünü olan Kürt sorununun, yirmi birinci yüz yılda yine ulus devlet modeli içinde çözülmesi artık mümkün değildir.

Türkiye, çözüm sürecini başlatmış

olmasına rağmen, kendi Kürt sorununu köklü olarak çözüme kavuşturma noktasında çok yetersiz kalmaktadır. Çözüm süreci bitmiş, yoğun bir çatışma süreci başlamıştır. Suriye savaşı ve bölge dengeleri, Kürt silahlı-siyasi ha-

Bu durumda Kürt sorunu, bölgesel çatışmaları derinleştiren bir şiddet ve istikrarsızlık kaynağı olmaktan çıkarılmalıdır. Kürtlerin hak ve özgürlükleri tanınarak diyalog ve barış yoluyla Ortadoğu'daki Kürt sorununun çözümlenmesi gerekmektedir.

reketlerine bazı avantajlar sağlanmasına rağmen, mevcut durum çok kırılgandır. Çatışma sürecinin başlamasından sonra Türkiye, Kürt ha-

reketini siyasi hayatın dışına atmanın yollarını aramaktadır. Ortaya çıkan gerilim ve çatışmalar Türkiye'yi mevcut olumsuz ortamın etkisi altına sokmakta ve Kürt hareketlerinin meşru birer siyasi aktör olmalarının önünü kapamasına neden olabilir. Türkiye, Rojava'da PYD'nin güçlenmesinden ve Kürtlerin etkinlik kazanmasından rahatsızdır. Türkiye'nin Ortadoğu'daki bütün Kürt aktörlerle ilişkiye gireceği, kalıcı ve sahici bir barış ve çözüm sürecine bütün Ortadoğu'nun ihtiyacı vardır.

Kürdistan Bölgesel Yönetiminde güvenlik ve istikrar hala en önemli sorun olmaya devam etmektedir. KDP ve KYB'nin uzlaşması sonucu Kürdistan'da düzen, istikrar ve gelişme önemli ölçüde sağlanmış olmasına rağmen, yeterli değildir. Geçmişin hatalarından çok şey öğrenen KDP ve KYB, yeniden bölge devletlerinin kışkırtmalarıyla savaşmayı ve çatışmayı istememektedirler. Öte yandan kurumsal yetersizlik ve yolsuzluk, yönetimi zayıflatmaktadır. Son seçimlerden Goran Hareketi güçlenerek çıkmıştır. KDP ve KYB, artık Kürdistan siyasetinin tek aktörleri değildirler. Kürdistan siyasi hayatı üç partinin hâkim olduğu bir yapıya bürünmektedir. Erbil ve

Kürtler, kendi özgün koşullarında kendi taleplerini ifade etmeye, siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarını tamamlamaya devam edeceklerdir. Kürtler, maksimalist talepler yerine daha gerçekçi ve elde edilebilir amaçları gerçekleştirmeye çalışacaklardır.

Bağdat arasındaki gerilimlerin, ileriki yıllarda artacağını öngörebiliriz. Kerkük ve Musul gibi tartışmalı bölgeler konusunda gerilimler yoğunlaşacak ve çatışma riski yükselecektir. Kürtler, hep Bağdat'tan ayrılmayı düşüneceklerdir, ama devlet içinde devlet gibi davranmaya devam edeceklerdir. Irak'ta Kürtler, bağımsızlık ve güvenliklerini sağlamlaştıracak bölgesel ve uluslararası işbirliklerinin peşinde olacaklardır. Ortadoğu'da siyasi dengeler değişmiş bulunmaktadır. Hafız Esad veya Saddam'ın başında bulunduğu merkezi güçlü yönetimler artık Ortadoğu'da bulunmamaktadır. Merkezi otoriter yönetimlerin zayıflaması ve ortadan kalkması, Kürtlerde özerklik, federasyon veya bağımsızlık arayışlarını hızlandırmıştır.

Kürtler, demokratikleşme konusundaki taleplerini bugün yoğun olarak gündeme getirmektedirler. Kürtler, yirmi birinci yüzyılın anahtar bir zaman olduğunu ve bu yüzyılın heba edilmemesi gerektiğini sık bir şekilde vurgulamaktadırlar. Kürtler arasında kültürel, dilsel, ideolojik ve bölgesel farklılıklar çok yoğundur. Uzun vadede Ortadoğu'da büyük bir Kürdistan projesi ve planından söz etmek mümkün değildir. Kürtler, kendi özgün koşullarında kendi taleplerini ifade etmeye, siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarını tamamlamaya devam edeceklerdir. Kürtler, maksimalist talepler yerine daha gerçekçi ve elde edilebilir amaçları gerçek-

leştirmeye çalışacaklardır. Kürtler, şu an için bulundukları ülkelerde sorunlarını masada tartışacak kurumlar ve yapılar kurmuşlardır. Kürtlerin kendi işlerini müzakere etme şansı ve fırsatını yakalamasını ortaya çıkan yeni bir durum olarak değerlendirebiliriz. Suriye'de PYD, Irak'ta KYB, KDP ve Goran Hareketi, Türkiye'de

HDP-PSK-Hak-Par, PAK yapıları, ulusal ve uluslararası düzeylerde görüşmeler, temaslar ve ilişkiler geliştirmeye çalışmaktadır. Türkiye'de HDP'nin yanında Kürtlerin CHP ve Ak Parti içinde de etkin olduklarını not etmek lazımdır. Kürtler, oluşturdukları farklı yapıları bir araya getirmeyi istemektedirler.

Kürt Ulusal Konferansı, bütün Kürt coğrafyasının yapılarını bir araya getirmeyi amaçlamakta ve Ortadoğu'nun şekillenen yeni durumunda ortak bir ulusal yol haritası üretmeyi hedeflemektedir. Ancak şimdiye kadar konferansın toplanması gerçekleştirilmiş değildir. KDP, KYB, PKK, PYD, Goran Hareketi ve PJAK gibi Kürt grupları kendi aralarında bölgelerinde nüfuz sahibi olma mücadeleleri içinde olacaklardır. Kürtler, şiddet ve mücadele yorgunudurlar. Kürtler kendi içlerinde daha fazla demokrasi, çoğulculuk, şeffaflık ve katılımcılığı talep etmektedirler. Kürt hareketleri, içlerindeki çoğulculuğun kendisini ifade etmesine daha fazla imkân vermeli ve geleneksel otoriter yapılarını artık değiştirmelidirler.

Kürtler Suriye'de haklarını ve kimliklerini güvenceye alacak yeni bir arayışın içinde olacaklardır. Kısa dönemde Kürtlerin Suriye'de özerklik elde etmesi zor gözükmektedir. Ancak Suriye Kürtleri, özerk bir bölge olma hedefine doğru yürümektedirler. Suriye Kürtleri,

Kürdistan Bölgesel Yönetimi'yle ilişkilerini yoğunlaştırmayı hedeflemektedir. İran'da yakın bir gelecekte Kürtlerin durumunda bir gelişme gözükmemektedir. İran, kendi içindeki farklı kimliklerin haklarını tanıma konusunda isteksiz bir politika izlemektedir. Bir halklar hapisanesi olan İran'ın yirmi birinci yüzyılda dağılması çok güçlü bir ihtimaldir. Baskı, şiddet ve idamlarla İran'ın mevcut statükoyu devam ettirmesi mümkün değildir.

Ortadoğu, Şii veya Sünni eksenli tek bir kuşakla veya hilalle kuşatılacak bir coğrafya değildir. Ortadoğu'ya hiçbir etnik yapının tek başına egemen olması mümkün değildir. Farklı dinleri, kül-

türleri, mezhepleri, etnisiteleri ve dilleri bünyesinde barındıran Ortadoğu'da barış, özgürlük, hukuk ve çoğulculuk temelinde yeni bir düzenin kurulması gerekmektedir. Yirminci yüz yılda Ortadoğu'da kurulan düzende Kürtlere hiç bir şekilde yer verilmedi. Ancak yirmi birinci yüz yılda da Kürtleri yok sayarak Ortadoğu'da düzen, barış ve istikrarı sağlamak mümkün değildir. Ortadoğu'nun Kürtler dâhil herkese yaşam alanı sağlayan barışçıl, demokratik ve çoğulcu bir düzene ihtiyacı vardır. Ortadoğu ve Kürtlerin geleceğini, yirmi birinci yüzyılda bu yeni düzen ihtiyacının ne ölçüde karşılanıp karşılanmayacağı belirleyecektir.

Kuzeyliler Kuzey’e sabitlendi mi?

Doç. Dr. Aziz YAĞAN

“Yaşar ve Yurda Kaya’nın içtenliğine...”

Sur’dan ayrılan ailelere yakınları ve akrabaları evlerini açtılar. Politik yapılarımız ve binlerce sivil insanımız gece gündüz demeden yardım topladı ve bunları adilce dağıtmak için çabaladı. Kobanê sürecinde yaşanan yardımlaşma çabalarının aynısı yaşandı. Ailelerin her tür ihtiyacı hızla karşılanmaya çalışıldı, onlara çalışabilecekleri işler de bulundu. (Yardım toplamak ve dağıtmak için çaba sarf edenlere, “Sur’dan ayrılmışlara yaptığınız yardımlar Sur içindekileri Sur’dan ayrılmaya özendiriyor. Sur’un boşalmasını sağlıyorsunuz!” diyenlerin bu garip, çarpık mantığını kimse dinlemedi.) Ne yardım yapan yüceltildi, ne yardım alan incitildi; tüm çalışmalar sessizce, saygıyla yapıldı ve halen de devam etmektedir. Bu hızla gelişen tutum ailelerin topraklarımızı terk etmeme kararına destek ve cesaret verici etki yaptı. Hendekler sadece yoksul Sur için, Cizre’yi darmadağın

etmedi, onları çevreleyen kenti ve bölgeyi de derinden olumsuz etkiledi.

Yüzlerce güvenlik görevlisinin hayatını yitirmesine rağmen neden hala ölümsüz öfkeli kalabalıklar harekete geçip, insanlarımızın evlerini ve işyerlerini yakıp linç girişimlerinde bulunmadı, bayrak ve büst öptürmedi? Bunun yanıtı, ‘Hendekler yüzünden insanlarımızın İstanbul ve Mersin’e kitlesel göçlerinin bu kez yaşanmamış olması’ olabilir mi? İnsanlarımız ölümsüz öfkeli kalabalıkların son işlerini izleyerek ve duyarak göç etmekten vazgeçmiş olabilir. Göç yoksa göç edenlerin sindirilmesi ve öfkeli kalabalıkların öfkesini yansıtmaları için kıpırdanmalarına şimdilik izin de yok belki de! Bu, oralarda on ve yüz yıllardır yaşayan insanlarımızın huzurlu yaşayacakları anlamına gelmiyor.

Çok varlıklı ailelerimiz 40 yıldır Kuzeyi terk ediyorlardı. Şimdi sıra ücretli,

memur kesimlere geldi. İlk tayin fırsatında Kuzeyi terk edecek memur sayısını özellikle takip etmek gerekiyor. Tayin isteyen sayısı çok yüksek olursa kuzeyin orta sınıfı sayılan memurların gidişi geleceğimizi daha güvensiz ve belirsiz hale getirecektir. Bu insanlarımıza ‘gitmeyin’ diyebilmek gerekiyor.

Yerel ihalelerden beslenen ve birikimi emaneten olanlardan bahsetmiyoruz. Onlar bizim orta ya da üst sınıfımız, hele hele burjuvazimiz olamayacaklar.

Diyarbakır’ın fabrikası inşaatlardır, diyor emlakçılar ve ekliyorlar; “Diyarbakır’da inşaat sektörü hemen hemen durma noktasında!” Konut fiyatlarında yerine göre şimdilik en az %10 ila 30 arasında bir düşüş olmasına rağmen alıcı yok. Alıcı bulan konutlar ise en fazla 200 bin liralık olanlar. Daha yüksek fiyatlı olanlar ise alıcı bulamıyor. İnsanlarımız ellerindeki nakit parayı ya koruyor ya da İstanbul ve Antalya’nın göze batmadan yaşayabilecekleri pahalı semtlerinde ev almaya çalışıyorlar.

Sur içinden çıkanlar Bağlar’da, Yenışehir ve Bağlar’dan çıkanlar ya da çıkmak isteyenler ise daha sakin olan Kayapınar’a yerleşmek istiyor ve şimdilerdeki konut satışları bu çok düşük gelirli kesimlerin bütçesine uygun alım satımlardan oluşuyor.

Evini satan da parasını alıp kuzeyi terk etmiyor. Bağlar’da yaşayan evini satıp Urfa yolunda, Urfa yolundaki evini satıp Gazilerde, Gazilerdeki evini satıp otogar ve Lunapark civarında ev almaya çalışıyor. Beladan mümkün olduğunca uzağa gitmeye çalışıyorlar ama bu, ülkeyi terk etme aşamasına gelmiyor.

Varlıklı ya da gelir düzeyi yüksek

olanlar ise çatışmalara en uzak bölgelerden ev almaya çalışsa bile maliyetin tümünü bankalardan kredi olarak çekmenin yollarını arıyorlar. Bunun nedeni ise ellerindeki nakitle gerektiğinde bölgeyi terk edebilmek, terk ederken de bankaya borçlu olmak. Her hâlükârda karlı çıkmaya çalışıyorlar.

Lüks konutların fiyatlarının düşüşü,

Evini satan da parasını alıp kuzeyi terk etmiyor. Bağlar’da yaşayan evini satıp Urfa yolunda, Urfa yolundaki evini satıp Gazilerde, Gazilerdeki evini satıp otogar ve Lunapark civarında ev almaya çalışıyor. Beladan mümkün olduğunca uzağa gitmeye çalışıyorlar ama bu, ülkeyi terk etme aşamasına gelmiyor.

bu konutların satışını kolaylaştırmıyor. Nakdi olan kimi insanlarımız ise konuta yatırım yapmak yerine arsa almayı tercih ediyor çünkü konut tahrip olabilir ama arsaya bir şey olmaz.

Kuzeydeki belirsizlik büyük yatırım yapmak isteyen girişimcileri de Antalya gibi yerlerde inşaat başlatmaya ya da otel satın almaya itiyor.

200 bin liranın altındaki konutların taliplileri sadece esnaf ve özellikle memurluk yapan Diyarbakırlılar değil, aynı zamanda Cizre’den, Şırnak’tan gelenler de var. Konut almaya çalışanların üçüncü ve ilginç grubunu ise İstanbul, İzmir, Ankara, Mersin gibi yerlerde yaşayan insanlarımızın oluşturması. Bu kesim konut alırken “Yarın öbür gün başımıza bir felaket gelirse en azından buralarda bir evimiz olsun, akrabalarımıza yük olmayalım” gibi açıklamalara sahipler. Kısacası hendekler sadece bizi değil, yıllar önce Kuzeyi terk etmişleri de rahatsız ediyor.

Fiyat düşüşleri çoğu insanı da kelepir konut arayışına itiyor ve bu fırsatçılık çatışmalar ilerledikçe daha karlı olacak gibi görünüyor.

Bu gelişmeler şunu gösteriyor: İnsanlarımız ülkeyi terk etmeye direniyor ve terk etmiş olanlar da can güvenliklerinin sağlanacağı topraklarına geri dönmeye çalışıyorlar.

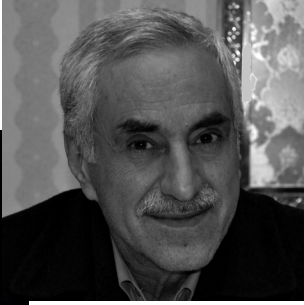
On yıllardır izlediğimiz bir olgu vardı. Çatışmalar şiddetlendiğinde insanlarımız can havliyle İstanbul, Mersin, Adana'ya giderlerdi. Bu son süreçte bu tekrarlanmadı. İnsanlarımız topraklarımızın daha güvenli olduğunu artık görüyorlar.

İnsanlarımızın göç etmeye direnmesinden, ne olursa hangi şartlarda olursa olsun topraklarımızda kalma kararlılığından kaynaklı olabilir. 90'larda insan-

larımız kitlesel ve perişan halde sürgün edilirken, "Halkımız metropollere gince görecekleler asıl savaşı" derlerdi. Geçen bu kadar yıldan sonra Adana'ya, Mersin'e, İstanbul'a, Manavgat'a sürülen insanlarımızdan geriye 'Kürdlüklerini yani topraklarını yitirmekten başka bir şeyleri kalmadığı' ortaya çıktı. Onların nasıl mahvolduklarını, dağıldıklarını hepimiz çaresizce izledik.

Hendeklerin yol açtığı toplumsal yıkımımıza rağmen; sonuçlarını doğrudan yaşayan insanlarımız topraklarımızı hala terk etmediyse, bize düşen bu iradeyi sahiplenmek ve açıktan savunmak, bu iradeye destek vermek, güçlendirmek olmalı değil midir? Canlarını ve elindekinin tümünü yitirmiş insanlarımızın bu iradesi başına getirilenlere karşı bir yanıtıdır ve bu geleceğimize yön verebilecektir. Yeter ki, bu irade sahiplenilsin.

Siyaset, ihanet ve zulüm

Nuri SINIR

Tarihin, Kürt halkına reva gördüğü, zulüm çarklarında eziyet çekme mekanizması tüm vahşetiyle devam ediyor.

Yer kabuğu üzerinde yaşayan hiç bir kavime, hiç bir halka karşı bu zulüm çarkları bu kadar uzun, acımasız ve vahşetle devam etmemiştir.

Kendi öz topraklarında, atalarının yaşadığı, kültür ve medeniyetlerini her karış toprak ve taşına nakış yapar gibi işlediği öz vatanlarında, asırlardır köleliğe mahkûm edilen ve bu zincirlerinden kurtulmak için verdikleri tüm mücadelelerde katliama, göçe, sürgüne uğratılan Kürt halkı.

Medeniyetin ve insanlık tarihinin taş ve toprak tabletlere yazıldığı ve ilk bulunduğu yer, Mezopotamya havzası, Mezopotamya coğrafyasıdır. Mezopotamya havzasının milat öncesi 3000 yıllarında, burada yaşayan halkının keşfettiği, bul-

duğu yazı ile insanlığa bıraktığı miras, tüm insanlıkça tartışılmaz bir mirastır. Bu miras yazıdır.

Mezopotamya'da bulunan yazının sahipleri, kavimleri, halkları ilk günkü gibi halen kendi topraklarında yaşamakta, yaşama mücadelesi vermektedir.

Yazının bulunması Sümerlere ait gösterilmekte, ama Sümerlerin nereye gittiği ile ilgili hiç bir kanıt, hiç bir belge bulunmamaktadır.

Amacım tarihi tartışmak değil. Ama Sümerler ve sonrasında Mezopotamya toprakları üzerinde yaşayan ve hiç bir yere gitmeyen Hurriler, Mitanniler, Karduklar, Urartuların tümü Kürttüler ve bu toprakların değişmeyen sahipleriydiler.

Mezopotamya, tarih boyunca güçlü imparatorların, güçlü devletlerin saldırılarına maruz kalmış, yakılmış, yıkılmış,

ama asla bu denli esaret altına alınmamıştır.

Büyük İskender, gaddar Timur, İslamiyet sonrası Arapların vahşi saldırılarına sürekli maruz kalmış, ama her defasında coğrafyasının farklı bölgelerinde kurdukları devletleri ile ayakta kalmayı başarmışlardır.

En büyük teslimiyetleri, dinlerini değiştirmelerine rağmen topraklarını terk etmemiş olmalarıdır.

Ortadoğu'ya, Avrupalı Hristiyan devlet ve imparatorlarınca yapılan tüm saldırılara ve Kudüs'ü ele geçirmelerine rağmen, en büyük darbeyi Kudüs'ü onlardan alarak, onları geri gönderen Kürtler ve tarihin en büyük komutanı kabul edilen Kürt komutan Selahaddin î Eyyubî'dir.

Haçlı seferlerinin yarattığı din savaşları durmadı, bitmedi elbet, devam etti.

Doğu Roma imparatoru IV. Romen Diyojen ve Selçuklu devleti hükümdarı Alparslan arasında Kürdistan'ın Malazgirt ovasında 1071 yılında yapılan savaşta, Kürtler tüm güçleri ile Alparslan'ın yanında savaşmış ve Romen Diyojen'in yenilmesini sağlamışlardır.

İşte bu saatten sonra İslamiyeti kabul eden, Asya'daki bir sürü kavim ve aşiretler Ortadoğu'ya ve Anadolu'ya göç etmeye başladılar.

Batı Anadolu'ya yerleşen ve organize olan Osmanogulları, zayıflayan Bizans

İmparatorluğuna saldırmaya başlamış, topraklarını ele geçirmiş ve 1299 yılında kurdukları bir devlet ile tarih sahnesine çıkmışlardır.

1450 yılında Bizans devletinin başkenti Konstantipolis'i (İstanbul) ele geçirerek büyük bir güce ulaşmışlardır.

Kürdistan'ın İran coğrafyasına bitişik olmasından ve Şah İsmail'e çok yakın görünmesine rağmen, Kürtler tercihlerini Osmanlı'dan yana koyarak Şah İsmail'e karşı Yavuz Sultan Selim'in yanında yer almış ve 1514 yılında, yine Kürdistan'ın Çaldıran Ovasında yapılan savaşta Şah İsmail'in yenilmesine büyük bir katkı sağlamışlardır.

Bu tarihlerde Ortadoğu'ya hükmedecek durumda üç büyük devlet gücü vardı.

İran'da Fars, Arabistan'daki Memlükler ve Anadolu'daki Osmanlılar.

Memlükler İslamiyet'in halifelğine sarılarak, etraflarına hükmedebilme gücünden düşmüş, zayıflamışken, hâkimiyet savaşı Fars şahin şahı, Şah İsmail ve Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim döneminde doruğa çıkarak, onları karşı karşıya getirdi.

Osmanlı İran satrancında Kürtlerin rolü

Kürtler burada da tarihe yön verecek bir tercihte bulundular.

Kürdistan'ın İran coğrafyasına bitişik olmasından ve Şah İsmail'e çok yakın görünmesine rağmen, Kürtler tercihlerini Osmanlı'dan yana koyarak Şah İsmail'e karşı Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim'in yanında yer almış ve 1514 yılında, yine Kürdistan'ın Çaldıran Ovasında yapılan savaşta Şah İsmail'in yenilmesine büyük bir katkı sağlamışlardır.

Bu tarihten sonra Kürtler tamamı ile Osmanlı İmparatorluğuna bağlı kendi bölgelerinde özerk beylikler halinde toplumsal yaşamlarını devam ettirmişler. Kürtler Osmanlı divanında her zaman temsil edilmiş, savaşlarda asker,

devlete vergi vermişlerdir. Ama kendi coğrafyalarında özerk beylikler şeklinde yaşamalarına devletçe her hangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Kendi dillerinde eğitim gören, kendi inançları ile yaşayan, yazan, konuşan derebeylikler olarak, Osmanlı devletine bağlı kalmışlardır. 1839 yılında 2. Mahmut tarafından ilan edilen Tanzimat Fermanı'ndan sonra Osmanlı devletinin Kürtlere karşı siyasal karar ve davranışlarından sonra

Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen ve dağılmakla karşı karşıya gelen Osmanlı devletinin yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşunda da, Kürtler bir sürü vaatlerle kandırılarak, Osmanlıyı bitiren İttihatçıların oyunlarına gelip, yanlarında savaşarak, kendi mezarlarını kazdılar.

Kürtler tarafından isyanlar başlatılmıştır.

2. Mahmut otonom durumundaki Kürt beyliklerine sıcak bakmadığından ve Kürt beylerini tanımayarak, kendi memurlarını atadığından, isyanın baş mimarı olmuştur.

Bu isyanların en büyüğü Botan Miri Bedirhan Bey'in isyanıdır. Aslında Bedirhan Bey'in isyanı sıradan bir talep isyanı değildir.

Bedirhan Bey, tüm Kürt beyleri ile görüşerek, güçlü Van beyi Mahmut Beyi de ikna ederek, 1842 yılında tüm Kürt beyleri ile bir anlaşma imzaladı ve Cizre'yi başkent ilan ederek bağımsız Kürt devletini ilan etti. Para da bastı. Üzerine gelen Osmanlı ordusunu da Botan dağlarında hezimete uğrattı. Devlet olmanın tüm şartlarını hazırlamaya çalışan Bedirhan Paşa, 1838 yılında Osmanlıyı destekleyen Nasturilere karşı saldırıya geçti ve yirmi binden fazla Nasturiyi

katletti. Bundan istifade eden Osmanlı batılılarla hareket ederek, Cizre'yi idare etmekle görevlendirilen, Bedirhan Bey'in yeğeni Yezdanê Şêr'in ihaneti ile Bedirhan Paşa'nın üzerine güçlü bir ordu ile giderek onu mağlup etti.

Kürt isyanları ve Kürt ihanetçiliği bundan sonra da devam etti.

Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen ve dağılmakla karşı karşıya gelen Osmanlı devletinin yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşunda da, Kürtler bir sürü vaatlerle kandırılarak, Osmanlıyı bitiren İttihatçıların oyunlarına gelip, yanlarında savaşarak, kendi mezarlarını kazdılar.

Cumhuriyetle birlikte Kürtlerin değişen kaderi

1920'de kurulan mecliste onlara Kürt olarak yer verildi, 1921 anayasasında esnek davranılarak, 1923 te yapılan Lozan Antlaşması'nda da vekâletleri alınarak, antlaşma imzalandıktan sonra, 1924'te yapılan yeni anayasa ile Kürtlerin tüm hakları gasp edilerek inkâr politikası yürütülmeye başlandı.

Bu olaydan sonra yapılan tüm Kürt isyanları acımasızca, katliamlarla bastırıldı.

1925 Şeyh Sait, Ağrı, Zilan, Sason ve en son 1938 Dersim isyanları büyük katliamlarla neticelendi.

İttihatçıların tek parti iktidarında, büyük bir suskunluğa gömülen Kürt halkı, çok partili sisteme geçildikten sonra aydın ve okumuşları ile sesini çıkarmaya başladı.

1959 yılı, Adnan Menderes iktidarında seslerini çıkaran Kürtlerle ilgili iki bin kişilik listede yer alanları katletmeyi düşünen devlet, dış efendilerinin uyarması ile bu sayıyı elliye düşürerek

tümünü İstanbul Harbiye kışlası hücrelerine doldurdu. Elli kişiden birinin eceli ile ölmesinden dolayı da bu olay, Kürt ve devlet tarihine 49'lar olayı olarak geçti.

İktidarı seçimle alamayacaklarını anlayan İttihatçılar 1960 yılında yaptıkları askeri darbe ile Başbakan Adnan Menderes ve iki bakanını idam ederek tekrar iktidara oturdular.

Yaptıkları ve adını ilerici bir anayasa olarak ilan ettikleri yeni anayasadan sonra, kurulan yeni siyasi partilerle seçime gittiler.

Bu ara Sivas'ta topladıkları potansiyel suçlu konumundaki tüm Kürtlerle, harbiye kışlasının hücrelerindeki 49'ları da serbest bıraktılar.

Bu dönemde dünya değişimlere uğruyor, bu değişimler Türkiye'ye de yansiyordu. Dünyada gelişen sosyalist ve aydınlanmacı düşünceler Türkiye'de taraf buluyor, örgütleniyor, Kürtler de bu alanlarda yer alıyorlardı. 1965 yılında yapılan seçimlerde sosyalist olduğunu söyleyenlerin yer aldığı Türkiye İşçi Partisi meclise 15 milletvekili sokuyordu. Bunların arasında Tarık Ziya Ekinci gibi Kürt şahsiyetler de vardı.

Kürtler, Devrimci Doğu Kültür Ocakları adında kurdukları dernekte örgütlenmiş, 1967 yılında Kürdistan'da ve metropollerde mitingler düzenleyerek seslerini duyurmaya başlamışlardı.

Dünyada ve özellikle Fransa'da gelişen gençlik hareketleri, Türkiye'ye de yansımış, sol, Marksist düşünceler tartışılmaya ve bu düşüncelerle eylemler konulmaya başlanmıştı.

Bundan büyük rahatsızlık duyan rejimin bekçileri İttihatçılar, 12 Mart 1971

Bu dönemde dünya değişimlere uğruyor, bu değişimler Türkiye'ye de yansiyordu. Dünyada gelişen sosyalist ve aydınlanmacı düşünceler Türkiye'de taraf buluyor, örgütleniyor, Kürtler de bu alanlarda yer alıyorlardı. 1965 yılında yapılan seçimlerde sosyalist olduğunu söyleyenlerin yer aldığı TİP meclise 15 milletvekili sokuyordu.

de tekrar bir askeri darbe yaparak iktidara oturdular.

Sıkıyönetimler ve sokağa çıkma yasakları uygulayarak insan avına çıktılar.

Cezaevlerine doldurulan insanlar arasında, Kürtler de yerlerini aldılar.

Özellikle Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı'nın kurduğu askeri mahkemelerde yargılananların tümü Kürt'tü.

Sorgularda ve işkence hanelerde insanlar işkencelerden geçirilmiş, kentlerde ve kırsal alanlarda tüm toplum büyük baskı altına alınmıştı. Devrimci hareket liderleri yakalanmış, kırlara, dağlara çıkanlara karşı büyük kuvvetlerle saldırılmış, öldürülmüşlerdi.

Ellerinde olan gençlik liderleri askeri mahkemelerde yargılanarak, cezalara çarptırılmış, bunlardan Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan idam edildiler.

1974 yılında sosyal demokrat olduğunu iddia eden itttihatçıların, Cumhuriyetin kurucu partisi Cumhuriyet Halk Partisi'nin başına geçen yeni genç itttihatçı Bülent Ecevit, dünyaya sosyal demokratlığını tescil ettirmek için çıkardığı bir genel af ile cezaevlerine doldurulan tüm siyasi tutsakları serbest bıraktı.

Kürtler de bu aftan yararlanarak cezaevlerinden çıktılar.

Ulusal uyanış yılları

Kürtler, yeniden toparlanmaya, kendi örgütlerini kurmaya başladılar.

Ayrı kulvarlarda ve farklı görüşlerle birçok Kürt örgütü kuruldu.

Sosyalist ve Marksist düşünce, o günün dünyasında Ulusal Kurtuluş hareketlerinin destekçisi konumunda olan Sovyetler Birliği'nin varlığı ve beslenen umutlarla taraftar topluyor, çoğunluk Kürt örgütleri bu düşüncelerle örgütleniyor, dernekler kuruyor, illegal kurulan partilerde toplanıyorlardı.

Sosyalist ve Marksist düşünce, o günün dünyasında Ulusal Kurtuluş hareketlerinin destekçisi konumunda olan Sovyetler Birliği'nin varlığı ve beslenen umutlarla taraftar topluyor, çoğunluk Kürt örgütleri bu düşüncelerle örgütleniyor, dernekler kuruyor, illegal kurulan partilerde toplanıyorlardı.

Olaya farklı bakan ve Sovyetleri komünist olarak görmeyen Kürt partileri ve örgütlenmeleri de vardı. Hatta bu anlamda Çini, Arnavutluk lideri Enver Hoca'nın görüşlerini savunan ve çalışanlarda vardı.

Yukarıda anlatmaya çalıştığım örgütlerdeki görüş ayrılıkları ve ayrışma tüm Türkiye'de, Kürt ve Türk sol örgütlerinin tümüne hâkim olmuştu.

Kısaca dillendirirsem Sovyetçiler, Maocular ve üçüncü dünyacılar olarak, Türkiye sol ve Kürt siyasi hareketleri büyüyüp, güçlendikçe ayrışıyor ve siyasal bir kaos oluşuyordu.

Devlet de boş durmuyordu. Örgütlenen anti-komünist ve anti Kürt faşist hareketleri destekliyor, silahlandırıp saldırtıyor, bir sürü cinayetler işletiyordu.

Bu cinayetlerden Kürt örgütleri de paylarına düşeni alıyor, yapılan saldırılardan birçok Kürt genci hayatını kaybediyordu.

Doğrusu, yalnız faşist saldırılar Kürt gençlerinin ölümüne sebep değildi. Kürtlerin kendi aralarındaki görüş ayrılıklarından kaynaklanan çatışmalar ve kavgalar da Kürt gençlerinin ölümüne nedendi.

Bu ayrışma ve marksizmin yarattığı Sovyet körlüğü, Baasçıların Irakta Sovyet desteği ile

1975 yılında Kürtlere yaptığı katliamı görmeyecek, hatta komünizmin parça, bütün menfaatleri tartışarak, Baasın başındaki Saddam Hüseyin'in Sovyet desteği ile Kürt halkına karşı yaptığı katliamı meşru görececek bir noktaya getirmişti.

Devletin ajanları ile ayrıştırdığı Kürt ve Türk sol örgütleri devrim yapma hayalleri ile sonu belirsiz bir girdabın içine sokuluyordu. Diğer yandan faşist çetelerce Maraş, Çorum gibi alevi

Kürtlerin yaşadığı kentlerde, yaşlı, kadın, çocuk ayırmaksızın, toplu katliamlar yapıyordu.

Kürdistan'da da Kürt örgütleri arasında silahlı çarpışmalar yoğunlaşmış, nerede duracağını bilmiyordu. Özellikle silahlı mücadeleyi ilke edinmiş PKK, Urfa, Mardin, Diyarbakır ve

Batman'da diğer Kürt örgütleri ile arasında çıkan silahlı kavga ve cinayetler Kürdistan'da büyük bir kaosun yaratılmasına neden olmuştu. PKK ve silahlı kavgaya tutuştuğu diğer Kürt örgütleri arasındaki mücadele yüzlerce Kürt gencinin ölümüne neden oluyordu.

Tüm Türkiye'de sağ sol ve Kürt mal-

zemesini kullanarak kaos yaratan ittihatçı derin devlet istediğini yaratmış, harekete geçecek ortamı oluşturmuştu.

12 Eylül darbesi; uzun karanlık dönem

12 Eylül 1980 gecesinde askeri darbe yaparak tekrar iktidar koltuğuna oturmuştu.

Türk ordusunun kudretli generallerinden oluşan askeri cunta, 12 Eylül sabahında zapt ettikleri radyo ve televizyondan yaptıkları açıklama ile parlamentoyu feshettiklerini, idareye el koyduklarını ve her yerde uygulamaya koydukları sokağa çıkma yasaklarına ve sıkıyönetim komutanlarının emirlerine uyulmasını halktan istiyorlardı.

Kürt halkı tarihinin yeni bir dönemine girmişti.

Baskı ve zulüm cenderesi daha acımasızca işlemeye başlamıştı.

Evler basılıyor, insanlar gözaltına alınıyor, köyler ve kasabalarda jandarmanın yarattığı baskı ve şiddet gittikçe artıyordu.

Kürt gençleri ve siyasal hareket mensupları hudutlarda döşeli mayın tarlalarına vurarak ülkeden kaçıyorlardı.

Ele geçirilenler, gözaltına alınanlar askeri kışlalarda oluşturulan işkence tezgâhlarında, aylarca işkencelerden geçirildikten sonra, esir kampları durumundaki cezaevlerine dolduruluyorlardı.

Diyarbakır Cezaevi, nam-ı diğer 5 Nolu

Bu cezaevleri arasında, Diyarbakır 5 Nolu Askeri Cezaevi, dünyada en kötü muamele ve işkencenin uygulandığı 10 cezaevi arasındaki yerini alacaktı.

Bu cezaevinde yapılan işkence ve uygulamalar, bir esir kampında uygulanan uygulamalardan farklı değildi. Onun için de, yazdığım yazılarda, konuştuğum her yerde bunu esir kampı olarak adlandırdım. 12 Eylül cuntasının hiç bir uygulamasında hukuk yok, kendi bildikleri emir komuta ile yürütülen askeri bir anlayış ve uygulama vardı. Zaten cuntanın lideri Kenan Evren, geldiği Diyarbakır askeri ordu evinde topladığı askeri savcı ve hâkimlere verdiği talimatta “Hukuk denen şey yok. Ne gerekiyorsa onu yapacaksınız.” sözleri ile hukuk anlayışını net bir şekilde ortaya koymuştu.

Bu cezaevinde yapılan işkence ve uygulamalar, bir esir kampında uygulanan uygulamalardan farklı değildi. Onun için de, yazdığım yazılarda, konuştuğum her yerde bunu esir kampı olarak adlandırdım. 12 Eylül cuntasının hiç bir uygulamasında hukuk yok, kendi bildikleri emir komuta ile yürütülen askeri bir anlayış ve uygulama vardı.

Esir kampına iç güvenlik amiri olarak atanan Esat Oktay Yıldırım, Kıbrıs’tan getirilmiş, büyük bir işkence uzmanıydı. Kıbrıs’ta öldürdüğü Rumların kanlarını içmesi ile gururlanırken, bir vampirden farksızdı. Esat Oktay sıradan bir iç güvenlik amiri değildi. Hâkimleri, savcıları takmayan, mahkemelerin verdiği tahliye kararlarını uygulamayan, tahliye edilmiş tutukluları aylarca esir kampında tutarak istediği gibi davranan, işkence eden, ettiren, Diyarbakır’daki üstlerine hesap vermeyen, astığı astık, kestiği kestik yetkilerle donatılmış bir askerdi. Bana en fazla işkence uygulattığı dönem, tahliye edildikten sonraki dönemdir. Mahkemenin verdiği tahliye kararına uymamış, 22 gün keyfince beni cezaevinde tutmuştu.

Mahkemeler cezaevinde yapılan tüm işkenceleri bildikleri halde, ses çıkarmayacak, hesap soracak mahkemeler, hâkimler, savcılar degillerdi. Zaten yapılan uygulamaların tümü onların bilgisi dâhilindeydi. Kendileri de, hâkimler ve savcılar da emir komuta ile çalışan, görev yapan askerlerdi.

İşkence ile el kol bilekleri kesilen, kafaları yarılan, yapılan işkencelerden tutukluların bedenlerinde oluşan arızalarda da zorla imzalatılan evraklarda “merdivenden düştüm, ayağım kaydı, ranzadan düştüm” gibi gerekçelerle işkencelerini meşrulaştırıyorlardı. Mahkemelerde oturtulan tutuklulara verilen kesin talimat “sağa sola, dinleyicilere, avukatlara bakmak yasak” herkesin gözü mahkeme heyetinin arkasında yazılı bulunan “adalet mülkün temelidir” yazısına odaklanacaktı. Yüzüne konan sineği kovma, yüzünden akan tere el atmak, silmek kesinlikle yasak. En ufak bir hareketi görülenler, mahkeme dağılımından, koğuşa götürüldüğü ana kadar dayak, cop ve işkence görürdü. Burada suçun şahsiliği ilkesi de yoktu. Suç askeri mantığa göre “vukuat” diye tanımlanmakta, birisinin işlediği vukuatın cezası tüm koğuşa, tüm mahkemeye gidenlere uygulanmaktaydı.

Görüşme kabinlerinin üzerine “Türkçe konuş çok konuş” yazıları asılmış, Kürtçe yasaklanmıştı. Türkçe bilmeyen görüşmeci veya tutuklu tek bir kelime Kürtçe konuşamazdı.

Annem Türkçe bilmiyor, konuşamı-

yordu. Bir yıl kendisi ile tek bir kelime konuşamadım. Her hafta geldiği görüş-

Yine gözlerimiz bakışırken, birden Kürtçe anneme “Dayê tû çawayî. Min merak neke ez baş im.” dememle, annem sanki kanatlanmış, üzgün, mahzun görüntüsünden kurtularak “lawê min em jî baş in, zarokê te jî baş in” demesiyle, yanımda bulunan iki işkenceci askerin kollarımdan tutmasıyla, kendimi, ana koridorun ortasında, her tarafıma gelen tekme ve copların darbeleri altında buldum.

melere, gözlerimizle konuşuyorduk. Ben ona, o bana üç dakika olan görüşme süresince bakıyor, gözlerimizle biri birimize bir şeyler anlatıyorduk. Bir görüşmede annemle, annemin dili, benim de ana dilim

olan Kürtçe konuşmaya karar verdim. Bulduğum görüşme kabininde sağ ve solumda iki işkenceci ile beklerken, annemi karşımda buldum. Yine gözlerimiz bakışırken, birden Kürtçe anneme “Dayê tû çawayî. Min merak neke ez baş im.” dememle, annem sanki kanatlanmış, üzgün, mahzun görüntüsünden kurtularak “lawê min em jî baş in, zarokê te jî baş in” demesiyle, yanımda bulunan iki işkenceci askerin kollarımdan tutmasıyla, kendimi, ana koridorun ortasında, her tarafıma gelen tekme ve copların darbeleri altında buldum. Anneme Kürtçe hitap ettiğim o kısacık bir kaç kelime Kürtçeden dolayı saatlerce işkenceden geçirildim.

Eğitim adı altında, gerek koğuşa, gerekse de havalandırmada yapılmayan vahşet kalmadı.

Altmışa yakın askeri marş, İstiklal marşının on kıtası, Atatürk’ün gençliğe hitabesi, Nutuk ve

Kenan Evren’in Genel Kurmay Başkanı döneminde bastırıldığı kitap, işkence ve zorla insanlara ezberletilmeye çalışılıyor, sorulan sorulara, okunması istenen marşları okumayanlara olmadık işken-

celer yapıyorlardı.

Yemekler berbat, içine her türlü pislikler atılarak veriliyor, verme de isteklerine bağlı keyfiyetle oluyordu. Kapıya koyduğu karavanaya tutukluların görebilecekleri şekilde işeyen, içine ölmüş fareleri atarak yemekleri koğuşlara getiren ruhları kirletilmiş asker gardiyanlar, yaptıkları ile gururlanıyorlardı.

Havalandırmada el ve kollarıma vurulan sayısız coplardan, ellerimi indirdim diye, bir tutukluya açtırılan logar kapağından sonra ayaklarımdan tutularak baş üstü bokla dolu logarın içine sokuldum.

Koğuşun içinde çırılçıplak soyundukları insanların makatlarına, tutuklu arkadaşlarının eline verdikleri copları sokmaları isteniyor, “yapamam” diyenlerin makatlarına da başkalarının cop sokması sağlanıyordu.

Yere sırt üstü ve çıplak yatırılan tutukluların penislerinden tutularak, gövdeleri havaya kaldırılıyordu. Bu işlemi de tutuklulara zor ve işkence ile yaptırıyorlardı. Yapmıyorum diyenleri uzatarak, başka tutuklulara işlemi yaptırıyorlardı.

Su, sigara en büyük işkenceydi. Susuzluktan yıkanma olanağı yok, tıraşlar susuz yapılıyor, her tarafımız bitlerle doluyordu. Bitler yaşadığımız ortamın vaz geçilmezleri halini almıştı. Gençler eğlence olsun diye bitlerini yarıştıyorlardı.

Pislikten yaşanılmaz hale gelen koğuşlarda verem hastalığı artmış, bizleri değil, kendi askerlerini bu hastalıktan korumak için veremliler koğuşu açtılar.

Hasta olmak, kişiye en büyük problemdi. Tedavi olma, ilaç alma, getirtme

olanağı yoktu. Revir adı verilen yer, işkencecilerin doktor önlüğü giydiği ve hasta diye götürülenlerin burada da işkenceye tabi olduğu bir yerdi.

Bir gece müthiş acısı ile uyuyamadığım ağrıyan dişimle ilgili sabah beni götürdükleri revirde, bir sandalyeye oturarak ellerimi arkadan bağladılar. Arkadan askerin biri iki koluyla boynuma asılarak, doktoruna yardımcı oldu. Hiç bir tıbbi malzeme, iğne kullanmadan, kerpetenle dişlerime saldıran doktor önlüklü vahşi yaratık sağlam dört adet dişlerimin iki tanesini çekerek, iki tanesinin de köklerini yerinde kırık bırakarak, günlerce acılar içinde kalmama neden oldu.

Bu vahşi davranışlardan dolayı hasta olan insanlar “hastayım” diyemiyordu.

Yapılan işkenceleri yazmaya sayfalar yetmez.

Yapılan işkenceleri yazmaya sayfalar yetmez. Benim yaşadıklarım ve gördüklerim, esir kampındaki binlerce köşeden, bir köşe idi. Hücreslerde yapılan işkence ve vahşeti yazacak kalem yok.

Benim yaşadıklarım ve gördüklerim, esir kampındaki binlerce köşeden, bir köşe idi. Hücreslerde yapılan işkence ve vahşeti yazacak kalem yok.

İhbar ve ihbarı yapacakları rahat elde ediyordu, esir kampı yöneticileri.

İnsanlar itirafa zorlanıyor, teslim olanlar, işkencecilerden daha vahşi işkenceciler haline getiriliyordu.

Bu anlamda kendi arkadaşlarına ihanet ederek, itirafçı olan Şahin Dönmez ve Yıldırım Merkit, esir kampının ve Esat Oktay’ın en büyük işkence uzmanlarıydılar. Sayıları artan itirafçılar için

İnsanları kişiliksizleştirmek, utanç içinde yaşamalarını sağlamak, kimliksizleştirmek, birbirlerine işkence yaparak, makatlarına cop sokarak onları düşmanlaştırmak, travma geçirmelerini, buhran ve kriz içinde yaşamalarını sağlamak, intihara sürüklemektir.

de ayrı bir koğuş tahsis ettiler. İtirafçılar yalnız cezaevinde işkencede kullanılmıyor, dışarıda yapılan operasyon ve insan toplayıp esir kampına getirmede de kullanılıyorlardı. Daha sonra başlanan silahlı çatışmalarda ve faili meçhul diye adlandırdıkları cinayetlerde de itirafçılar görev aldılar, bu alanlarda çalıştırıldılar. Kürdistan’da binlerce insanı katlettiler.

Diyarbakır 5 Nolu esir kampında yapılan işkencelerde hiç bir fark gözetilmedi. Burada bulunanların tümü Kürttü ve Kürt oldukları için bu uygulamalara tabi tutuldular.

Kaldığım koğuşun birine, Ankaralı ve Türk olan bir genç getirdiler. Adı Hayati Yağın’dı. Yabancı olmasından dolayı kendisine yakınlık gösteriyordum. Koğuşun tek yabancıydı. İGD (Türkiye Komünist Partisi’ne bağlı İlerici Gençlik Derneği) mensubu olmaktan, askerde yazdığı bir mektupta yazdıklarından dolayı getirilmişti. Bir gün bana, ihbarcı olması için Esat Oktay tarafından sıkıştırıldığını ve kendisine “bak oğlum, sen komünist de olsan benim komünistimsin. Bunların tümü Kürt. Hepsi bölücü, vatan hainleridirler. Komünist de olsan bir Türksün. Bunlarla ilgili kaldığın koğuştaki bana bilgi getirecek, ben de sana yardımcı olacağım...”

Ne yapması, nasıl yapması ile ilgili her şeyi samimi bir şekilde bana anlatarak, yardımcı olmamı istedi. Ben de

kendisine, “Bak Hayati, her şeyi gözlerinle görüyorsun. Anlatmama gerek var mı? İnsanlar buradan sağ çıkıp çıkmayacaklarının derdinde. Ailesini, çocuklarını düşünmekten başka yaptıkları bir şey var mı? Madem bana anlattın, en az işkence görebileceğimiz şekilde, ne söylüyorsan söyle...”

O dönemde koğuşumuzda bulunan Cemal Arat’la bu konuyu paylaştığımda “Abi iyi etmişsin. Hiç olmazsa muhbirimizi tanıyoruz” şeklinde konuşmuştu.

On beş günlük bir zamandan sonra “avukatın var” diye koğuştan götürülen Hayati’yi baygın ve her tarafı kan içinde, açtıkları koğuşun kapısından içeriye attılar. Kendisine gelip konuştuğumda bana; Esat Oktay’ın “Sen bana istediğim bilgileri getirmiyorsun” diye beni bu hale soktu, dedi.

Bu esir kampında yapılan işkence ve zulmün amacı: Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana inkâr edilen Kürt varlığını bitirmek, Kürtlüğü ortadan kaldırmaktı.

İnsanları kişiliksizleştirmek, utanç içinde yaşamalarını sağlamak, kimliksizleştirmek, birbirlerine işkence yaparak, makatlarına cop sokarak onları düşmanlaştırmak, travma geçirmelerini, buhran ve kriz içinde yaşamalarını sağlamak, intihara sürüklemektir.

Kısmen başarılı oldular diyebilirim. Ama tüm yaptıklarına karşılık, başaramadıkları şey: Kürtlüğü bitiremediler. Bunda muvaffak olamadılar. Aksine Kürt Ulusal bilincinin daha da gelişmesine sebep oldular.

TBMM Cezaevi Komisyonu

Bu vahşetlerden 36 yıl sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde çoğunluğu

elinde bulunduran Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin oluşturduğu İnsan Hakları Cezaevi Alt Komisyonu'nı CHP'li üyesi Fikri Sağlar'ın önerisi ile bir davet aldım.

Komisyon cezaevleri, cezaevlerinde yapılanlarla ilgili o günkü devlet siyasetini ve 5 Nolu Cezaevi'ni müze yapma düşüncesi ile “yüzleşme” amaçlı insanları çağırıp konuşuyor, onları dinliyordu. Benden önce de insanlar çağırılmış, konuşmuşlar, dinlenmişler. Dostum ve arkadaşlarım Bayram Bozyel ve Mesut Baştürk bunlardan ikisiydiler. HDP milletvekili Altan Tan'da davet edilmiş ve gidip, cezaevinde öldürülen babası merhum Bedii Tan'la ilgili konuşmuştu.

Bu davetin yapıldığı esnada da Kürdistan'ın her yerinde kan dökülüyordu.

PKK ve devlet arasında süren savaş kentlere taşınmış, barikat ve hendekler arkasında süren çatışmalar, şu aşamada sayısı net olmayan binlerce insanın ölümüne neden olmuş ve hala da devam ediyor.

Varto, Yüksekova, Şemdinli, Hak-kâri, Beytüşşebap, Silopi, Cizre, Derik, İdil ve Diyarbakır'ın Sur ilçesi diye tanımlanan ama asıl Diyarbakır'da sürdü-rülen çatışmalar, kentleri ve ilçeleri yakıp yıkmış, Kürt halkı perişan edilmiştir. Diyarbakır'ın binlerce yıllık tarihe dayalı dokusu tahrip edilmiş, yakılmış, yıkılmış, kentin ekonomisi çökmüş, Kürt halkı açlığa mahkûm edilmiştir. Bu şartlarda devam eden çatışmaların yarattığı ve Kürt halkının içinde bulunduğu bu çöküntü ortamında gitmek, içimden gelmedi. Ama danışmayı uygun gördüğüm birkaç arkadaşım ve PAK (Kürdistan Özgürlük Partisi) Genel Başkanı Sayın Mustafa Özçelik'in “gitmen, konuşman

gerekir” düşüncelerinden sonra kararımı vererek gittim.

5 Nolu esir kampında her türlü acıyı yaşayan, ölen Kürtlerin cesetleri ve 5 Nolu cehenneminde hala kurumamış kanları üzerinde yapılan cambazlıklara ve bazı insanların kendilerine paye çıkarmalarına karşı çıkarak 78'liler Derneği'nden ayrılmıştık.

Ben ve cezaevinin vahşetini yaşayan arkadaşlarım Abdurrahman Ecer, Hikmet Ata, İsa Tekin ve Recep Şeftalidalı daha önce, cezaevinin müze olması için kurulan Diyarbakır 78'liler Derneği'nin yönetiminde ve hatta Türkiye yürütmesinde görev almış, iki yıldan fazla bir süre çalışmalar yapmıştık. Miting yapmış, yüz binden fazla toplanan imzaları meclise götürmüş, Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Başbakanın sekreteryasına sunmuş, teslim etmiştik. Ama 78'lilerin dertlerinin cezaevini müze yapmak olmadığını anlayınca, aramızdaki dünyaya bakış farklılıklarından dolayı, onlardan ayrılığımızı belirterek istifa ettik.

5 Nolu esir kampında her türlü acıyı yaşayan, ölen Kürtlerin cesetleri ve 5 Nolu cehenneminde hala kurumamış kanları üzerinde yapılan cambazlıklara ve bazı insanların kendilerine paye çıkarmalarına karşı çıkarak 78'liler Derneği'nden ayrılmıştık.

Bu açıdan da komisyonda anlatacaklarım ve taleplerimiz önem kazanıyordu.

Komisyonda, esir kampının dışında yaşanan vahşetlere tanıklık yaparak acılar yaşayan eşim Koçer'i de yanıma alarak gittim.

Komisyon başkanı, amaç ve düşüncelerini yaptığı kısa bir konuşmadan

sonra, söz hakkını bana verdi.

3,5 saat konuştum. Esir kampında uygulanan vahşetlerin, şahit olduğum ve yaşadıklarımın birçoğunu anlattım. Cezaevinin müze olması gerektiğini özellikle anlattım. Konuşmalarım esnasında, sordukları tüm sorularına cevap verdim. Hendek çatışmaları ve çözümle ilgili sorularına, hükümetin bir çözümünün olmadığını, çözüm sürecinin de aldatmaca olduğunu vurguladım. Türkiye’de yapılacak anayasa ile Kürt halkının statüsünün mutlaka tanınması ve vurgulanması gerektiğini vurguladım. Türkler hangi haklara sahipse o haklara sahip olmamız gerektiğini, ana dille eğitim, kültür ve olması gereken her şey ile ilgili düşüncelerimi söyledim, anlattım. Yalnız Kuzey Kürdistan’ı değil, tüm Kürdistan parçaları ile ve bu parçalarda yaşayan Kürt halkının tüm problemlerini ve devletlerin uygulamalarını eleştirdim. Yüzleşmenin yalnız 12 Eylül’le olmaması gerektiğini, Türkiye Cumhuriyeti devletinin 1071, 1514 ve özellikle 1920’deki kuruluşu ile yapması gerektiğini özellikle vurgulayarak tartışmaya açtım. Türkiye Cumhuri-

yeti devletinin kuruluşundan sonra Kürt halkının inkârına yönelik siyasetinin ihanet olduğunu ve Kürt halkına süreç boyunca büyük eziyetler yaşatıldığını anlattım.

Haklarını teslim etmem gerekir. Konuştuğum 3,5 saat boyunca tek bir sözüm kesilmedi, araya girilmedi, dinlendim, söylediklerim tek tek not edildi, kameralar çekim yaptı, salondaki gazeteciler de dinleyerek notlarını aldılar.

Sonuç

Yaşarken şahit olduğum, tanıklığı yaptığım ve yaşadığım vahşetin gelecek kuşaklara aktarılması için, yazacak, anlatacak ve çalışacağım.

Aksak Timur (Timurlenk) dan sonra, Kürt kentlerinin ve yerleşimlerinin en fazla tahrip olmasına neden olan, tarihi mirasının yanlış yürütülen siyasetler yüzünden yakılıp yıkılmasına ve binlerce insanının ölmesine, öldürülmesine, göç etmesine ve Kürdistan’ın boşalmasına sebep olanları da Kürt halkı ve Kürt tarihi not etmeli, unutmamalıdır.

Diyarbakır Cezaevi, 35 yıl öncesi ve sonrası

Mesut BAŞTÜRK

Dünyanın en kötü cezaevi olmasıyla bilinen Diyarbakır 5 Nolu Cezaevi'nde yapılan uygulamalar maalesef 35 yıl sonra bile Diyarbakır sokaklarında ve Kürdistan'ın diğer il ve ilçelerinde devam ediyor.

Geçtiğimiz günlerde, Diyarbakır Cezaevi ile Yüzleşme Komisyonu tarafından TBMM'de yapılan toplantıda o dönem yaşananları anlattım.

Tarihin bir cilvesi olarak toplantıya başkanlık eden komisyon başkanı ise TKSP'de, DHKD yönetiminde, okul yıllarında, cezaevinde aynı koşu ve dışarıda da yıllarca birlikte olduğumuz ancak daha sonra AKP'de politikaya başlayan ve vekil olan Orhan Miroğlu'ydü.

Diyarbakır Cezaevi ile ilgili olarak farklı açılardan kitaplar yazıldı. Filmler yapıldı. Yapılan işkenceler en ince ayrıntılarına kadar anlatıldı. Davalar açıldı.

İlgili savcılıklara ifadeler verildi. Adli tıp raporları yazıldı.

Binlerce suç duyurusu, onlarca kaybedilen canlar, yüzlerce sakatlanan insanlar, yaralanmalar, kalıcı hastalıklar, okulundan atılan, işinden olan binlerce insan varken T.C. adaleti cezaevindeki bu vahşeti yapanlara ve yaptırımlara hiçbir yaptırım uygulamayarak görevsizlik kararı verdi.

Şimdi yeniden AKP hükümeti yalana ve oyalamaya dayalı "Yeniden Yüzleşme" adıyla yeni bir süreç başlattı. "Yüzleşme" deniliyor ama ortada işkenceyi yapanlar ve yaptırımlar yok. TBMM isterse Milli Savunma Bakanlığı'ndan veya Diyarbakır askeri şubeden 1980 ve 1984 yıllarında cezaevinde görev yapan tüm askeri personelin ifadesine başvurabilir. Komisyonunda, bunların yapılması durumunda yüzleşmenin olabileceğini dile getirdim.

Hükümetin Kürdistan'da uyguladığı

politikalara bakınca komisyonun yapacağı çalışmalardan sonuç alınması pek mümkün gözüküyor. Ergenekon soruşturmalarında bile Kürdistan'daki JİTEM ve benzeri yapılanmalara dokunulmadığı bilinmektedir. Binlerce faili meçhul cinayet dosyaları hiç açılmadı. Birkaç faili belli cinayetten açılan soruşturmalar ise ya görevsizlik kararı ya da beraatla sonuçlandı.

Diyarbakır Cezaevi'nde yapılanlar bir devlet politikasıydı. Devletin Kürtlere karşı cumhuriyetin kuruluşundan beri yaptığı imha ve inkâr politikasının bir parçasıydı.

Ayrıca hükümetin Kürt sorunu nedeniyle Ergenekon'la ittifak ettiği de bilinen bir realitedir. Sokağa çıkma yasakları ve toplu katliamların uygulandığı, halkın göçe zorlandığı, tarihi yerlerin, ibadet merkezlerinin yakıldığı, evlerin tank ve top atışlarıyla yerle bir edildiği bir yerde geçmişle yüzleşmek ne kadar gerçekçi olabilir.

Diyarbakır Cezaevi'nde yapılanlar bir devlet politikasıydı. Devletin Kürtlere karşı cumhuriyetin kuruluşundan beri yaptığı imha ve inkâr politikasının bir parçasıydı.

12 Eylül faşist darbesinin ardından yapılan operasyonlarla bütün Kürt örgütlerinin öncü kadroları ve taraftarları Diyarbakır Cezaevi'ne atıldı. Diyarbakır Cezaevi'nde imha ve inkâr politikası hemen uygulanmaya konuldu.

Dünyada, çeşitli ülkelerde siyasi tutuklulara uygulanan yöntemlerin bileşkesi çıkarılarak uygulandı.

Polis, asker, soruşturma timleri, mahkeme ve cezaevi yönetimi yaşanan sürecin ayaklarını teşkil etti.

Yüzlerce farklı işkence yöntemleri denendi. İnsan kişiliği ve onuru ayaklar altına alındı. Türk ırkçılığı tavan yaptı. Tutuklulara itirafçılık ve ispiyonculuk yapmaları için ağır işkenceler uygulandı. Görüşmeye gelen ailelere baskılar uygulandı, genç kadın ve kızlar taciz edildi.

Cezaevi yönetiminin yaptırımlarına karşı tutuklular da ellerinden gelen direnci göstermeye çalıştı. Yapılanlara karşı açlık grevleri, ölüm oruçları, intihar eylemleri, toplu yakılma eylemleri ve kurallara uymama gibi yöntemlerle karşı çıktılar.

Devletin cezaevinde yaptığı işkencelerde örgüt ayırımı yapmamasına karşı da tutuklular da örgüt farkı gözetmeksiz dayanışmaya girdiler.

Tutuklular da kendi aralarında bir lokma ekmeği ve bir damla suyu paylaşırlar.

Birbirlerinin yerine gönüllü işkencelere yattılar. Gizli komünler kurarak yaşamlarını idame ettirirler.

Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklular arasında kurulan arkadaşlık ilişkileri, cezaevi sonrasında bile devam etti. Cezaevi arkadaşlığının örgüt arkadaşlığının bile önüne geçtiği görüldü. 12 Eylül öncesi en uzlaşmaz düşüncede olan insanlar bile büyük dostluklar geliştirdiler. Günümüzde ise maalesef gruplar arasında bu tip dostlukları göremiyoruz. Özellikle bazı grupların sembol olmuş liderlerine karşı basında ve sosyal medyada yer alan karşılıklı hakaret ve suçlamalar, Kürt halkının mücadelesinde ortak hareket ve birlikteliklere olumsuz etkileri olmaktadır.

Diyarbakır Cezaevi'nde yaşanan sürecin Kürt örgütlerinin geleceğini be-

lirlemede mihenk taşı olduğunu düşünüyorum. PKK, Özgürlük Yolu, DDKD, Rizgari, Ala Rizgari, Kawa, KUK gibi örgütsel yapıların cezaevinde yapılan direnişlerde ve mahkemelerdeki örgütsel tavırları, bu örgütlerin geleceğini de belirlemede başrolü oynadı.

Yaşananlardan 35 yıl geçmesine rağmen devletin cezaevinde Kürtlere uyguladığı politikalarında günümüzde il ve ilçelerimizde de benzer uygulamaları yaptığını görmekteyiz.

Cezaevinde bütün Kürt örgütlerinden çok sayıda insan bireysel olarak direnişlerde aktif rol aldı. Açlık grevlerine, ölüm oruçlarına katıldı, intihar eylemleri yaptılar. Hayatlarını kaybettiler.

PKK dışındaki Kürt örgütleri cezaevi direnişlerinde ve mahkemelerde örgütsel olarak tavır koyamadılar. Bu nedenle taraftarlarında örgüte bağlılık ve inanç kaybı bu örgütlere ciddi anlamda güç kaybı yaşattı. Cezaevinden tahliye olanlar bağlı olukları örgütlerin faaliyetlerine aktif olarak katılmadılar. Ülke dışında yapılan mücadelede ise zamanında gerekli hamlelerin yapılmaması, hareketlerde güç ve moral kaybı yaşattı.

Cezaevinde bireysel olarak yapılan direniş ve fedakârlıklar ise bağlı oldukları siyasi düşüncenin hanesine yazılmadı. PKK dışında kalan bu örgütlerin önlenemeyen düşüşleri günümüze kadar devam etti. Bunda Diyarbakır Cezaevi'nde yaşananların çok önemli bir nedeni olduğunu belirtmek gerekir.

PKK'nin örgütsel olarak direnişlerdeki ve mahkemelerdeki tavrının, günümüzdeki gücünün temelini oluşturduğu söyleminin doğru olduğunu düşünüyorum. PKK yönetiminin cezaevindeki öncü kadroları direnişlerde ve mahke-

melerde partilerini savunmak için hayatlarını kaybettiler.

Öncü kadrolarının fedakârlık ve kahramanlık öyküleri cezaevi duvarlarını aşarak Kürdistan'ın her tarafına dalga dalga yayıldı. Cezaevinden çıkan PKK üyelerinin ve farklı örgütlerde yer alan insanların kırsala çıkarak silahlı mücadeleye katılması PKK'nin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Bugün bile PKK merkez kadrolarının önemli bir kısmının cezaevi çıkışlı olduğunu unutmamak gerekir.

Yaşananlardan 35 yıl geçmesine rağmen devletin cezaevinde Kürtlere uyguladığı politikalarında günümüzde il ve ilçelerimizde de benzer uygulamaları yaptığını görmekteyiz.

Cezaevinde işkenceyle tutuklulara söylenttikleri ırkçı marşları, çatışmalı bölgelerde yapılan operasyonlarda askeri araçlardaki hoparlörlerle halkımıza dinletmektedirler.

Cezaevinde tuvaletler dâhil tüm koğuşa yazılan aşağılayıcı, ırkçı söylemlerle tutukluların onurunu ayaklar altına alan düşünce, bugün çeşitli il ve ilçelerimizin duvarlarında yazdıkları aynı yazılarla halkımızın onurunu ayaklar altına almaya çalıştığını görmekteyiz.

Cezaevinde tutuklular çırılçıplak soyulup tek sıra halinde havalandırmada işkenceye tabi tutulurlardı. Maalesef bugün bile Diyarbakır'ın Sur içi sokaklarında sivil insanlar çırılçıplak soyulup fotoğrafları dünyaya servis edilmektedir.

Cezaevinde tüm koğuşların pencere-leri, tavanları Türk bayraklarıyla kaplıydı. Bugün Sur'un burçlarına dev Türk bayrakları asılıdır. Sur'un her sokağının başına ve yüksek binalarına Türk bayrakları asılmıştır. Sur'da yapılanlar ye-

niden işgalin klasik görüntüleri gibidir. Cezaevinde tüm tutuklulara esir muamelesi yapılıyordu. Bugün operasyon yapılan il ve ilçelerde yaşayan halka esir muamelesi yapılıyor. Üstelik bugün yapılanlar cezaevinde yapılanları bile aşmaktadır.

35 yıl önce operasyonlarda genel olarak aranan kişilere zarar verilirdi. Bugün ise insanların evleri başlarına yıkılıyor. Bu tip örnekleri çoğaltmak mümkün. Diyarbakır Cezaevi'nde yaşananlar biz-

den sonra gelecek kuşaklara büyük bir deneyim bıraktı.

Bizim yaşadıklarımızı doğru analiz edecek yeni kuşaklar, cezaevlerinde geçmişte yapılan böyle vahşetlerin yeniden yaşanmasına asla izin vermeyeceklerdir.

O dönem cezaevindeki gruplar arasındaki dayanışma, fedakârlık ve saygının günümüzde de yapılması halinde Kürt ulusal birlikteliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynayacağı bilinmelidir.

Çağdaş yönetim yaklaşımları

* Mazhar KARA

1-Giriş

Konu örgüt ve örgüt yönetimi olunca işe temelinden başlayarak ilerlemek gerekir. Bu nedenle bir de toplumsal hayatın en küçük yapı birimden başlayalım. Yazın erbabının, özellikle de sol literatüre aşina yazın erbabının pek sevdiği biçimiyle tanımlarsak, bilinen en küçük toplumsal örgüt ailedir. Aile, yapısı bakımından toplumsal formda, her bir toplumda ve kültürde farklılıklar gösterse de insanoğlu toplumsal hayata başladığı günden bu yana vardır. Bu küçük yapı biriminin dahi bir yönetim sorunu hep olmuştur. Bu nedenle toplulukları oluşturan bireylerin büyük bir kısmı ister istemez yönetim sorunuyla ilgilenmiştir.

Üretim ve tüketim süreçlerinin çeşitlenmesi, ihtiyaçların ve birey toplum ilişkilerinin artarak alabildiğine karmaşık ve girift bir hal alması ile birlikte bu ilgi bü-

yük bir gereksinime dönüşmüştür.

Toplumun en küçük örgütsel yapı birimi olan aile yönetimi bile bu gün için büyük bir sorundur. Küçük ekonomik işletmelerin yönetim sorunundan başlayarak kapsamı ve etki alanı dar sosyal ve siyasal örgütlerin yönetim sorunları dahi toplumları önemli ölçüde meşgul etmektedir. Fonksiyonları çok daha fazla ve karmaşık olan devlet yönetimi sorunu halen insanlığın en temel sorunlarından biridir. Bizim gibi temel hak ve özgürlüklerinden yoksun, henüz daha temel yönetsel gereksinimlerini karşılamaktan uzak, kendi kendini yönetmeyen ancak kendi kendini yönetme talebi ve iddiasında olan toplumlar bakımından bu daha da yakıcı sorundur.

Bu rağmen bu konuda yazmaya karar vermeden önce yazıp yazmama konusunda büyük tereddütler yaşadım. Zira ölü-

mün, kavganın, kıyımın ve daha bir dizi yakıcı sorunun gündemde olduğu şu süreçte bu tarz biraz da akademik tarafı da bulunan bir yazının anlamı var mı?

Kürd halkı, kendi kaderini eline alma, kendi geleceğini inşa etme ve kendi yönetim mekanizmalarını kurma çabasındadır. Bu büyük çabanın büyüyerek sürdürdüğü süreçte yönetim kavramını yeniden açmak bir ihtiyaç mı gerçekten, değil mi? Bu soruya yanıt bulmak gerekti. Zaten bütün ağırlığı ile dünyanın gündeminde olan bu kavramı Kürd siyasal çevreleri içinde gündem yapmayı gerekir kanısına vardım.

Belki de bu konuda geç bile kaldık.

Ekonomik sosyal ve siyasal örgütlerin başarısının önemli ölçüde iyi bir yönetime bağlı olduğu açıktır. Bu yönetim süreçlerinde liderlerin rolü büyük önem taşır. Çağdaş dünya bu gibi yönetim faaliyetlerinde, yönetim biliminin imkânlarını etkin bir biçimde kullanmaktadır. Bu uygulama sahalarını her gün biraz daha genişlemekte, pratik süreçler içinde sınamakta ve ciddi yeniliklerle güçlendirmektedir. Bu bilimsel çalışmalar sonucunda çağdaş örgüt, sistem ve çağdaş lidere ilişkin önemli tanımlamalar yapılmıştır. Bu alanda yapılmış önemli bilimsel çalışmaların küçük bir özetini içeren bu makale ile biz de küçük bir giriş yapmış olalım.

Bu bağlamda, bu güne kadar geliştirilen çağdaş yönetin modellerine kısaca bir göz atalım

2-Çağdaş Yönetim Kuramları ve Yaklaşımları

Öncelikle bir sistem olarak örgütün tanımlanmasına ilişkin çalışmalar yapmış bilim insanları ve onların sistem

Kürd halkı, kendi kaderini eline alma, kendi geleceğini inşa etme ve kendi yönetim mekanizmalarını kurma çabasındadır. Bu büyük çabanın büyüyerek sürdürdüğü süreçte yönetim kavramını yeniden açmak bir ihtiyaç mı gerçekten, değil mi?

olarak örgüt tanımlamalarına kısaca göz atmakta fayda var.

Sistem yaklaşımına damga vuran kuramcılar (Aydın, 2007, 113):

- 1- Alfred Korzybski (gerçekliğin süreci),
- 2- Mary Parker Follet (eşgüdüm),
- 3- Chester Barnard (işbirliğine dayalı dinamik bir sistemin kontrolü),
- 4- Ludwig Von Bertalanffy (örgütlerde çok yönlü dinamik bir etkileşim olasılıklarının dikkate alınması, örgütlerde alt birimlerin ve bu alt birimlerin oluşturduğu bütünün önemi)

2-1. Çağdaş Yönetim Kuramları

Çağdaş yönetim kuramları başlıca üç başlık altında toplanmıştır.

1- Klasik kuram: Örgütü rasyonel, ussal bir sistem olarak sunmuştur.

2- Neoklasik kuram: Klasik kuramın ihmal ettiği insan ögesini açıklamakla yetinmiştir (Can, 2005, 56).

3-Modern kuram ise: Çalışanların karmaşık olduğunu ve çeşitli faktörler tarafından motive edildiğini öne sürmektedir. Örgütler dinamik ve açık sistemler olarak ele alındığı için değişim ve karmaşıklık bu kuramın üzerinde durduğu temel noktalar olarak görülmektedir (Şahin, 2012).

2-2. Çağdaş Sistem Yaklaşımları

Bugüne değin örgütü bir sistem ola-

rak ele alan üç Sistem Yaklaşımı tanımlanmaktadır.

1- Bir örgüt, sistem olarak birbirine bağımlı, birbirini ve tüm sistemi etkileyen alt sistemlerden oluşur.

2- Sistemin temel parçaları; birey, biçimsel örgüt, doğal örgüt, rol ve statü kavramları ile sistemin yer aldığı fiziksel çevreden oluşmaktadır. Bu parçalar sürekli birbirleriyle ilişkide ve birbirine bağımlı durumdadır.

3- Bu parçalar arasındaki ilişkiyi sağlayan süreçler ise iletişim, karar verme, parçalar arası ve iç denge ile parçaların çevreyle olan dış dengesinin sürdürülmesidir.

Sistem yaklaşımında (Aydın, 2007, 113);

1- Sınırlı bir alanda uzmanlaşmaya yol açan klasik bilime karşılık sentezi

2- Vurgulayarak örgüte gereksinim duyulan daha kapsamlı, genel bir bakış sağlamıştır.

3- Örgütün her düzeyine önem verir. Hem makro hem de mikro bir yaklaşımdır. Hem parçaların hem de bütünün önemine inanılır.

4- Örgütlerin üyelerinin amaçlarını gerçekleştirmek için oluşturdukları kabul edilir. Ancak amaçların tek bir amaçla indirgenemeyeceği görüşü benimsenir.

5- Disiplinler arası bir nitelik taşır. Toplum bilim, yönetim kuramı, psikoloji, yöneylem araştırması ve ekoloji gibi alanlardan yararlanmaktadır.

6- Örgütlerin ve yönetimin özelliklerini betimlemeye çalışır. Klasik kuramda olduğu gibi kural koyucu, normatif değildir.

Örgütün işleyişinde rol alan, çalışanları ikna ve motive eden, onlarla etkin iletişim içerisinde bulunan ve değişime hazırlayan liderler örgütlerinde etkinliği sağlayabilir, sinerji oluşturabilir.

7- En önemli özelliklerinden birisi; örgütün varlığını sürdürmesi için çevrenin değişen gereklerine sürekli uyum sağlaması gereğinin vurgulanmasıdır.

Çağdaş sistem yaklaşımlarının yaklaşımlarını ilişkin bugüne kadar yapılmış tanımlara bir göz atıktan sonra asıl konumuz olan ve sistemlerin yönetiminde en etkili faktör olan lider ve liderlik yaklaşımlarına geçebiliriz.

3-Liderlik ve Liderlik Yaklaşımları

Hızla bir değişimin yaşandığı günümüzde değişen ve gelişen ekonomik ve sosyal koşullar karşısında örgütlerin rekabet gücünü etkileyen faktörlerden birisi de örgütlerin yöneticisi durumunda olan kişilerin sahip olduğu liderin gücüdür. Yalnızca verimliliği ve mevcut durumu korumayı temel alan klasik yönetici anlayışı ile örgütün yoğun rekabet ortamında ve hızla değişen koşullar ve özellikle belirsizlik ortamında örgütün hedeflerine ulaşması güç bulunmaktadır. Örgütün işleyişinde rol alan, çalışanları ikna ve motive eden, onlarla etkin iletişim içerisinde bulunan ve değişime hazırlayan liderler örgütlerinde etkinliği sağlayabilir, sinerji oluşturabilir. (Çağlar, 2004:91).

Ancak, farklı amaç ve beklentileri olan kişilerin aynı amaç ve hedeflere yönltilmesi ve harekete geçirilmesi pek de kolay değildir. Bu amaç ve hedef birlikteliğini sağlayacak ve harekete geçirecek bilgi ve yeteneği de her kişide bulmak olası değildir. Bu nedenle lider-

lik, yönetim alanında en çok tartışılan ve araştırılan konuların başında gelmektedir. Örgütsel amaç ve hedeflere ulaşmak için hazırlanan planların her türlü olası durumu kapsayamaması, örgütlerin içinde yaşadığı çevrenin son derece dinamik ve değişken olması, örgütlerin büyüme eğiliminde olması ve belki de hepsinden önemlisi, örgütlerdeki insan unsurunun değişken, öngörülme-yen ve karmaşık bir yapıya sahip olması, örgütlerin etkili liderlik gereksinimini ortaya çıkarmaktadır (Arıkan, 2001:253).

Bu nedenlerden dolayı, örgütler bu temel gereksinimlerini karşılayacak kişilere sahip olmak arzusundadırlar. Çünkü örgütün iyi bir lidere sahip olması ile mevcut kaynaklar etkin kullanılarak örgütsel amaçlar gerçekleştirebilecektir.

Literatürde lider ve liderlik kavramlarına ilişkin çok sayıda teorik çalışmalar yapılmıştır ve bu çalışmalara her gün bir yenisi eklenmektedir. Bu çalışmalarda liderlik kavramı farklı yaklaşımlar ve teorilerle tanımlanmaya ya da açıklanmaya çalışılmıştır. Örneğin, Koçel (2001:465) liderlik kavramını bir süreç olarak değerlendirmekte ve örgütteki bir konumu belirten lider kavramından ayrı ifade etmektedir. Lider, grup üyelerini bir amaca yönelik güdüleyen ve grup amaçları doğrultusunda etkileyen, yönlendiren bir kişi iken, liderlik belirli koşullar altında, belirli kişisel veya grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere, bir kimsenin başkalarının faaliyetlerini etkilemesi ve yönlendirmesi sürecidir (Koçel, 2001:465).

Bu bağlamda liderler örgüt vizyonunu, hedeflerini, öncelikleri ve standartlarını tespit eder ve bunların bozulmaması için gerekli önlemleri alır, uzlaşmaları sağlar. Bütün bunları yaparken de, evrenin tek hâkimi olmadığını aklından çıkarmaz.

Cook ve arkadaşları (1997:463) liderlik kavramını; yönlendirme, enerji verme ve çalışanların liderin vizyonuna gönüllü olarak bağlanma süreci olarak ifade etmektedir. Hitt, Middlemist ve Methis'e göre liderlik, grup hedeflerini belirlemeye

ve geliştirmeye yönelik olarak, grup aktivitelerini etkileme sürecidir. Bu sürecin; liderin kişisel karakteristiklerinin, durumun mahiyetinin ve izleyicilerin bir fonksiyonu olduğunu belirtmişlerdir (Karayel,1999). Liderlik kavramına ilişkin tanımların ortak noktaları; gönüllülük temelinde çalışanların güdülenmesi, cesaretlendirilmesi, yönlendirilmesi ve onların yaratıcılığının ortaya çıkartılması ve harekete geçirilmesidir. Buna göre, etkin liderliğin temeli organizasyonun misyonunu belirlemeye, tanımlamaya ve bunu açık bir biçimde ortaya koymaya dayanır. Bu bağlamda liderler örgüt vizyonunu, hedefleri, öncelikleri ve standartları tespit eder ve bunların bozulmaması için gerekli önlemleri alır, uzlaşmaları sağlar. Bütün bunları yaparken de, evrenin tek hâkimi olmadığını aklından çıkarmaz (Drucker, 1998:130).

3.1.Yöneticilik ve liderlik Farkı

Literatürde örgütsel amaç ve hedeflere ulaşmada belirleyici olan liderlik kavramı ile yöneticilik kavramı arasında farklılık bulunduğu yönelik görüşler bulunmaktadır. Nitekim Warren Bennis ve Burt Nanus, yöneticilik-liderlik ayrımı konusunda farklı bir yorum getirmişlerdir. Bu kişilere göre, yöneticiliğin anlamı, yerine getirmek, sorumluluk taşımak ve yürütmektir. Liderlik ise, etki-

lemek, yönlendirme konusunda rehberlik etmek, etkin faaliyet ve görünüşdür (Paksoy, 2002:167). Buna göre, örgütsel yapıda yöneticiler sisteme, denetime, belirlilik şartlarında hareket etmeye ve kurallara önem verir iken, liderler yaygın bir iletişim, fikir üretimi ve bu fikirleri eyleme dönüştürmeyle ilgilenirler. Bu ayrıma göre mevcudu koruyan yönetici, ama değişimi başaran, değişimi harekete geçiren liderdir (Kavrakoğlu, 2001:137). Yöneticilik daha çok biçimsel örgüt yapısı ile ilgili bir kavramı ifade etmektedir. Öte yandan, liderliğin oluşması için biçimsel organizasyonun varlığı ön koşul değildir. Bununla birlikte, yönetici ile lider arasındaki ortak özellik ise, her ikisinin de bulunduğu örgütlerdeki kişi ya da grupları belirli amaçlara ulaşmak için yönetme ve yönlendirme çabası içerisinde olmalarıdır.

Günümüz ve geleceğin örgütlerinde daha fazla yoğunlukta liderliğe gereksinim duyulacaktır. Örgütlerin etkin bir liderliğe sahip olmadan, yalnızca mevcut sistemi korumak ya da riski en az düzeye indirerek örgütsel faaliyeti devam ettirmeyi amaçlayan “yönetim” anlayışı ile karşılaşılan değişim ortamında uzun süre varlıklarını sürdürebilmeleri mümkün bulunmamaktadır. Bu nedenle de “lider” ve “liderlik” olguları her zamankinden daha fazla ilgi görmek ve bu konuda arayışlarda uzmanların konuyla ilgili literatürü artırmasına neden olmaktadır.

3.2. Liderlik Teori ve Yaklaşımları

Literatürde, birçok araştırmacının liderlikle ilgili çeşitli çalışmalar yapmış olduğu ve çeşitli teori ya da yaklaşım geliştirdikleri görülmektedir. Liderlik konusunda ileri sürülen başlıca yakla-

şımlar; özellikler yaklaşımı, davranışsal yaklaşım, durumsal yaklaşım ve yeni yaklaşımlar biçiminde sınıflandırılabilir.

Örgütlerin etkin bir liderliğe sahip olmadan, yalnızca mevcut sistemi korumak ya da riski en az düzeye indirerek örgütsel faaliyeti devam ettirmeyi amaçlayan “yönetim” anlayışı ile karşılaşılan değişim ortamında uzun süre varlıklarını sürdürebilmeleri mümkün bulunmamaktadır.

3.2.1. Özellikler Yaklaşımı

Özellikler yaklaşımı liderlik konusunda geliştirilen ilk yaklaşımdır. Bu görüşü savunan yönetim bilimcilere göre, lider olabilmek için kişilerin doğuştan taşıdıkları bazı özelliklerin olması gerekmektedir. Lider doğuştan taşıdığı fiziksel, düşünsel, duyumsal ve sosyal ve kişilik özellikler açısından diğer insanlardan farklı olmalıdır (Koçel, 2001:468). Özellikler yaklaşımına göre, bir kişinin bir grup içerisinde lider olarak kabul edilmesinin ve o grubu yönetmesinin temel nedeni kişinin sahip olduğu özelliklerdir. Lider, sahip olduğu özelliklerinden dolayı grup içindeki diğer üyelerden farklıdır.

Bu anlayışın sonucu olarak liderlerin hangi açılardan izleyicilerden farklı olduğunu açıklayabilmek için birçok araştırma yapılmıştır. Ancak, liderlik sürecini yalnızca “liderin sahip olduğu özellikler” değişkenini ele alarak inceleyen bu teori gerçek yaşamda pek geçerli olmamıştır.

Liderliği belirlediği varsayılan özelliklerin çoğunun aynı anda bir kişide bulunmasının mümkün olmaması ve bazen izleyiciler arasından liderin özelliklerinden daha fazlasına sahip olanlar bulun-

duğu halde bunların lider olarak ortaya çıkamaması ve bu özelliklerin kolaylıkla ölçülememesi, liderlikle ilgili yeni arayışları gündeme getirmiştir. Bunun üzerine liderin sahip olduğu özellikler yerine izleyicilerin özelliklerine ve liderin nasıl davrandığı konusuna ağırlık verilmiş ve ortaya Davranışsal Önderlik Teorisi çıkmıştır.

Bütün bu çalışmaların ortak noktası, liderlerin liderlik davranışını ortaya koyarken iki konuyu önemsemeleridir: Birincisi “işe veya göreve yönelik olma”, ikincisi “kişiye yönelik olma” boyutlarıdır

3.2.2. Davranışsal Yaklaşım

Bu yaklaşımın temel dayanağı, liderleri etkin ve başarılı kılan özelliklerin, liderin kişisel özelliklerinden çok, onun liderlik yaparken gösterdiği davranışlar olmasıdır. Bu bağlamda yapılan çalışmalarda, liderlerin davranışlarının temel yönelimi belirlenmeye çalışılmıştır. Liderlerin astları ile iletişim şekli, yetki devredip etmemesi, planlama ve kontrol şekli, amaçları belirleme şekli vb. gibi davranışlar liderin etkinliğini belirleyen önemli faktörler olarak ele alınmıştır (Owens, 1976:226).

Davranışsal liderlik kuramının gelişmesinde yönetim bilimcilerinin yapmış olduğu çeşitli uygulamalı ve teorik çalışmaların katkıları olmuştur. Bunlardan başlıcaları: Ohio State Üniversitesi Liderlik çalışmaları, Michigan State Üniversitesi çalışmaları, Blake ve Mauton’un Yönetimsel Diyagram Modeli çalışmasıdır. Bütün bu çalışmaların ortak noktası, liderlerin liderlik davranışını ortaya koyarken iki konuyu önemsemeleridir: Birincisi “işe veya göreve yönelik olma”, ikincisi “kişiye yönelik

olma” boyutlarıdır (Paksoy, 2002:171). Bu çalışmaların sonucu olarak çeşitli liderlik/önderlik tarzları belirlenmiş ve bunların etkinlikleri araştırılmıştır. Davranışsal kuramlar liderlik sürecinin anlaşılmasına önemli katkılarda bulunmakla beraber çevreye ve koşullara ağırlık vermemeleri nedeni ile eleştirilmişlerdir.

3.2.3. Durumsallık Yaklaşımı

Durumsallık yaklaşımın temel varsayımı, en uygun liderlik davranışının koşullara ve duruma göre değişeceği- dir. Liderlik olayını koşulları da dikkate alarak açıklamaya çalışan bu teoriye göre, liderin etkinliğini belirleyen faktör içinde bulunan koşullardır. Yani liderlik süreci, lider, izleyiciler ve koşulları arasındaki ilişkilerden oluşan karmaşık bir süreçtir. Bu teoriye göre, liderliğin etkinliğini belirleyen faktörler: amacın niteliği, izleyicilerin yetenekleri ve bekleyişleri, organizasyonun özellikleri, lider ve izleyicilerin geçmiş tecrübeleri, örgütsel hava vb. faktörlerdir (Koçel;2001:466-477).

3.2.4. Liderlikte Yeni Yaklaşımlar

Post-modern dönem olarak da ifade edilen, günümüz küresel rekabet ortamında, örgütlerin etkinliğini artırmak amacıyla pek çok yeni liderlik yaklaşımı üretilmiştir. Bu yaklaşımların ortaya çıkmasında kuşkusuz değişen koşulların katkısı olduğu gibi, değişen insan mantalitesinin de katkısı olmuştur. (Çağlar, 2004:97).

Gerek dış çevrede, hedef kitle beklenti ve bilgi düzeyinde görülen değişiklikler ve gerekse yönetim ve organizasyon alanında ortaya çıkan gelişmeler ve yeni kavramlar, liderlik alanında da yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Liderlik alanında son yıllarda

Kürt siyaseti böylesine tahrip gücü büyük hatalarla ilerlemeye çalışmaktadır. Her seferinde binlerce insanını ölümü; kentlerin, kasabaların yıkılması, toplumun ilerici dinamiklerinin yok olmasına ve toplumsal barışın yıkılmasına neden olmaktadır.

geliştirilen bazı yaklaşımlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

3.2.4.1. Dönüşümcü - Yenilikçi Transformasyonel) Liderlik Yaklaşımı

Dönüşümcü liderlik anlayışına göre, lider izleyicilerin ihtiyaçlarını, inançlarını ve değer yargılarını değiştiren, organizasyonları değişim ve yenilenmeyi gerçekleştirerek üstün performansa ulaştıran kişidir (Luthans, 1995:357). Dönüşümcü liderler, örgütsel yapıyı harekete geçirir, astlarına ödüller verir ve onların sosyal ihtiyaçlarını anlayıp, bu ihtiyaçları tatmin etmeye çaba sarf eder. Grupta ve arkadaşları (2004:242) dönüşümcü liderin fonksiyonlarını; çalışanları katılımcılık anlayışı içerisinde harekete geçirme, onları mobilize etme ve vizyon niteliğinde senaryolar üretme olarak sınıflandırmaktadır.

Dönüşümcü lider insanlar arası ilişkileri geliştiren ve onların arasındaki iletişimi artıran bir kişiliğe sahiptir (Şoşik vd., 2004:5). Dönüşümcü lider aynı zamanda, grubun ve organizasyonun kendini anlaması ve güven duygusunu artırmasına önem verme yolu ile astların sadece var olma amacı gütmekten uzaklaştırarak, başarı ve büyümeye doğru yönlendirir, yaratıcılıklarının geliştirilmesini sağlayacak örgütsel iklimi oluşturur.

Dönüşümsel liderlik tarzı, günümüzün belirsiz ve çalkantılı ortamındaki değişimlere uyum sağlamakta gerek du-

yulan bazı özellikleri (değişimi okuyabilme, cesaret sahibi, güçlüklerle uğraşma yeteneğine sahip olma vb.) kapsayan bir liderlik tarzıdır. Dönüşümcü ya da değişimci (transformasyonel) liderler, kendilerine bağımlı astlar yaratmak değil, bağımsız, eleştirel düşünebilen ve böylece örgüte önemli katkıları olabilecek, yenilikçi astlar yaratmayı hedeflemektedirler. Riskleri göze alabilir, hata yapmaktan korkmazlar. Hataların kendileri için bir gelişme fırsatı olduğunun farkındadırlar. Özetle transformasyonel liderler reformcu, değişimci ve yenilikçi bir kimliğe sahiptirler.

Burada küçük bir parantez açarak belirtmek gerekir. Dönüşümcü liderlerin hataları bir gelişim fırsatı saymaları, gerektiğinde bu hatalarının binlerce insanını ölümüne, telafisi zor sosyal sorunların oluşmasına neden olacak hatalar olmamalıdır.

Kürt siyaseti böylesine tahrip gücü büyük hatalarla ilerlemeye çalışmaktadır. Her seferinde binlerce insanını ölümü; kentlerin, kasabaların yıkılması, toplumun ilerici dinamiklerinin yok olmasına ve toplumsal barışın yıkılmasına neden olmaktadır. Sonrasında “hata yaptık” demektedirler. Garip olanı, bu hataları doğal karşılayan, hesap soramayan bir izleyici kitleyle birlikte, hiçbir şey olmamış gibi yollarına aynı biçimde devam etmektedirler.

3.2.4.2. Etkileşimci (Transaksiyonel) Liderlik Yaklaşımı

Etkileşimci ya da transaksyonel liderler, çalışanların geçmişten süregelen faaliyetlerini daha etkin ve verimli kılmak veya iyileştirmek sureti ile iş yapma ve yaptırma yolunu seçmektedirler. Bu yaklaşımı benimseyen liderler, yet-

kilerini çalışanları ödüllendirmeyi, daha çok çaba göstermeleri için para ve statü verme biçiminde kullanırlar. Çalışanların yaratıcı ve yenilikçi yönleri ile çok az ilgilenirler (Eren, 2001:456-458).

Etkileşimci lider biraz gelenekçi yapıya sahiptir. Geçmişteki olumlu ve yararlı gelenekleri sürdürme, bunları gelecek nesillere bırakma bakımından yararlı hizmetlerde bulunur. Atılım yapmak ve yenilikçi gelişme politikaları izleyen organizasyonlarda transformatif liderlik biçimi, aksine durgun büyüme ve tasarruf politikasını benimsemiş organizasyonlarda da transaksyonel liderlik biçimi etkili olmaktadır.

3.2.4.3. Karizmatik Liderlik Yaklaşımı

Bilindiği üzere karizma, çekiciliği ifade etmektedir. Karizmatik liderler izleyici kitleleri peşlerinden sorgusuz sualsiz sürükleyebilme becerisine sahiptirler (Koçel, 2001:483). Karizmatik liderlerin özellikleri; heyecanlandırıcı bir vizyona sahip olma, yaptıkları ile örnek olma, sahip olduğu heyecan, coşku ve enerji ile diğerlerini motive etmek şeklinde sıralanabilir (Carrel vd.,1997: 469-470). Gerçekten de karizmatik bir liderde, insanları, normal olarak beklenenden daha fazla motive etme kapasitesi vardır.

Liderlik Davranış Özellikleri

1-Arkadaşçadır. 2-Diğerlerinin fikir ve önerilerini dinler. 3-Düzeni sağlar. 4-Astlarına güvenir. 5-Karar alırken riske girmekten kaçınmaz. 6-Kimin neden sorumlu olduğunu her zaman bilir. 7-Açık ve dürüst bir yöntemi vardır. 8-Yeni fikirleri teşvik eder. 9-Tutarlıdır. 10-Eleştirilere açıktır. 11-Yeni fikirleri

Tabi ki bu davranış özellikleri salt örgütün en başındaki liderin sahip olması gereken davranışlar değil. Aynı zamanda örgütün her bir alt sisteminde, kademesinde görev alan grup liderlerinin de davranışları olmalıdır. Bütün alt birimleri ile uyumlu işlemeyen bir sistem gelişemez.

tartışmaktan hoşlanır. 12-Kurallara ve prensiplere uymaya önem verir. 13-Güven vericidir. 14-Gelecek hakkında planlar yapar. 15-Birimlerin sonuçları hakkında bilgi verir. 16-İyi çalışmaları takdir eder. 17-Büyümeyi teşvik eder. 18-Amaçları belirgindir. 19-Diğerlerinin düşüncelerine önem verir. 20-Yeni projeler üretir. 21-Uygulanmakta olan planlar üzerinde çok titizdir. 22-Astlarını savunur. 23-Yeniliklere açıktır. 24-İşin denetiminde titizdir. 25-Tartışmadan uzak arkadaşça bir ortam yaratır. 26-Çatışmaları ortadan kaldıracak olanaklar yaratır. 27-Çalışma gereksinimlerini anlaşılır bir şekilde tanımlar ve ifade eder. 28-Astlarına adil davranır. 29-Gerektiğinde çabuk karar alır. 30-Planları dikkatli yapar. 31-Karar verirken astlarına söz hakkı verir. 32-Esnektir ve değişime açıktır. 33-Talimatlarını açık bir şekilde verir. 34-Astlarına bir birey olarak saygı gösterir. İşlerin uygulanmasında yeni ve değişik fikirler ortaya koyar. 35-Olayları irdeler ve düşünmeden karar almaz.

Sonuç ve değerlendirmeler

Tabi ki bu davranış özellikleri salt örgütün en başındaki liderin sahip olması gereken davranışlar değil. Aynı zamanda örgütün her bir alt sisteminde, kademesinde görev alan grup liderlerinin de davranışları olmalıdır. Bütün alt birimleri ile uyumlu işlemeyen bir sistem gelişemez.

Bir sistem olarak örgüt kendisini ku-

şatan sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik çevreyi hem etkiler hem de ondan etkilenir. Bu etkileşim içinde olan öğrenen örgüt değişen şartları değerlendirerek büyüme ve gelişmesi için kullanır. Toplumun bütün örgütlü alt birimlerini iyi tahlil eder. Etkileşim halinde olduğu makro ve mikro ekonomik ve sosyal sistemler, sivil toplum kuruluşları ile ortak sinerji geliştirerek kendi lehine yönetim mekanizmalarını kurar. Bu mekanizma sayesinde hem katılımcı demokrasi yaşam alanlarına kavuşur hem de örgüt dışarıdan yaşaması ve gelişmesi için gerekli enerjiye sahip olur. Geleceğe ilişkin yeni ufuklar çizen, yeni vizyonlar geliştiren lider örgütü bekleyen sıkıntıları önceden tespit ederek proaktif tedbirler alır. Yani olası sıkıntıları sorun, yıkıcı sonuçlara neden olmadan önler, ortadan kaldırmak için tedbirler alır, yöntemler geliştirir.

Yararlanılan Kaynaklar

- 1-Doç. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.e-sosder.com ISSN:1304-0278 Güz 2005 C.4 S. 14 (1-16)
- 2-Aktan, C. (2008). *Stratejik Yönetim ve Stratejik Planlama. Çimento İşveren Dergisi. Temmuz-Ağustos, 4-21.* <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale132.pdf> adresinden 30 Şubat 2012 tarihinde erişilmiştir.
- 3-Aydın, M. (2007). *Eğitim Yönetimi. Ankara: Hatiboğlu Yayınları*

4-Başaran, İ.E. ve Çinkır, Ş. (2012). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.*

5- Balcı, A. (2010). *Eğitim Yönetimi Terimleri Sözlüğü. Ankara: Pegem A Yayıncılık.*

6- Bircan İsmail (2002), *Kamu Kesiminde Stratejik Yönetim ve Vizyon, Planlama Dergisi, 42. Yıl Özel Sayısı, Ankara: DPT Yayınları, s.11-19*

7- Can, H. (2005). *Yönetim ve Organizasyon. Ankara: Siyasal Kitabevi.*

8- Gizir, C. A. (2005). *Stratejik Planlama: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi Örneği. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 43, 309-325.*

9- İpek, C. (2008). *Yönetim Teorileri, Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Editör: H. Basri Memduhoğlu ve Kürşat Yılmaz, PegemA Yayıncılık, Ankara.*

10- Palabıyık, H. (2004). *Yönetimden Yönetişime Geçiş Ve Ötesi Üzerine Kavramsal Çıklamlar, Amme İdaresi Dergisi, TODAİE, Cilt 37, Sayı 1 Mart, 63-85*

11- Şahin, A. (?). *Yönetim Kuramları ve Motivasyon İlişkisi.* http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Alı%20%C5%9EAH%C4%B0N/motivasyon%20y%C3%B6netim%20makale.pdf

12- Yıldız, Y. Ve Ardiç, K. (1999). *Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi, Bilgi, 1999/1: 73.*

*Eğitim Uzmanı

DIYARBAKIR 5 NOLU CEZAEVİ*

Kürt özgürlük davasının ölümle sınandığı koridor

Bayram BOZYEL

Öncelikle TBMM çatısı altında Diyarbakır Cezaevi ile ilgili bir komisyonun kurulmasını -gecikmiş bir adım olsa da- önemli bulduğumu belirtmek istiyorum. Böyle bir komisyonun kurulmasının, özel olarak Diyarbakır Cezaevi gerçeği, genel olarak da 12 Eylül rejimiyle yüzleşmek için bir fırsat olmasını diliyorum.

Diyarbakır 5 Nolu Cezaevi ile ilgili böyle bir komisyonun kurulmasını zamanlama açısından da isabetli buluyorum. Bölgemizin bir yangın yerine dönüştüğü, Türkiye ve Kürdistan'ın kanlı bir çatışma sürecinden geçtiği böyle bir dönemde Diyarbakır Cezaevi'ni masaya yatırmak, coğrafyamızı kasıp kavuran şiddetin kökenine ulaşmamızı kolaylaştırabilir.

Son on yılda iki önemli tarihi ana tanıklık etme imkânım oldu. Birincisi 12 Eylül darbe lideri Kenan Evren hakkında açılan davaya tanık/davacı olarak katıl-

mamdı. İkincisini ise şimdi yaşıyorum, Diyarbakır Cezaevi ile ilgili oluşturulmuş bir komisyon tarafından tanık olarak dinleniyorum. Oysa Diyarbakır Cezaevi'nin cehennemi koşullarında bulunduğumuz dönemde akşamı sağ salım getirmek, sabaha ölmeden uyanabilmek, bir gün sağ olarak dışarıya çıkabilmek çok uzaklarda bir mucize gibi görünüyordu. Şimdi bir kez daha görüyoruz ki umut denen şeyin ve insanlık onuru uğrunda mücadelelerin bu coğrafyaya kök salmış sağlam temelleri var. O günlerden bu günlere ulaşmak hiç kolay olmadı. 'Enseyi karartmamak gerekir.'

1. Diyarbakır Cezaevi Kürt hareketi bakımından bir kırılma noktasıdır

Türkiye tarihi, bir yönüyle demokrasi eksikliğinin ve onun yol açtığı haksızlıklar, adaletsizlikler ve uyuşmazlıklar tarihidir. Türkiye'nin söz konusu kanlı ve

karanlık tarihinde Kürt sorununun özel bir ağırlığının olduğu ise muhakkak. Kürt sorununun çözümsüzlüğüne eşlik eden baskı, işkence ve insan hakları ihlalleri, sorunu çözmek yerine onu daha da katmerli bir hale getirdi. 12

Eylül 1980 tarihinde gerçekleştirilen askeri darbe ve ardından Diyarbakır Cezaevi'nde hayata geçirilen insanlık dışı uygulamalar ise Kürt sorununu kanlı bir düğüme dönüştürdü.

12 Eylül darbesinden önce Kürt sorunu daha çok siyasal bir karakter taşıyor ve onu barışçıl demokratik yöntemlerle çözmek görece daha kolay görünüyordu. 12 Eylül darbesinden sonra, özel olarak da Diyarbakır Cezaevi'nde gerçekleştirilen vahşet Kürt sorununa yeni boyutlar kazandırdı, onu kanlı bir çatışma ve şiddet konusu haline getirdi. Diyarbakır Cezaevi sadece anılara bir vahşet abidesi olarak kazınmadı. Aynı zamanda, geriye, Türkiye'nin sonraki on yıllarını zehirleyen bir miras bıraktı. Son 30 yılda sürüp giden çatışma ortamı, bu çatışma sürecinde yaşanan 60 bin dolayında insan kaybı, yakılıp yıkılan köy ve kasabalar, yurdunu terk etmek zorunda bırakılan milyonların dramı, rutin hale getirilen insan hakları ihlalleri, faili meçhul cinayetler zinciri, ülkenin boydan boya bir yangın yerine dönüşmesi; bütün bunlar esas olarak Diyarbakır Cezaevi'nde ekilen kötücül şiddet tohumlarının sonuçları..

2. Diyarbakır Cezaevi 12 Eylül darbe rejiminde zirvedir

Yukarıda ifade edildiği gibi baskı,

Diyarbakır 5 Nolu Cezaevi, Kürt halkının özgürlük iradesini kırmak için geliştirilen bir sistemdi. Faşist rejim Kürt halkının öncü kadrolarını ezmek, onun özgürlük umutlarını yok etmek için Diyarbakır Cezaevi'ni bir laboratuvar olarak kullandı.

ışkence ve insan hakları ihlalleri Türkiye'nin yabancıısı olduğu şeyler değil. 12

Eylül darbesi ise baskı ve işkenceyi kurumlaştırdı. Hukuksuzluğu rutin hukuk haline getirdi. Türkiye'nin 60 yılda demok-rasi yolunda elde ettiği irili ufaklı

bütün demokratik kazanımları ortadan kaldırdı. 12 Eylül rejimi Türkiye'yi bir açık cezaevine dönüştürdü. Ancak, cezaevlerinin özel olarak da Diyarbakır Cezaevi'nin 12 Eylül rejiminde özel bir yerinin olduğu tartışma götürmez.

Diyarbakır 5 Nolu Cezaevi, Kürt halkının özgürlük iradesini kırmak için geliştirilen bir sistemdi. Faşist rejim Kürt halkının öncü kadrolarını ezmek, onun özgürlük umutlarını yok etmek için Diyarbakır Cezaevi'ni bir laboratuvar olarak kullandı. Bu amacına ulaşmak için sadece geçmişten kendisine miras kalan ve başka dost rejimlerden ödünç aldığı işkence metotlarıyla yetinmedi. Onlara yeni ultra kıyım ve yok etme metotlarını ekledi. Diyarbakır Cezaevi'nde yapılanlar zamana yayılmış bir toplu katliamdı aslında. Bu katliam projesinde hiçbir tesadüfe yer yoktu. Her şey bir sistem içinde düşünülmüş, ince detayları önceden planlanmış ve aşamalı bir biçimde hayata konulmuştu.

3. 12 Eylül darbe öncesinde Kürt hareketi barışçıl demokratik bir niteliğe sahipti

Belki bugünkü kuşaklar yeterince bilmez, ancak 12 Eylül öncesi Kürt hareketi genel olarak barışçıl ve demokratik bir niteliğe sahipti. 1970'li yılların başından itibaren Kürtler legal ve illegal

12 Eylül darbesi ve Diyarbakır Cezaevi'nin yol açtığı şiddet iklimi, bütün bu denklemi kökünden bozdu. 12 Eylül darbesi bir bakıma barışçıl demokratik Kürt hareketinin dibine dinamit koydu.

düzeyde hızla örgütleniyor, Kürt hareketi esas olarak barışçıl bir zeminde geliyordu. Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK), Devrimci Demokratik Kültür Derneği (DDKD), Rızgari ve Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK) gibi demokratik nitelikli Kürt siyasi hareketleri öğrenci gençlik, aydın ve orta sınıflar içinde hızla örgütleniyordu. Söz konusu örgütler üniversitelerde, kamu çalışanları içinde, işçi sendikalarında önemli bir örgütlülük seviyesine sahipti. Söz konu örgütlerin çıkarttığı Kürtçe-Türkçe gazeteler, örneğin Roja Welat gazetesi 40 bin dolayında tiraj yapıyordu. Kürt dili ve kültürü ile ilgili önemli eserler basılıyor, dergiler çıkartılıyor, kültürel dernekler kuruluyordu. Dönemin Kürt örgütleri daha o dönemde Diyarbakır, Ağrı, Batman gibi şehirlerin belediye başkanlıklarını kazanacak bir kitleselliğe ulaşmıştı. Kürt hareketi bütün bu kazanımları, demokratik, barışçıl ve siyasi çalışmalar sayesinde elde etmişti. Elbette o dönemde de baskı, engelleme ve antidemokratik uygulamalar az değildi. Buna karşın Kürt hareketi, bütün engellemelere karşın şiddete bulaşmadan yolunda kararlılıkla yürüyordu.

12 Eylül darbesi ve Diyarbakır Cezaevi'nin yol açtığı şiddet iklimi, bütün bu denklemi kökünden bozdu. 12 Eylül darbesi bir bakıma barışçıl demokratik Kürt hareketinin dibine dinamit koydu.

4. 12 Eylül öncesinde PKK hareketi

Barışçıl demokratik Kürt hareketinin yakaladığı söz konusu kitlesel boyu-

ta karşın, 12 Eylül darbesi öncesinde PKK belirgin bir kitle desteğinden yoksundu. Gençlik içinde belli bir tabana sahip olmasına rağmen, halk içinde yaygın bir desteği yoktu. Daha o dönemde Siverek ve başka birimlerde bazı Kürt aşiretlerine karşı giriştiği çatışmalar dışında toplumda fazla sesi duyulan bir örgüt değildi. PKK'yi günümüzdeki gücüne ve etkinliğine ulaştıran esas faktörün 12 Eylül darbesi, özel olarak Diyarbakır Cezaevi olduğunu söylemek abartı sayılmaz.

5. 12 Eylül darbesi legal demokratik mücadele zemini ve kazanımlarını ortadan kaldırdı

12 Eylül darbe rejimi Türkiye genelinde olduğu gibi Kürt hareketi bakımından da legal demokratik bütün kazanımları yok etti. Yasalara göre kurulmuş dernekler, sendikalar, demokratik kitler örgütleri kapatıldı. Kürt örgütlerinin çıkarttığı gazete ve dergilerin yayınına son verildi. Her türlü legal ve demokratik siyaset zemini, örgütlenme özgürlüğü ortadan kaldırıldı. Dahası 12 Eylül darbesi her türden Kürt muhalif hareketine karşı şiddetli ve yaygın operasyonlara girişti. Kürt siyasi kadrolarına, aydınlara, yazar ve şairlere, siyasetle ilişkisi olsun olmasın toplumun bütün kesimlerine karşı sürekli avına girişti. Evler basıldı, insanlar sokakta ya da evlerinde -operasyon süsü verilerek- katledildi. Geriye kalanlar on binler halinde tutuklandı. Tutuklananların istisnasız tümü gözaltında ya da işkence merkezlerinde işkenceden geçirildi. Gözaltı ve sorgu birimlerinde sakatlanan ya da öldürülenlerin haddi hesabı yok. Kaçıp canını kurtaranların dışındaki on binlerce Kürt Diyarbakır Cezaevi'nde çağın en vahşi yöntemlerine tabi tutuldu.

6. 12 Eylül darbesi genel olarak demokrazi ve halk düşmanıydı, Kürdistan'da ırkçı niteliğiyle ön plana çıktı.

Faşist rejim kirli amaçlarına ulaşmak için bütün cezaevlerini birer işkence ve kırım merkezlerine çevirdi. Ankara Mamak'ta, İstanbul Metris'te ve ülkenin diğer cezaevlerinde hunharca uygulamalara girişti. Ancak Türkiye'nin hiçbir cezaevinde, Diyarbakır Cezaevi'nde yaşananların bir benzeri yaşanmadı. Çünkü Diyarbakır Cezaevi'ndeki tutuklular esas olarak Kürt siyasal kadrolarından oluşuyordu. Faşist rejim burada Kürt halkını aşağılamak ve ona boyun eğdirmek istiyordu. Diyarbakır 5 Nolu'da kurulan işkence ve zulüm çarkı ile Kürtlere tarihin ender tanık olduğu bir vahşet uygulandı. Faşizm, Kürt halkına karşı genlerinden gelen kin ve nefreti kustu, ırkçı ve halk düşmanı yüzünü bütün hoyratlığı ile açığa çıkardı. Diyarbakır Cezaevi'nde insanlar hiç olmadığı kadar aşağılandı, onurları incindi. Onlara büyük acılar çektirildi. Yüzlercesi hunharca katledildi, binlercesi sakat bırakıldı. Amaç, Kürt halkının geleceğe olan umut ve özgürlük inancını kırmaktı. İnsanlık, daha önce Nazi Almanyası'nda, Vietnam'da, Cezayir'de, Şili'de ve dünyanın başka yerlerinde birçok insanlık dışı uygulamaya tanık oldu. Naziler gaz odalarına milyonlarca insanı gönderdiler, esir kamplarında insanları ezip tükettiler. Ama yine de kurbanlarını burada olduğu kadar aşağıladılar mı? Çok açık ki Diyarbakır Cezaevi'nde her şey zıvanadan çıktı. Onun bu alandaki kötü şöhreti sınırları aştı. O dönemde Diyarbakır Cezaevi'nden başka cezaevlerine nakledilenlerin tahliye olmuş gibi bir his yaşadıklarını hatırlıyorum. Diyarbakır Cezaevi'ndeki bu 'ayrıcalıklı' uygulamaların tek nede-

ni hedef kitlenin Kürt muhalif güçlerinden oluşmasıydı. Tutukluların aileleriyle Kürtçe konuşmasının yasaklanması, görüş kabinlerinde 'Türkçe konuş çok konuş' biçiminde asılan uyarılar, yüzlerce ırkçı marşın, İstiklal Marşı, Andımız ve Gençliğe Hitabenin bir işkence aracı olarak günde neredeyse onlarca kez tutuklulara okutulması bu farklı uygulamanın somut örnekleriydi.

7. 12 Eylül rejimi Kürt hareketinin

Diyarbakır Cezaevi'nde insanlar hiç olmadığı kadar aşağılandı, onurları incindi. Onlara büyük acılar çektirildi. Yüzlercesi hunharca katledildi, binlercesi sakat bırakıldı. Amaç, Kürt halkının geleceğe olan umut ve özgürlük inancını kırmaktı.

üzerini bir beton örtüsü ile örtmek için Diyarbakır Cezaevi'nin pilot bölge olarak kullandı.

12 Eylül darbesi Kürt davasını, bir daha dirilmemek üzere kalın bir beton ile örtmek istiyordu. Gerçekleştirmek istediği projeyi zamana yaymayı planlamıştı. Diyarbakır Cezaevi bu amaç için bir pilot bölge işlevi görecek.

Uygulamaya konulan bu kirli plana göre;

a. Kürt siyasal kadroları açlık, dayak ve işkence ile fiziki olarak etkisiz kılınacak, söz konusu yok etme planı zamana yayılmış bir şekilde hayata geçirilecekti.

b. Uygulanan baskı, işkence ve zulümle Kürt hareketine sempati duyan kitlenin ve halkın gözü korkutulacak ve sindirilecekti.

c. Kürt siyasal kadroları öncelikle fiziki olarak yok edilecek, değilse itirafa zorlanarak halk nezdinde itibarsızlaştırılacaktı.

d. Günün 24 saati boyunca zorla söy-
letilen ırkçı marşlarla tutukluların be-
yinleri yıkanacak, giderek pişmanlığa
zorlanacaktı.

e. Çocuk yaştaki tutuklular, özel uy-
gulama ve işkencelerle sindirilerek da-
vadan soğutulacaktı.

f. Kadın tutuklulara karşı izlenen
aşağılayıcı ve onur kırıcı uygulamalarla
genel olarak siyasal kadroların iradesi
kırılacaktı.

g. Görüşme sırasında hem tutuklu
hem de ailelere yapılan rencide edici
muameleyle toplumda korku ve bıkkın-
lık oluşturulacaktı.

h. Diyarbakır Cezaevi'nde sadece si-
yasi kadrolar zulme uğramadı, oradan
geçen sıradan insanlar ve adli davalar-
dan gelen tutuklular da benzer vahşi mu-
ameleye tabi tutuldu. Amaç toplumun
tümünün gözünü korkutmaktı.

8. Ancak darbeci generallerin zulüm
ve işkence eşliğinde hayata geçirmek
istediği bu iğrenç plan tutmadı. Aksine,
söz konusu insanlık dışı ve onur kırıcı
vahşet ters yönde bir hınç birikimine
ve öfkenin bilenmesine yol açtı.

12 Eylül rejimi, Diyarbakır Cezae-
vi'nde bir işkence aracı olarak devreye
soktuğu ırkçı ve şoven marşlarla Türk
devletine olan öfkeyi artırdı.

Diyarbakır Cezaevi'ndeki her ölüm
ve katliam Kürt siyasal kadrolarına faz-
ladan bir dava duygusu kazandırdı.

Diyarbakır Cezaevi'ndeki hunharca
baskı ve kıyım, Kürt gençleri içinde bu
devletle ancak savaş ve şiddetle baş edi-
lebileceği duygusunu uyandırdı.

Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklu ve
ailelere yapılan aşağılayıcı ve onur kırıcı
her davranış, iki tarafı uzaklaştırmak

yerine onları kaynaştırdı, daha büyük bir
öfke ve intikam duygusunda birleştirdi.

Kürt gençleri bütün siyaset kanallarını
ve kendilerini ifade etme seçenekle-
rinin tüketildiği bir dönemde dağın çağ-
rısına koşar adımlarla koştu.

12 Eylül rejimi, Kürt gençlerinin si-
yasi enerjilerini açığa çıkartabilecekleri
bütün kanalları tıkadığı için, dağlı genç-
ler için cazibe merkezi haline getirdi.

Diyarbakır Cezaevi, Kürt hareketini
radikalleştirdi, onu kendi ürettiği şiddet
bataklığına bulaştırdı.

Şiddet şiddeti doğurdu. 12 Eylül reji-
mi bugünkü PKK'yi doğurdu. PKK'nin
silaha sarılması devletin şiddetin do-
zunu artırması için bir bahane oluşturu-
du. Devlet, şiddeti tırmandırdıkça Kürt to-
plumundaki karşı şiddet eğilimi arttı.
Şiddet sarmalı toplumu kasıp kavurdu.

**Şiddet şiddeti doğurdu. 12 Eylül re-
jimi bugünkü PKK'yi doğurdu. PKK'nin
silaha sarılması devletin şiddetin dozunu
artırması için bir bahane oluşturdu. Dev-
let, şiddeti tırmandırdıkça Kürt toplu-
mundaki karşı şiddet eğilimi arttı. Şiddet
sarmalı toplumu kasıp kavurdu.**

Bu durum bir bütün olarak hem dev-
leti hem de toplumu terörize etti.

Hannah Arendt'in ifade ettiği gibi,
şiddetle yaratılan bir düzen ancak daha
çok şiddetin var olduğu bir düzen ola-
bilirdi

Türkiye, Türkü ve Kürdüyle 12 Eylül
rejiminin Diyarbakır Cezaevi'nde ektiği
kötücül şiddeti 32 yıldır savaş ve ölüm
olarak biçmek ile yüz yüze bırakıldı.

9. Diyarbakır Cezaevi ile yüzleş-
menin önemi ve yapılması gerekenler

Diyarbakır Cezaevi ile yüzleşmek

aynı zamanda 12 Eylül rejimiyle yüzleşmek için bir fırsata dönüştürülebilir

Belki bu saatten sonra gerçek anlamda adalet artık yerini bulmayabilir. Ancak Diyarbakır Cezaevi ile gerçek bir yüzleşme sayesinde Kürt halkının incinen onuru, kimliği ve en önemlisi toplumsal bellek kazanılabilir.

Diyarbakır Cezaevi ile yüzleşmek, Kürt toplumunun incinen kişilik ve onurunun onarılmasına imkân sunabilir.

Diyarbakır Cezaevi ile yüzleşmek Kürt sorununda barışçıl ve eşitlikçi bir çözüme ulaşmak için bir eşik oluşturabilir.

Başka bir ifade ile Diyarbakır Cezaevi Kürt sorununa yaklaşımda bir turnusol kâğıdı işlevi görebilir.

Bunun için;

Diyarbakır Cezaevi'nde yaşanan insanlık dışı uygulamalara ilişkin yaygın bir taramaya gitmek önemli.

Diyarbakır Cezaevi'nde gerçekleştirilen vahşetin failleri çağrılarak dinlenmeleri sağlanmalı. Faillerin tanıklıkları Diyarbakır Cezaevi gerçeğinin daha çok aydınlanmasına katkıda bulunabilir.

Sıkıyönetim Komutanlıklarının arşivleri gözden geçirilebilir. Çünkü Diyarbakır Cezaevi hiyerarşik olarak Sıkıyönetim Komutanlığına bağlıydı. Esas ve önemli bütün talimat ve projeler orada üretiliyordu.

Mill İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT'in) dönemin arşivleri incelenebilir.

Tutuklu yakınlarının tanıklıklarına başvurulabilir.

10. Travmaları iyileştirici önlemler

bazında atılması gereken adımlar

-Diyarbakır Cezaevi boşaltılarak bir hafıza müzesi dönüştürülmeli

- Bunun için dönemin tutukluların, tutuklu ailelerin, yerel yönetimlerin, insan hakları kuruluşlarının ve uluslararası deneyim sahibi kurum ve kuruluşların katkılarından faydalanılabilir.

-Diyarbakır Cezaevi'nde yaşanan maddi ve manevi mağduriyetlerin giderilmesi için yasal ve idari düzenlemeler yapılabilir.

- 12 Eylül darbe hukukundan kaynaklı yaşanan mağduriyetlerin giderilmesi için gerekli yasal ve hukuki düzenlemelere gidilebilir.

12 Eylül davaları bütün sonuçlarıyla geçersiz kılınabilir.

- Devlet en üst düzeyde Diyarbakır Cezaevi'nde yaşananlardan dolayı Kürt halkından özür dileyebilir.

Çünkü tarihin normalleşmesini sağlayacak olan işlenen mezalimlerin kabul edilmesidir.

Belki bu saatten sonra gerçek anlamda adalet artık yerini bulmayabilir. Ancak Diyarbakır Cezaevi ile gerçek bir yüzleşme sayesinde Kürt halkının incinen onuru, kimliği ve en önemlisi toplumsal bellek kazanılabilir.

- Devlet, yeni bir barış iklimi ve Kürt sorununun çözümü için Diyarbakır Cezaevi'nde yaşanan vahşetten ahlaki bir sorumluluk üretebilir.

Bayram Bozyel

**18. 02. 2016 tarihinde, TBMM'de Diyarbakır Cezaevi gerçeğini araştırmak üzere kurulan Diyarbakır Cezaevi Komisyonu'na yaptığım açıklama.*